

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

ДҮХЭРИГ

№35 (440)

2005 оной сентябриин 8 Четверг

№ 104 (21190)

Намарай дунда хүхэгшэн тахья харын 5 гарагай 5

Бурятия

ЛЕОНИД ПОТАПОВ МИХАИЛ ФРАДКОВТОЙ УУЛЗАБА

Сентябриин 5-да Россин Федерациин Правительствын Түрүүлэгшэ Михаил ФРАДКОВ Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Леонид ПОТАПОВЫЕ хүлээн абаба.

Энэ үдэр республикын толгойлогшо Михаил Фрадковтой хүтэлбэрилдэг Правительственна комиссиин зүблөөн дээрэ «Нютагай өөһэдэн хүтэлбэриие эмхидхэлгын юрэнхы дүримүүд тухай» 131 дугаарай Федеральна хуулиие Буряадта бээлүүлгын ябаса тухай тоосоо хэһэн байна. Тус зүблөөндэ федеральна министрүүд, Россин түрүү албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд булта шахуу хабаадаа. Тиин Леонид Потапов дээрэ нэрлэгдэһэн Федеральна хуули бээлүүлхэ талаар региондомнай юун хэгдээб, ямар ажал ябуулагдажа байнаб гэжэ тодорхойгоор, дүүрэнээр хэлэжэ үгөө. Буряадай Президент нютагай өөһэдэн хүтэлбэриие шэнэдхэн хубилгалнаа огтошье хазагайрангүй, Хуулиие Россин бүхы дэбисхэр дээрэ шата шатаар нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй гэхэн ханамжаяа мэдүүлэ. Түгэсхэлдөө Буряадай толгойлогшо Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлтын хойшолоулашагүй амин шухала асуудалууды хэлсэхэ тухай Михаил Фрадковто хандаһан байна. Тиигэжэ Л.В.Потапов Россин Правительствын Түрүүлэгшэтэй сэхэ уулзажа, Буряад Республикын тон шухала дүрбэн асуудал шийдхэлгэдэ туһалхыень гуйгаа, нэрлэбэл: 2005

ондо Буряад Республикада нэмэлтэ мүнгэн туһаламжа таһалжа үгэлгэ, «1996-2005 онуудта болон 2010 он болотор Алас Дурнын мүн Забайкалин экономика, социальна хүгжэлтэ» гэхэн Федеральна тусхай зорилготой программада хубилалтанууды оруулалга, инвестиционно проектүүдтэ гүрэнэй туһаламжа үзүүлэгэ, Буряад Республикын хилэ шадархи харилсаа холбоонууд.

Россин Правительствын Түрүүлэгшэ Буряадай Президентын табиһан асуудалууды анхаралтайгаар шагнаад, булта шийдхэлгэдэг асуудалуудаарнь зохистой шийдхэлбэринүүд абтаха гэжэ найдуулаа. Тодорхойбол, Алас Дурна болон Забайкалин талаар федеральна хуулин Буряадта хабаатай хубиие номоллогын хэмжээн тэрэл заңдаа үлэхэ, «Хяагта» МАПП-ай хэльбэн шэнэдхэлгэ дүүргэгдэхэ, Улаан-Үдэ - Хяагта гэхэн шэглэлэй авто-харгы хэльбэн шэнэдхэлгын хүдэлмэринүүд үргэлжлүүлэгдэхэ, тийхэдэ 2005 ондо республикада нэмэлтэ мүнгэн туһаламжа үзүүлэгдэхэ юм. Гадна федеральна засаг нэмэлтэ болгон, Байгалай байгаалин дэбисхэр дээрэ дээшлүүлэгдэһэн гаргаша гээлтэнүүды тэхэрюулэн бусаалгы хараадаа абан, бүрилдүүлэгдэжэ байһан РФ-гэй Инвестиционно жасада манай проектүүды оруулха.

Буряад Республикын Правительствын Мэдээсэлэй таһаг.

ОЛОНОЙ АНХАРАЛДА

Сентябриин 4 - түрүүшын Пандидо Хамба лама байһан Дамба-Даржа Заяевта зорюулагдаһан «Чойпрул Чодден» гэхэн субарга арамнайалгын найр Хяагтын аймагай Шара-Голдо үглөөнэй 10 саһаа үн-гэргэгдөө.

Сентябриин 5 - XII Пандидо Хамба лама Даша-Доржо Итигэловтэ зорюулагдаһан «Чойпрул Чодден» гэхэн субарга арамнайалгын найр Ивалгын аймагай Оронго нютагта үглөөнэй 10 саһаа эмхидхэгдээ.

Сентябриин 6 - XII Пандидо Хамба лама Даша-Доржо Итигэловтэ зорюулагдаһан Юмай баяр ёһололой хурал Ивалгын дасанда үглөөнэй 10 саһаа болобо.

Сентябриин 7 - Юмай баяр ёһололой хурал үргэлжлөө. Пандидо Хамба лама Даша-Доржо Итигэловтэй мүнхэ бээдэ шүтэхэ арга хүн зондо олгогдоо.

Үдэрэй 13 саһаа Ивалгын дасанда «Эрын гурбан наадан» гэхэн спортын хайндэр эхилээ. Хоёр шэгнүүритэ ёһоор дүрэ барилдаан, үндэһэн хур харбалга, мори урилдаан эмхидхэгдэһэн байна.

СТЕКЛОЗАВОДОЙ ҺУУРИН БОГ ШОРОЙҢОО СЭБЭРЛЭГДЭХЭ

Үнгэрэгшэ долоон хоногой туршада Буряад Республикын Президент А.В.Потапов стеклозаводой посёлок ошоо. Тус хууринда ажаһуугшад энэ уулзалгада шийдхэлгэдэг асуудалуудаа хэлэжэ үгэбэ.

Тодорхойбол, гэр байрануудай, харгын заһабарилга, транспорт соо хүнгэлэлтэ-тэйгөөр ябалга болон бусад асуудалууд тухай зон засаг баригшаднаа һонирхоо. Эдэ бүгэдэ тушаа посёлогой ажа-

һуугшад президентдэ нэмэл бэшгэ бэшгэһэн байна. Тиин тус бэшгэ абаһаар, Леонид Потапов, Улаан-Үдэ хотын мэр Г.А.Айдаевтай стеклозавод хүрэгжэ, ажаябуулгатайнь танилсаа.

Мүнөө дээрэ олзын хэрэг эрхилэгшэдэй шийдхэлгэдэг асуудалууд тон олон. Ой модоной үйлдбэрилгэтэ предприятиян директор Сергей Сусликовой хэлэхээр, хэрэгтэй эд хэрэгсэлнүүдээ тэдэнэр хитадууднаа худалдажа абана. Энэнь тус фирмые тон хүндэ байдалда оруула. Харин зонһоо захиланууд олоор орожол байһаар, тиймэһээ хүдэлмэришэдэй тоо олошорно. Предприятиһаа гараһан үлэгдэлнүүды буйлуулан сэбэрлэлгын цехүүдүгэ юм. Энэнь посёлогой ажаһуугшадта ехэ хаад татана. Тиин нэмэлтэ цех нээгдэхээр хараалагданхай. Энэ проект бээлүүлгын тула 35 миллион түхэриг хэрэгтэй юм. Стек-

лозавод хууринда зоние хүдөөлэлгын газар тон туюур байдалда, һүүлшын хорин табан жэлэй туршада газарын хоррожол байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ зоние хүдөөлэлгэдэ 8 га газар үгтэһэн юм, энэ жэлдэ - 10 га.

Хотын бог шорой хаядаг газарта гэр байрагүй зон (бомжнууд) ажамидарна. Үдэртөө энэ газараар хоёр зуугаад гаран гэр байрагүйшүүл ябажа, магазинуудай хаядаһа суглуулжа хооллодог гэшшэ. Тэдэнэй 8 процентнь хотынхид гэжэ тоологдоно, бэшэ зонинь хүдөө нютагайхид болоно, тийхэлээрээ ехэнхидээ Хурамжаанһаа болон Баргажанһаа гараһан зон юм.

Һаяын сагта тус газар хоройлогдожо, үлэгдэл хаядаһа болбосоруулдаг завод эндэхэ бог шорой зөөжэ эхилхээр түсблэгдэнхэй.

Тиин хаа хаанагүй газардайда бузарладаг зон яла түлэдэг болохо.

Лидия ЦЫБИКОВА.

Цырен-Дулма ДОНДКОВА

НАМАРАЙ НАБШАНУУД, ЗУНАЙ СЭСЭГҮҮД

Ой тайга
Улаан галаар ялбаад,
Орой дээрэш
унажал байна
набшаһаад,
Байгаалин жама
бага наһанһаа
захалаад,
Барижал байдаг
баглаа сэсэгүүдээ
задалаад,
Ухибүүн ябахадаа,
үнгэтэ сэсэг
таһалаад,
Үнэрэйнш найхы,
үнгынш хурсы
ойлгоогүй аад,
Мүнөө болоходо,
мүшэрэй набша
нааршаагаад,
Убэлһөө хамгаалан
үбэр соогоо
хадагалаад,
Үдхэн шарыень
үгөөрөө магтан
дууланам.

САГАЙ ЭРИЛТЭЭР МЭРГЭЖЭЛ ОЛГОХО

Нуралсалай шэнэ жэлэй урда тээ Улаан-Удын 7-дохи мэргэжэлэй училищид эхин шатын мэргэжэлэй хургуулинуудай зүблөөн үнгэргэгдэбэ.

Буряад Республикын Президент Леонид Потапов ударидалгатай тус зүблөөнэй президиумэй бүридэлдэ Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ А.Г.Лубсанов, эрдэм нуралсалай министр С.Д.Намсараев, республикын промышленна болон олзын хэрэг эрхилэгшэдэй холбооной түрүүлэгшэ Леонид Бельх, «Улан-Удэстальмост», «Амта» болон бусад үйлдбэрийн предпритинуудай хүтэлбэрилэгшэд оруулагдажа, суглархан багшанартай хамта эхин шатын мэргэжэлэй хургуулинуудые хүгжөөхэ арга боломжонууд тухай хөөрөлдөө. Республикымнай түрүүшүүл эндэ дэмы уригдаагүй. Юуб гэхэдэ, байгша онгоо эхин шатын мэргэжэлэй хургуулинуудые республикын бюджетдэ дамжуулагдаһанһаа боложо, тус халбарие саашан олонитгэдэ аша тунатайгаар эмхидхэхэ шухала болоно бшуу. Урданай сагтал предпритинууд өөһэдөө али нэгэн нуралсалай эмхитэй хэлсэжэ, үйлдбэридөө

хэрэглэгдэхэ мэргэжэлтэ-дэйнгээ нуралсалые даадаг байһан заншалые мүнөө нэргээхэ тухай асуудал эндэ хэлэгдэ.

Мүнөө дээрээ республика дотор мэргэжэлэй 42 училищи хүдэлнэ. Тэдэнэй 30-ниинь республикын мэдэлдэ, 6-ниинь федеральна гэжэ тоотой, мүн үшөө зургаан иимэ эмхи хэһээлтэнүүдые гүйсэдхэлгын халбариде ороно. Нуралсалай шэнэ жэлдэ мэргэжэлэй училищинуудта 6500 гаран хурагша хураха.

Буряад Республикын Эрдэм нуралсалай министрвын эхин шатын мэргэжэлэй нуралсалай таһагы даагша Федор Хархенов эндэ үгэ хэлэхэдэ, мүнөөнэй сагай эриятэнүүдтэ таарама мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, мүн адирхуу шэглэлээр хүдэлдэг эмхинүүдые нэгдүүлэхэ хүдэлмэри урагшатайгаар ябуулагдаһан тухай хэлээ. Жэшээлхэдэ, мэргэжэлэй 24-дэхи лицей Буряадай гүрэнэй университетдэй бүридэлдэ оруулагдаһа. Мэргэжэлэй 7-дохи лицей олзын хэрэг эрхилэгшэдэ бэлдэдэг болоо, мэргэжэлэй 16-дахи болон 20-дохи училищинууд байгаали

хамгаалха мэргэжэлтэдые бэлдэнэ.

Үнгэрэгшэ нуралсалай жэлдэ эхин шатын мэргэжэлэй хургуулинуудые 7642 хүн дүүргээ. Тэдэнэй ажалай саашанхи зам тухай мүн лэ эндэ хэлсэгдээ. Тус хургуули дүүргэгшэдэй оройдоол 21-ниинь мэргэжэлээрээ ажал хэнэ. Элидхэлшын мэдээгээр, 26 процентнь бусад ажалнуудта хүдэлнэ. 10 процентнь - дээдэ хургуулинуудта нуралсалаа үргэлжэлүүлнэ.

Мэргэжэлэй училищинууд болон лицейнүүд өөрын арга боломжоор олзо олохо ажалые хүгжөөхэ гэжэ оролддоно. Тиин

2004 ондо нуралсалай иимэ гуламтанууд огород саадай ургамалнуудые ургуулжа, мүн бусад ажалнуудые хэжэ, 30 миллион түхэриг олоһон байна. Энэнь тэдэниие хангаха мүн-гэнэй 6 процент болоно. Энэ жэлэй зургаан харада 4 миллион 201 мянган түхэриг тэдэ олоод байна.

Үнгэрхэн зургаа харын туршада энэ ажал аша үрэтэйгөөр ябуулагдажа, 4 миллион гаран түхэриг нуралсалай гуламтануудта оруулагдаа.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: конференциин үедэ.

Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото.

ХҮГЖЭМШЭДЭЙ БАЙДАЛ ХЭР БЭ?

Үнгэрхэн долоон хоногой туршада хүүгэдэй хүгжэмэй хургуулинуудай багшанарай заншалта болоһон конференци Д.Аюшеевэй нэрэмжэтэ хүгжэмэй лицейдэ ябуулагдаа.

Мүнөө дээрээ, ниислэл хотодо арбан табан хүүгэдэй хүгжэмэй хургуули биин. Нүүлшын үедэ тус хургуулинуудта арбан табан мэргэжэлээр юһэн шэнэ таһагууд нээгдээ. Эдэ нуралсалай газарнуудта ажалладаг зоной тоо 335 хүн болоно, тэдэнэй 212 мэргэжэлтэн дээдэ хургуули дүүргэнхэйнууд. 35 мэргэжэлтэд «Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй, табаниинь «Россин Федерациин соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн нэрэ зэргэтэй юм. Энэ жэлдэ тус соёлой халбариде хүгжэмэй коллед-

жые дүүргэгшэ хоёр мэргэжэлтэд, Зүүн Сибирийн гүрэнэй соёлой болон искусствын академие дүүргэгшэ нэгэ мэргэжэлтэн ажаллаха хүсэлтэй.

Залуу мэргэжэлтэдэй энэ халбариде ажалладаггүй болоһонинь мэдээжэ ааб даа. Бага салин, байха гэргүйдэхэ - залуу хүндэ олон бэрхэ-шээлнүүд тохёолдоно. Ниислэл хотын хүгжэмэй хургуулинуудта виолончель, скрипка, баян гэхэ мэтэ хүгжэмэй инструмент-нүүдые зааха багшанууд дуталдана.

Саг эрьежэл байна, шэнэ компьютерна технологинуудай дэлгэржэ байха сагта Улаан-Удэ хотын захиргаанай соёлой управленээр тус хургуулинуудые компьютернуудтай болгохо гэхэн ехэ урагшатай ханал табигдана. Тиин энэ дээ-

рээ мэдээсэлэй түбшые нээгдэхээр хараалагдана.

Эмдэрхэн хүгжэмэй инструментүүдые заһадаг газарнуудай түб хотодо оройдоошые үгы ушар хүгжэмэй хургуулинуудай ажалда хаад татана. Шэнэ инструмент абаха гэшэ ехэ бэрхэшээлтэй хэрэг болонхой. Юундэб гэхэдэ, нэгэ баяан 750 түхэригөө дээшээ сэнтэй, рояль гурбан миллион түхэригтэ болодог юм. Ерэхэ жэлдэ хотын захиргаанай соёлой управлени хүгжэмэй хургуулинуудые хэрэгтэй инструментүүдээр хангаха талаар элдэб арга бэдэрхэ болоно.

Соёлой министрэй орлогшо С.Г.Добрынинай хэлэхээр, Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ литературна музейе Буряад Республикын искусствын түүхэтэ музей болгохо гэхэн ажал

үргэнөөр ябуулагдажа эхилэнхэй. Улаан-Удын хүгжэмэй 3-дахи хургуули шэнэлэгдэжэ байнхай, энэнь тухай Железнодорожно захиргаанай толгойлогшо Н.П.Заверюха мэдүүлбэ.

Ерэхэ жэлдэ ниислэл хотын ойн баяр үргэнөөр тэмдэглэгдэхээз байна, тиимэхээ тус хэмжээнүүдтэ бэлдэлгэ захиаланхай.

Конференциин түгэсхэлдэ сугларгашадай дундаһаа бэрхэ мэргэжэлтэд, хүгжэмэй хургуулинуудай директорнууд хүндэлэлэй грамотануудаар, мүнгэн бэлэгүүдээр шагнагдаа.

Хүгжэм шагнажа шэхээз хужарлуулхадэ гоёл даа, харин тус халбариде ажалладаг мэргэжэлтэдэй талые энэ дээрээ хараагүй хаа, ехэл алдуу хэгдэхэ.

Янжаме ЖАПОВА.

НАНАЛАА НЭГЭДҮҮЛЭН, ХАМТААРАА ТЭМСЭХЭ

Терроризмтай тэмсэлгэдэ ханалаа нэгэдүүлгын үдэр манай гүрэн дотор түрүүшынхиез сентябриин 3-да тэмдэглэгдээ. Энэ хадаа Россин Хуулиин ёһоор манай гүрэнэй дурасхаалта үдэрнүүдэй нэгэн болобо.

Нёдондо жэл Бесланад ушархан террористическэ ааша ябуулгын үедэ наһа бараһан зоной мүнхэ дурасхаалда зорюулагдаһан хэмжээ ябууланууд Росси дотор хаа хаанагүй үнгэргэгдэбэ.

Буряад Республикын Президент сентябриин 1-нэй үдэр республикынгаа ажаһуугшадые Эрдэм мэдэсын хайндэрөөр амаршалха үедөө, мүн лэ тэмдэглээ: «Бесланай хурагшадые хүсэрхэн баряад, сүлөөдэ гаргангүй байһан шуната үйлэ болоһоор жэл үнгэрбэ. Энэ хорото ааша ябадал бүхэдэлхэйн ажаһуугшадой зүрхэ сэдхэл доһолгоогоод. Тиимэхээ иимэ

шэрүүн ябадалые усадхахын тула, хүгшэн залуугүй, бултадаа терроризмтай тэмсэхэ хэрэгтэй» гээд, Леонид Васильевич Потапов хэлээ юм.

ҮЛГЫН ДУУНУДАЙ АЯЛГА ДОРО

Республика дотор энэл үдэртэ зорюулагдаһан хэмжээ ябуулануудай үедэ «Байкальские амазонки» гэхэн автоклубай эхэнэрнүүд Соведадүдэй талмай дээрэ эмхидхэгдэхэн митингдэ хабаадаа.

Тэдэнэр гурбан жэлэй туршада Россин дэбисхэрээр болон гүрэнэйнгөө гадуур газараар ябахадэа, суглуулхан, бэшэжэ абаһан үлгын дуунуудые дуулалдаа юм. Эндэ буряад, ород, башкир, эстон, литва болон бусад яһанай үлгын дуунууд гүйсэдхэгдөө.

Ямаршые хэлэн дээрэ үлгын дуунууд хүнэй сэдхэл соо хайн хайхан мэдэрэл түрүүлдэг гэжэ энэ клубай түрүүлэгшэ Светлана Будашкаева хэлэнэ.

МУЗЕЙН ОЙН БАЯР

Хягтын музейн байгуулагдаһаар 115 жэлэй ойн баяр эдэ үдэрнүүдтэ тэмдэглэгдэбэ. Энэ ойн баярта зорюулагдаһан эрдэмэй практическа конференци тус хотодо үнгэргэгдэжэ, республикын, хүршэ Монголой эрдэмтэд эндэ сугларгаа.

Хягтын аймагай захиргаанай толгойлогшо Валерий Цыремпилов, Буряад Республикын соёлой болон олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй министр Владимир Прокоев, Монголодо Буряад Республикын түлөөлэгэтэ хүтэлбэрилэгшэ Николай Атанов болон бусад сугларгашадые, аймагай ажаһуугшадые энэ хайндэрөөр амаршалаа.

ҮБНЭ НОГООН ЭЛБЭГ

«Байкальское» гэхэн үйлдбэрийн ажахы энэ жэл 700 центнер үбнэ хураба.

Хоёр хахад тонно үлүүтэй силос эндэ дарагдажа, үшөөшые

хуряаг-даагүй талмай үлэнхэй. Тиин хаяын сагта силос гүйсэд хуряагдахаар хараалагдана. Түрүүшын үдэрнөө эхилжэ, эндэ гансаараа С. Шевелев хүдэлжэ байһанаа, үшөө нэгэ комбайн хуряалгада гараба.

«Прибайкалец» колхоз үнгэрэгшэ долоон хоногой түгэсхэлдэ үбнэ хуряалгага дүүргэжэ, 2300 центнер шэмтэй ногоон тэжээл бэлдэбэ. Эндэ аймагай депутат К.Муравьевой хүтэлбэри доро үрэ дүнтэй ажал ябуулагдаа.

ЗАГАНАШАДАЙ ШЭНЭ ХАНА ЭХИЛБЭ

Большереченскын заһананай заводто заһананай түрһэ суглуулгын шэнэ хаһа эхилхэнь.

Сентябриин эхээр «Бельская грива», «Култушная» газарнуудһаа заһанашад түрһэ суглуулха түсэбтэй. Тэдэнэр дүн хамта 1 миллиард 250 миллион түрһэ суглуулха ёһотой.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

ТАБЛЕТКА В ПЛЮСЕ

ПЕРЕЧЕНЬ лекарственных средств, назначаемых по бесплатным рецептам гражданам льготных категорий, имеющих право на получение соцпакета, пополнился еще 14 позициями. Соответствующий приказ Министерства здравоохранения и социального развития опубликован 23 августа в «РГ».

Напомним, что предыдущие изменения в перечень были внесены с 1 июня. Тогда ряд препаратов из перечня исключили, а многие лекарства, по тем или иным причинам не попавшие в исходный документ, вписали. В результате список медикаментов, которые по назначению врача льготники могут получить в аптеке бесплатно, был расширен до 457 международных непатентованных наименований. Общее число торговых наименований лекарств превысило 2100 позиций.

На этот раз изменения более скромные. Как сообщили «РГ» в Минздравсоцразвития, с учетом предложений Росздравнадзора в перечень дополнительно включены 14 лекарственных форм препаратов, применяемых в онкологии, кардиологии, пульмонологии, лечении инфекционных заболеваний. Например, раздел ненаркотических анальгетиков и нестероидных противовоспалительных средств дополнен диклофенаком - как в виде таблеток пролонгированного действия, так и в виде геля для наружного применения. Без этого лекарства не могут обходиться люди, страдающие артритом и артрозом. Увеличился и раздел витаминов: теперь льготники смогут бесплатно получать при необходимости витамин Е в капсулах.

Стоит обратить внимание, что на этот раз приказ Минздравсоцразвития не содержит пункта, указывающего, с какого момента врачи смогут назначать эти 14 дополнительных препаратов. Это значит, что приказ вступает в силу через 10 дней после опубликования с 3 сентября.

«Российская газета».

ГОЁ ХАЙХАНАЙ ҮДЭР ТЭМДЭГЛЭГДЭХЭНЬ

«Красота спасёт мир» гэжэ мэдээжэ ород уран зохёолшо Ф.М.Достоевский хэлээ юм. Хаяйн үдэрнүүдтэ, сентябриин 9-дэ уласхоорондын гоё хайханай үдэр тэмдэглэгдэхэнь.

Нүүлэй хоёр зуун жэлэй туршада косметологийн халбариде ехээр хүгжээжэ эхилэнхэй. Тиимэхээ эстетикэ косметологийн талаар Уласхоорондын комитет СИДЕСКО иимэ хайндэрые тэмдэглэдэг болохо гэжэ 1995 ондо тогтоогоо юм. Тиин тэрэнэй удаа гоё хайханай үдэр намарай түрүүшын харада ходо тэмдэглэгдэдэг болобо. Энэ үдэртэ түби дэлхэйгээр сэбэр басагадта зорюулан хэмжээнүүд ябуулагдадаг заншалтай. Харин тус конкурсо хабаадахын тула гансал үндэр нарин бзетэй байхань заабол хэрэгтэй бэшэ.

Янжаме ЖАПОВА бэлдэбэ.

АМИН ШУХАЛА ФЕДЕРАЛЬНА ХУУЛИ ХЭР БЭЭЛҮҮЛЭГДЭНЭБ?

Тарифуудай талаар республиканска албан 122-ФЗ дугаарай федеральна хуули бээлүүлхын тула республикын ажауугшадай хүнгэлэлтэтэй бүлэгэй эрхэтэдтэ үзүүлэгдэдэг социальна хангалгануудай суглуулбарид аородог эд бараанда болон хангалгануудта тогтоогдохон сэнгүүдэй (тарифуудай) хойноһоо хиналта бээлүүлдэг юм.

Тиин Улаан-Үдэ хотын районуудай прокуратурануудай, Элүүрье хамгаалгын министерствын, Эмшээлгын хэрэгсэлнүүдэй шанар шалгалгын түбэй түлөөлэгшэдтэй суг хамта Улаан-Үдын найман аптекедэ Нэмэлтэ эмээр хангалгын программаар үгтэдэг эмүүдэй сэн хэр зүбөөр хэрэглэгдээб гэжэ шалгалта үнгэргэгдэн байна.

Сибирийн федеральна тойрогой дэбисхэр дээрэ бүрин этигэмжэтэй «Роста» ЗАО эмхи Тарифуудай талаар федеральна албантай зүбшэлгын ёһоор Элүүрье хамгаалгын болон социальна хүгжэлтын халбарид хиналгын талаар федеральна албанай бүридхэлдэ абанан сэнгүүдээр Социальна хангалгануудай суглуулбарид хүртэхэ эрхэтэй тусхай бүлэгүүдэй эрхэтэдтэ шэглүүлэгдэхэ эмэй хэрэгсэлнүүдээр республикые хангадаг юм.

Республикын 108 муниципальна аптеке хүнгэлэлтэтэй зондо түлбэригүй рецептээр эмүүдые үгэдэг байна. Тиихэлээрэ рецептнүүд соонь хямда сэнгүүдыншые бэшэгдэдэг.

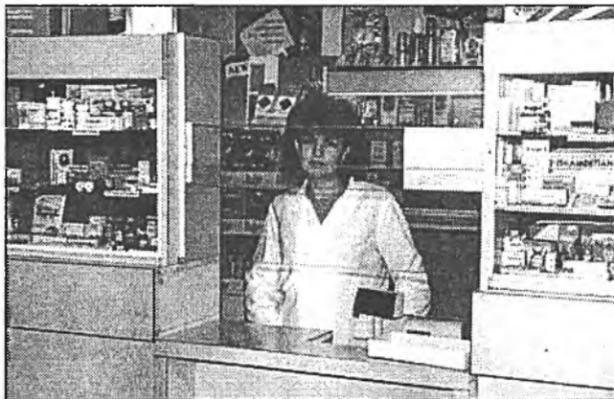
Аптекедүүд Россин Элүүрье хамгаалгын болон социальна хүгжэлтын министерствын 2004 оной декабриин 29-эй 328 дугаарай захиралтаар баталагданан

Тусхай бүлэгэй эрхэтэдтэ социальна хангалгануудай суглуулбари үзүүлэлгын гуримтай зохилдуулан, хүнгэлэлтэтэй зондо үгтэн эмэй хэрэгсэлнүүдые өөрын тусхай бүридхэлдэ абадаг.

Хэнэйшые мэдэхээр, байгша оной январь, февраль харануудта эмүүдээр хангалга ханаһанһаа нилээд доро хэмжээндэ бээлүүлэгдээ гэшэ ааб даа. Тиимэхээр республикын аптекедүүд хүнгэлэлтэтэй зондо өөрынгөө худалдаанай нөөсөө 2,5 млн. түхэригэй эмүүдые үгтэн байна. Тиихэлээрэ рецептнүүд соонь хямда бэшэ, харин гаргашануудай тэхэрюулэн бусаагдаха ёһотой жэжэ худалдаанай сэнгүүд бэшэгдээ. Аптекедүүдэй республикын дэбисхэр дээрэ баталагданан худалдаа наймаанай нэмэлтэ сэнгүүдые хэрэглэн тогтоохон жэжэ худалдаанай сэнгүүд ехэнхидээ хямда сэнгүүдхөө нилээд ехэ юм.

Гаргашануудайнгаа тэхэрюулэн бусаагдахагүйдэ болон эмүүдэй нөөсын бага болоһон ушарһаа 2005 оной март хараһаа аптекедүүд өөрынгөө нөөсөө эмүүдые үгэхээ болинхой.

Элүүрье хамгаалгын министерствын, Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын, ОМС-ын Буряадтай территорияльна жасын болон Тарифуудай талаар республиканска албанай 2005 оной июлиин 8-ай суг хамтын захиралтаар хүнгэлэлтэтэй эмээр нэмэлтэ хангалгын талаар 122-ФЗ дугаарай Федеральна

Хуули бээлүүлхэдээ, хуули буса ябадал хэргылэлгын болон усадхалгын хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхэ талаар хүдэлмэрийн бүлэг, тиихэдэ медицинскэ эмхи зургаануудые болон аптекедүүдые шалгалгын түсэб-график баталагдаа хэн.

Тус түсэб-графиктай ёһоор Хорин, Сэлэнгын, Баунтын аймагуудай ажауугшадай хүнгэлэлтэтэй бүлэгүүдэй зондо үгтэн эмүүдэй сэн шалгагдажа, энэ талаар ямаршые хуули буса ябадал элирүүлэгдээгүй.

Мүнөөдээрэ хүнгэлэлтэтэй эмүүдээр хангалга найжаржа байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Жэшэнь, Баунтын аймагта 99,9 процентын хэмжээндэ эмүүд зондо тараагданхай, ороһон 3529 рецептнүүдэй 3527-инь хангаданхай, зүгөөр оройдоол хоёр рецепт 10 үдэр болотор «найдуулгада» байна. Сэлэнгын аймагта - 99,5 процент, 16560 рецептээр эмүүд үгтэнхэй, 81-инь арбан үдэрэй «найдуулгада» байна.

Шалгаданан аптекин пунктнуудта нэмэлтэ эмээр хангалгын талаар компьютерна программа тодхогдожо, ажауугшадые эмээр хангахата, нилээд хүнгэн болоо ааб даа.

Гадна автомобильяр хото шадар болон хотонуудай хоорондо хүн зоние шэрэлгын тарифуудай 2005 оной январийн 1-һээ хубилһан ушарһаа республикын нотагай өөһэдэн хүтэлбэрийн зургаануудта нэгэдхи кварталда тус тарифууд хэр зүб хэрэглэгдэнэб гэжэ шалгахыень зууршалагданан байгаа.

Тиин үнгэргэгдэн шалгалтанууд тухай мэдээсэл арбан долоон аймагуудһаа оронхой, муниципальна байгуулгануудай мэдээнүүдээр Бшүүрэй, Хурамхаанай, Прибайкалийн, Кабанскын болон Загарайн аймагуудта тарифуудые хэрэглэхэ талаар хуули хазагайруула элирүүлэгдээ.

Шалгалтын дүнгүүдээр, муниципальна байгуулганууд хүн зоние шэрэгшэдтэй ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулжа, мүнөө дээрэ нэрлэгдэн аймагуудта хотонуудай хоорондо болон хото шадар хүн зоние шэрэлгын тарифууд республикын дэбисхэр дээрэ хүсэндөө байгаа тарифуудтай зохистой болгогдонхой. Байгша оной хоёрдохи хахад жэлдэ 122 дугаарай федеральна хуули бээлүүлгын талаар шалгалтанууд үргэлжэлүүлэгдэхэ гээд хануула.

Евгения БАТОМУНКУЕВА,
тарифуудай талаар республиканска албанай Социальна халбарид болон транспортда сэнгүүдые (тарифуудые) гуримшуулгын болон хиналгын таһагай начальник.
Д.МАРХАДАЕВА хэблээд бэлдэб.

«БОЛЬНОЙ ДЕПУТАТ МУЙСКОМУ РАЙОНУ НЕ НУЖЕН»

Снова в Муйском районе разворачиваются политические баталии, связанные с выборами органов местного самоуправления и депутата Народного Хурала Республики Бурятия от района.

Что такое Народный Хурал Республики Бурятия? Это — государственный орган власти. Народный Хурал — это народное собрание, а депутат Народного Хурала от нашего избирательного округа — это представитель народа Муйского района. А что должен делать представитель народа в государственном органе власти? Да, правильно, — отстаивать интересы района, интересы своих избирателей. С трибуны высшего законодательного и представительного органа республики он должен обращать внимание властей на проблемы района, если надо, бьет тревогу, стучится во все инстанции, вплоть до Президента Российской Федерации. И действует он так от имени своих избирателей, наделивших его такими правами. Именно так я и действовал, будучи депутатом Народного Хурала, когда вы уполномочивали мандатом меня дважды.

Уважаемые жители района! Вы были свидетелями моих выступлений с трибуны Народного Хурала с обращением ко всем органам власти Бурятии и России о проблемах нашего района. В результате этих обращений появилась возможность достроить Северомуйский тоннель (вы, наверное, помните забастовки тоннель-

щиков), получать субсидии и сертификаты на снос ветхого жилья, кредиты на ЖКХ, северный завоз топлива, грузов и многое другое. О проблемах Муйского района знала не только вся Бурятия, но и в Кремле.

Но в 2002 году жители района избрали другого депутата Народного Хурала Республики Бурятия. Им стал С.Ю. Мурзин. В его предвыборной агитации много было обещаний, заверений об улучшении жизни северян. Я не знаю, стало ли хорошо жить жителям района или нет — судить вам самим. Но новоиспеченный депутат, не доработав свой срок, получив квартиру в Улан-Удэ, в 2004 году на волне огульной критики тогдашнего главы Б.П. Дондупова стал главой Муйского района. И вновь я не знаю, стало ли лучше жить или нет? Но одно я знаю точно: проигрывает или выигрывает народ, то есть вы, мои земляки, а не Дондупов, Кардаш или Мурзин. Только в результате всего этого район остался без депутата Народного Хурала, без своего представителя в парламенте. Результат — плачевный: район остался без денег, без северных кредитов и жилищных субсидий, без сертификатов, но с огромными долгами по квартплате и горами мусора. Никто сегодня вам не объясняет, что по новому Жилищному кодексу квартплата за аварийное жилье должна составлять всего 10 процентов от стоимости услуг ЖКХ, остальное должно компенсировать государство. В Муйском районе 70 процентов жилья — аварий-

ное, подлежащее сносу. Но почему-то обо всем этом все молчат. А между тем многие не в состоянии платить высокую квартплату. Вот и получается замкнутый круг: нет квартплаты — нет денег у ЖКХ, если нет денег у коммунальщиков — нет угля и зарплаты, а без зарплаты никто мусор вывозить не будет. Ну а если не вывозят мусор, не оказывают, как следует, услуги — зачем платить?

Сегодня руководители района говорят, что они добились на 2006 год 260 жилищных сертификатов для жителей поселка Тоннельный. Но это — неправда. Они только пользуются результатами действий предыдущих глав А.И. Кардаша и Б.П. Дондупова, усилий Правительства Республики Бурятия и лично Президента республики Л.В. Потапова, который именно по этой проблеме встречался с Президентом России В.В. Путиным. Есть здесь и заслуга са-

мих жителей Разлива, которые своей настойчивостью добиваются получения жилья. На сегодня Правительство России только планирует предусмотреть в бюджете 2006 года финансовые средства на переселение людей. А это — длительный процесс. Приведу пример. В 1995 году в районе произошло землетрясение и я добился 50 жилищных сертификатов, а получили их окончательно только в 2000-м.

В начале этого года, как вы помните, прошли выборы в Народный Хурал по нашему округу. За 25 лет истории Таксимо и 15 лет существования района впервые выборы не состоялись. А кандидатов было много, в том числе и инженер «Байкалприбора» Л.А. Глушакова, которая, несмотря на полную поддержку новой районной администрации, не прошла в депутаты. Избиратели района, видимо, посчитали, что среди кандидатов нет достойных быть депутатами, проигнорировали выборы. Сегодня снова назначены повторные выборы и я вновь вижу в числе кандидатов Л.А. Глушакову, но уже как инженера другого коллектива «Бамстроймост». Это называется «пыль в глаза пускает» избирателям администрация района, рекомендуя её вновь. Думаю, у нас в районе появилась «достойная» смена Зое Александровне, которая прославилась тем, что участвовала во всех подряд выборах в

качестве «вечной» соискательницы мандата. Сейчас она уехала из района, но как говорится, свято место пусто не бывает.

Уважаемые жители Муйского района! Я знаю Таксимо и людей в районе более 25 лет и всегда знал, что Л.А. Глушакова жила и работала в Усть-Мусе, по-моему, в лесхозе, но по каким-то причинам была уволена с работы. Много лет безуспешно судилась, на работе её не восстановили.

Прошло много лет, и во время судебной тяжбы, которую она затеяла против депутата районного Совета Н.И. Морозовой, прошла информация о том, что Лидия Алексеевна подвержена болезни под диагнозом «Посттравматическая энцефалопатия» (из материала уголовного дела №37-2005-145). Подобная болезнь встречается нередко, особенно у пожилых людей, к коим я отношу и Л.А. Глушакову. Жаль, что всех кандидатов в депутаты не проверяет медицинская комиссия, а то мы, избиратели, могли бы заявить: «Больной депутат Муйскому району не нужен!».

С уважением к избирателям Муйского района, Александр КАРДАШ, глава Муйского района с 1995 по 2000 гг., депутат Народного Хурала Республики Бурятия с 1994 по 2002 гг.

(Публикуется на бесплатной основе, согласно жеребьевке, по согласованию с зарегистрированным кандидатом в депутаты Народного Хурала РБ Б.П. Дондуповым.)

Сентябриин 14-дэ Буряадай оперо болон баледэй академическэ театрай шэнэ сезон нээгдэхэнэ

БҮХЭДЭЛХЭЙН ЭРХИМ ХАТАРШАД УРИГДАНХАЙ

Сентябриин 14-дэ М.Мусоргскийн «Сорочинская ярмарка» гэхэн шэнэ, комическа опероор 67-дохи театральна сезоноо Буряадай Гүрэнэй оперо болон баледэй театр нээхэнэ. Үнгэрхэн сезоноо энэ зүжгөөр түгсэхэнэ тус театрайхид халуун альга ташалгаар угтагдаа. Россин болон бусад ороной театрнууд, жэшээлхэдэ, Большой театр, Москвагай К.Станиславскийн болон В.Немирович-Данченскийн нэрэмжэтэ хүгжэмтэ театр, Берлинэй, Римэй, бусад гүрэнэй театрнууд энэ оперо табиһан алдартай.

Суута композитор М.Мусоргскийн оперно зүжэгтэ 65 жэл хүдэлжэ байһан манай театр анха түрүүшынхид хандаһан байна. Ялас гэмэ хурса, шогтой, зугаатай образнуудтай - Хиврын рольтой республикын арадай артистка Т.Шойдагбаева, габьяата артистка О.Хингеева, Афанасий Ивановичай рольтой республикын арадай артист Б.Будаев, Грицкогой рольтой республикын габьяата артист Д.Занданов гэгшэд танилсуудна. Найруулгын бүлэгэй ажалай аша туһаар урданай Малороссин үндэһэн гоёолто шэмгэлэнүүд, арад зонийн шог зугаа, уян сэдхэл энэ оперо соо дамжуулагдаа гэжэ тэмдэглэхээр.

Ерэхэ сезонодо шэнэ зүжэгүүд, нэрлэбэл, С.Прокофьевой «Ромео и Джульетта» гэхэн балет, Д.Гершвинэй «Порги и Бесс», В.Моцартын «Так поступают все» гэхэн оперонуудые найруулан табигдахаар бэлдэхэл

эхилэнхэй. Санкт-Петербургийн, Башкортостанай, бусад хотын найруулагшад, балетмейстернууд уригданхай. Тэдэнтэй хамта манай найруулагшад хабаадаха юм.

Энэ шэнэ театральна сезон юугээрэ илгарнаб гэхэдэ, 2005 оной октябриин 17-һоо 23 болотор СССР-эй арадай артистка Л.Сахьянова, Россин арадай артист П.Абашеев гэгшэдэй нэрэмжэтэ II уласхоорондын фестиваль эндэ үнгэргэгдэхэ байна. Буряад хореографийн хүгжэлтэдэ горитойхон хубитаяа оруулан гайхамшагта эдэ артистнуудай габьяа ехэ гээшэ. Япондо, Канадада, Иранда, Италида, Финляндиде, Болгариде, Чехословакида, Югославида сууга балерина нүхэртээ манай ороной искусство дээдэ хэмжээндэ харуулан алдартай.

Бүхэдэлхэйн 32 хотоһоо хабаадагшад, тэрэ тоодо Хорватийн, Словенийн, Монголой, Солонгосой, бусад ороной артистнууд энэ фестивалда уригданхай. Россин болон харин ороноудай баледэй «одод» гол зүжэгүүдтэ, партинуудта хабаадаха. Фестивалиин программада П.Чайковскийн «Лебединое озеро», А.Аданай «Жизель», К.Орфын «Кармина Бурана», П.Чайковскийн «Франческа да Римини», Б.Ямпиллов, Л.Книпперэй «Красавица Ангара» гэхэн зүжэгүүд оруулагдаһанхай. Фестивалие нээлгын, хаалгын баярта Гала-концертнүүд болохо, илагшадта шангууд барюулагдаха.

Театрай директор, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Л.Н.Намсараева иигэжэ хөөрэнэ: «Л.Сахьянова, П.Абашеев гэгшэдэй нэрэмжэтэ II уласхоорондын фестивалие эмхидхэхэ, үнгэргэхэ хэрэг республика соомнай баледэй искусствын мүнөө үеын байдал гэршэлхэ, коллективэйнай зохёохы ерээдүйе харуулаха, бүхэдэлхэйн театрай нэгэ нийтэ оршон байдал бэхжүүлгэдэ нүлөөлхэ зэргэтэй».

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

АРАДАЙ УРАН ЗУРААШЫН НЭРЭ, АЖАЛ ХЭРЭГҮҮДЫНЬ МҮНХЭЛХЭ

2005 оной сентябриин 23-һаа октябриин 16 болотор Ц.Сампиловой нэрэмжэтэ Уран зурагай музей соо Россин арадай уран зурааша, Буряад Республикын Гүрэнэй шангай лауреат Александра Никитична САХАРОВСКАЯГАЙ дурасхаалда зориулагдаһан выставкэ хүдэлмэриез үргэлжэлүүлхэ байна.

1927 оной апрелин 26-да Эрхүүгэй областин Зиминскэ районой Ленинск нотагта олон хүүгэдтэй тарашанай бүлэдэ А.Н.Сахаровская түрэнэн юм. 1946 онһоо 1951 он хүрэтэр Эрхүүгэй уран зурагай училищиде нураа. Харин 1951 онһоо 1957 он хүрэтэр Ленинградтай И.Е.Репинэй нэрэмжэтэ Уран зурагай, скульптурын болон архитектурын институттай графическа факультетдэ нураһан байна.

1959 онһоо эхилжэ, республиканска, бүхэсоюзна болон уласхоорондын выставкэнүүдтэ тэрэ хабаадаба. А.Н.Сахаровскаягай зохёохы ажал олон тоото шан, диплом, Хүндээлэй грамотаар сэгнэгдэнхэй.

Улаан-Үдэ хотын Арадай депутатуудай Советэй депутатаар, СССР-эй Уран зураашадай холбооной съездын делегатаар, правленийн, Бүхэсоюзна болон бүхэроссин выставкэнүүдэй выставочнэ комитетүүдэй, нийтын эмхинүүдэй, нэгэдэлнүүдэй гэшүүнээр нэгэтэ бэшэ хунгадаа. А.Н.Сахаровскаягай бүтээлнүүд, зурагууд Гүрэнэй Третьяковско галерейдэ, Зүүн зүгэй арадуудай Гүрэнэй музейдэ (Москва), А.С.Пушкинай нэрэмжэтэ Уран зурагай Гүрэнэй музейдэ, Гүрэнэй ород музейдэ (Санкт-Петербург), Буряадай Ц.Сампиловой нэрэмжэтэ Уран зурагай республиканска музейдэ, Улаан-Үдэ хотын түүхын музейдэ, Усть-Ордагай Уран зурагай музейдэ, олон хотонуудай музейдэ, Россин, Буряадай Соёлой министрствэнүүдтэ, Россин, Буряадай, СНГ-гэй Уран зурагай холбоонуудта, харин ороноудай коллекцинуудтэ хадагалагданхай.

Энэ нэгэдэхэ выставкэ дээрэ 1950 онһоо 1990 он хүрэтэр хэгдэһэн, 4 хубиһаа бүридэһэн бүтээлнүүдэ харуулагдаха юм.

Түрүүшын хубида Буряад ороноор, Эрхүүгэй, Агын округуудаар 1950-1960 онуудта ябахандаа, зураһан гоё найхан зурагуудынь харуулагдаха. Жэшээнэ, Хэжэнгэдэ, Агада Сталинай, Калининай нэрэмжэтэ колхозуудай хүн зоной дүрэ

зурагууд, һэеи гэрнүүдэй, ажаһуудалай хэрэгсэлнүүд, эрдэмтэдэй, артистнуудай, уран зураашадай, спортсменүүдэй дүрэнүүд һонирхол татаха байха. Тэрэ тоодо 1952 ондо зураһан Даши-Нима Дугаровой дүрэ зураг оролсоно.

Хоёрдохи хуби соо ороһон «Гэсэр» гэхэн буряад эпостэ зориулагдаһан графическа хүдэлмэринүүдэнь уран зураашын түрүүшын гол амжалта болоо. Харин гурбадахы хуби соо «История одного улуса», «История моего народа», «Сурхарбан», «Моя Бурятия», «По Монголии» гэхэн сууга графическа хүдэлмэринүүдэнь табигдаха. Тиихэдэ дүрбэдэхы хуби соо ном шэмгэлзлэйн графика үгтэнэ.

Д.Жалсараевай «Приезжайте», Х.Намсараевай «На утренней заре» (дипломно хүдэлмэрин) гэхэн номуудые шэмгэлэн зураһан байна. Тиихэдэ хотын, хүдөөгэй байгаалин үзэгдэлнүүд, врачнуудай, багшанарай, хонишодой, механизаторнуудай дүрэ зурагууд харуулагдаха.

Энэ выставкэдэ ерэнэн зон өөһэдэгөө, үгышые һаа, хубилһан танил байгаалия, арадынгаа урданай байдал, хубсаһа, хүгшэн эжынгээ хэрэгсэлнүүдэ (арһа элдэдэг, тоһо буйлуудгаг түхээрэлгэнүүдэ) хаража, танижа болохо.

А.Н.Сахаровскаягай зохёохы хүдэлмэринүүд, ажал уран найханай хүгжэлтэдэ, соёлдо, түүхэдэ горитой удха шанар олгоно, ехэхэн хубита, үрэ нүлөө үзүүлдэ. «Түрэл Эхэ оронтоймни минии ажал сэхэ холбоотой. Үнгэрхэн саг, мүнөө үеын саг, тэрэнэй үлгэр домогууд, ёһо эаншал, ажаһуудал минии графическа хуудануудай гол темэнүүд болоо» гэжэ хэлэһэн Россин арадай уран зурааша Александра Никитична Сахаровскаягай үгэнүүд өөрын зохёохы ажалые дүүрэнээр элрэхэйлнэ.

Хүндэтэ нүхэд, элитэ уран зураашын выставкэдэ ерэхыетнай уринабди.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Этим летом я ездил в родное село Дархинтуй, расположенное в Закаменском районе. Мой знакомый одолжил на три дня «Тойоту». Скорость у неё огромная. Наш водитель Александр оказался профессионалом, прекрасно ориентировался в маршруте, не раз бывал в этих краях.

По пути мы заехали с ним в Бургуй, находящееся в 17-18 километрах от Цакира. За последние годы село изменилось, похорошело...

В разгаре сенокосная пора. Люди, стар и млад, заняты там с утра до вечера. Мы проехали по центральной дороге деревни, отсюда хорошо видны стога сена, как идёт силосование. Там неподалёку работала пиломора, шла заготовка леса. Заметил, что подготовка к зиме шла полным ходом.

Сюда я приезжал и раньше, более пятидесяти лет назад, будучи заместителем отдела пропаганды и агитации Закаменского райкома КПСС до 1953 года. Тут много моих знакомых и друзей ещё со школьной скамьи. В Цакирской средней школе учился мой товарищ Бадма - Цырен Цынгеев, позднее закончивший военное пограничное училище в Казахстане, дослужив до звания подполковника. Мы с ним переписывались до 1952 года, связь прервалась, он переехал на другое место службы. Я уехал из

СЕЛО - СЕГОДНЯ

Закамы на учёбу в университет, а позже поступил в аспирантуру. Мои бургуийские знакомые: Бадма-Цырен Чернинов, Жигжид Абидуева, Бадма Баярович Батуев, Аюр Павлович Максаров. В годы моей работы в райкоме КПСС (1947 - 1953г.г.) председателем колхоза был талантливый руководитель Будажаб Соктоевич Соктоев.

Передовой руководитель района, авторитетнейший человек, его портрет висел на Доске Почёта. Его неоднократно избирали депутатом районного Совета, членом Пленума райкома КПСС, награждались многими правительственными наградами. Заезжая в Бургуй, я забегал к нему на чаёк, а то и пообедать. Лет трид-

цать тому назад, работая в Обкоме КПСС заместителем заведующего отделом, я заезжал к нему, тогда у них было двое или трое маленьких детей, сейчас все они взрослые люди. К сожалению, у меня связь с этой семьёй прервалась.

На этот раз старых знакомых я не встретил. Да и люди были заняты. Вовсю шла сенокосная страда.

Водитель Александр восхищался видом села. У каждого двора хорошая ограда, амбар, сарай. Сегодня на селе 45-50 дворов, выстроены по плану бывшего председателя колхоза Будажаба Соктоевича Соктоева.

В Бургуйе я искал старого зна-

Путевые заметки

когого, участника за оборону Сталинграда в 1943 году Пошоолоя Тутутовича Соктоева. Его я не нашёл, он, видимо, куда-то уехал к детям или внукам...

Затем через село Цакир, Бурят-Цакир по трассе Закаменск-Баянгол мы прибыли в Дархинтуй. Здесь тоже шёл сенокос. На усадьбе в местности «Зуһалан» (летник) моя младшая сестра Дулма Бальжановна Абидуева, уже весьма преклонных лет, с тремя детьми выкосила траву и поставила стог сена из тридцати копён, успела его оградить. Сена хватит для трёх коров на целую зиму. В моём родном селе десять фермерских семей.

Живут в Дархинтуе девяностолетняя бабушка Даша-Дулма, шестидесяти семилетние дедушка Будажаб, бабушка Ринчин-Ханда и Норжаб с внуками, которые только только пойдут в школу в соседний Цакир. Жители села благодарны главе администрации района Виктору Васильевичу Аюшееву, его заместителю Борису Лопсоновичу Молосоеву, начальнику управления электросетей Николаю Михайловичу Зубареву за проведение электричества от высоковольтной линии (ЛЭП).

Село живёт полнокровной жизнью, а жителей мало. Ну что поделаешь. Фермеры Влади-

мир Гармаев, Баяр Цыденов, Владимир Гомбоев и другие работают в поте лица, с утра до вечера. После сенокоса сразу же приступят к заготовке лесоматериалов для строительства. Работают они семьями, помогают не только жёны и дети, но и дедушки и бабушки пенсионеры. Они заготовили сена больше, чем когда-либо. К примеру, в местностях Адаг, Зуи-бэе, Урда-бэе, Нарин-гол, Хасуурга заготовлено более 20 стогов. Каждый стоит на шестнадцати или на двадцати копнах, что очень хорошо для нынешнего лета. Июньский сильный град побил травостой в верхней части долины Бурят-Цакира, то есть СПК «Цакирский». Село Дархинтуй имеет хорошую кормовую базу для кооператива.

Побывав в родном крае, переночевав в листовничном четырёхстенном доме родителей, в котором моя бабушка Сыремжи прожила сто лет, выехал в Улан-Удэ, по пути заехал к родственникам в Цакир.

Подумал, что деревня живёт хорошо, только работать надо.

Дагба ШАГДУРОВ, кандидат исторических наук, консультант Международного объединения России по информатизации, активист газеты «Советская Россия», член Союза журналистов СССР и РФ.

ИНТЕРНЕТ
НУЖЕН
В ЛЮБОМ
ВОЗРАСТЕ

Пенсионеры большинства скандинавских стран являются активными пользователями Интернета. Согласно данным Европейской комиссии, 28 процентов норвежских пенсионеров по меньшей мере один раз в неделю входят в мировую паутину, отмечает Андрей Лавров (Осло). В других странах Скандинавии этот показатель выше. Так, в Дании регулярно пользуются Интернетом 29,2 процента пенсионеров, а в Швеции - 32,9 процента. В целом в последние годы в большинстве западных странах отмечается резкий рост пользователей Интернета в возрасте 65 лет и старше. Как отмечают эксперты, пенсионеры часто при помощи мировой паутины бронируют авиабилеты, а также заказывают туристические поездки. Каждый третий пенсионер через Интернет оплачивает банковские счета.

А НА ШЕСТОЙ
РАЗ ЖИЗНЬ НА
ЗЕМЛЕ САМА
СЕБЯ ПОГУБИТ

За долгую историю нашей планеты жизнь на ней практически полностью вымирала уже пять раз. Причиной этих катастроф были природные явления: столкновение Земли с крупными метеоритами, масштабные извержения вулканов или выбросы в атмосферу смертоносных газов. В шестой раз эта грустная история может повториться не из-за космических или тектонических катаклизмов, а по вине человека, предупреждают китайские ученые. Такой точки зрения придерживается известный в КНР палеонтолог Шу Дэган, пишет Константин Щепин (Пекин). По его словам, сейчас темпы исчезновения жизни на Земле практически такие же, как во времена вымирания динозавров, произошедшее 65 миллионов лет назад.

ДОЖДАТЬСЯ
ПЕНСИИ СТАНЕТ
СЛОЖНЕЕ

В чешском парламенте достигнуто принципиальное согласие между правящей коалицией и оппозиционными партиями о повышении пенсионного возраста. Подготовительная комиссия одобрила предложение о повышении его до 65 лет для мужчин и 60 лет для женщин. По мнению экспертов, необходимость такого шага обусловлена усложняющейся в последние годы демографической ситуацией. В настоящее время пятая часть населения страны - люди старше 60 лет, и, по расчетам специалистов, в середине текущего столетия их число превысит 30 процентов. Повышение пенсионного возраста позволит в определенной мере сократить все увеличивающийся разрыв между числом работающих и вышедших на заслуженный отдых. После согласования и доработки нового положения о выходе на пенсию соответствующими ведомствами оно будет рассмотрено в нижней палате парламента, сенате и президентом республики, поясняет Игорь Шамшин (Прага).

Подобного наплыва гостей и наваствования событий столица Татарстана не знала за всю свою тысячелетнюю историю. Встречи лидеров Содружества независимых государств оказались как бы вписанными в панораму Казанского миллениума. И этот красочный праздник стал не только фоном саммита, но и определил его ритм, динамику, заставил предельно уплотнить время.

УРОКИ КАЗАНСКОГО
МИЛЛЕНИУМА

Параллельное развитие нескольких важных событий нередко приводило к сбоям графика, но в чем-то и помогало. Такой усложненный сценарий неожиданно, а, может, и осознанно сделал Татарстан неким дидактическим пособием, наглядным примером того, какой должна быть модель отношений федерального центра и регионов. В идеале, конечно. Именно так воспринял это президент Грузии Михаил Саакашвили. К одному из вождей «цветных революций», призрак которых витает над постсоветским пространством, в России относятся настороженно, а он, оказываясь, извлек для себя в Казани ценный урок - сказал, что Татарстан может служить для Грузии хорошим примером создания автономии. «Нужно сюда возить руководство Абхазии», - сделал вывод глава государства, раздираемого по меньшей мере двумя давними региональными конфликтами. Однако напрашивается еще одна не менее очевидная, но куда более драматичная параллель - Чечня. Немногие помнят, что в бурные 90-е годы после распада Советского Союза Казань заговорила о своем государственном суверенитете раньше Грозного. Когда 31 марта 1992 года в Георгиевском зале Московского Кремля с помпой, под звон

шампанского подписывался Федеральный договор о распределении полномочий между федеральным центром и органами власти суверенных республик, входящих в состав России, на торжествах не было представителей двух регионов - Татарстана и Чечни.

Чем кончилось дело с Чечней, хотя, честно говоря, до конца там еще далеко, слишком хорошо известно. А Казань, продолжая отстаивать свой суверенитет, избрала другой, более цивилизованный путь. Ради исторической справедливости надо заметить, что и Москва действовала по отношению к Татарстану куда более гибко и взвешенно, чем в Чечне с ее упрямыми лидерами.

Именно в Татарстане первый президент России Борис Ельцин провозгласил свой знаменитый лозунг, обращенный к регионам: «Берите столько суверенитета, сколько сумеете проглотить». Но мудрый президент Татарстана Минтимер Шаймиев соблазну не поддавался - не глотал, а полученный суверенитет использовал с оптимальной пользой.

До 2001 года взаимоотношения федерального центра с Татарстаном регулировались не по общей схеме, установленной для субъектов РФ, а согласно двустороннему договору,

который обеспечил республике определенные социально-экономические привилегии. Неплохо живет Татарстану и в нынешнем едином финансово-правовом поле России, вернуться в которое Казани ненавязчиво порекомендовал президент Владимир Путин. Масштаб юбилейных торжеств, получивших гулкий

работка полученных данных. Так была выведена среднеарифметическая дата возникновения города - 1005 год.

Получается, что Казань на полтора века старше Москвы, что не очень обрадовало ее энергичного мэра. Не в этом ли одна из причин, почему Юрий Лужков - случай несчастий - во время юбилейных торжеств на берегах Волги предпочитал держаться в тени? Больше того, Москва в отличие от своего вечно соперника - Петербурга не уложила в сроки при реконструкции Московской улицы в Казани.

Правда, мэр Москвы пообещал, что московское правительство примет самое активное участие в приведении в порядок названной улицы. Для чего найдет надежных инвесторов и пришлет своих специалистов с опытом работы не только в 47 городах страны, но и за рубежом. Одновременно Юрий Михайлович, давний друг и однопартиец президента Татарстана, попытается убедить журналистов, что совершенно спокойно относится к тому, что Казань оказалась старше российской столицы.

Говоря, что здесь работают «выдающиеся археологи», Лужков слегка улыбнулся, но подчеркнул главное: «Такой праздник был нужен для всех - и для Татарстана, и для России. Я рад, что Казань стала настоящим столичным городом, и эту планку уже никто не сможет понизить».

О том, что Казань является местом диалога двух цивилизаций, говорили во время миллениума многие. Но наиболее точную оценку этому явлению дал главный хозяин праздника Минтимер Шаймиев. «Российская государственность», - сказал он, выступая на юбилейном торжественном заседании, - складывалась на основе разных культур, с одной стороны она опиралась на традиции Киевской Руси и православия, с другой - на ислам и тюркские традиции. Эти два истока предопределили суть евразийской концепции». Не случайно, напомнил президент Татарстана, Герцен говорил, что «Казань - главный караван-сарай на пути европейских идей в Азию и азиатского характера в Европу».

Что ж, Шаймиев еще раз подтвердил свою государственную мудрость, даже если приведенную цитату, как водится, отыскали для своего шефа спичрайтеры. Не даром в политических кулуарах в последнее время обсуждается идея, не стоит ли в России, где живут 20 миллионов мусульман, ввести должность вице-президента для представителя этой конфессии. Идеальным кандидатом для занятия гипотетической поста многие считают Шаймиева. Хотя сам он к этой идее относится критически.

Валерий ДЖАЛАГОНИЯ.

ЮБИЛЯРАМ С ЛЮБОВЬЮ

Одновременно в Казани открылась художественная галерея «Хазит» («Сокровища»). В экспозиции, занявшей три этажа, более 900 произведений живописи, графики, скульптуры и татарского декоративно-прикладного искусства XIX—XX веков.

В рамках торжеств в одном из городских скверов был открыт бронзовый бюст основателю российской неврологической школы Владимиру Бехтереву, уроженцу здешних мест. Выдающийся русский ученый родился в селе Сорали близ Елабуги, которое ныне называется Бехтерево. Окончив Казанскую гимназию, а позднее Петербургскую медико-хирургическую академию, он заведовал кафедрой психиатрии в Казанском университете и был инициатором открытия первой в Татарстане психоневрологической клиники.

На 24 августа пришелся День Петербурга в Казани, во время которого Валентина Матвиенко и Минтимер Шаймиев открыли Петербургскую улицу и памятник Аьву Гумилеву.

Сын Анны Ахматовой и Николая Гумилева, бывший гулаговец и выдающийся востоквед много сделал для восстановления истинной истории татар.

Улица, носящая имя северной столицы, спроектирована питерски-

ми зодчими как пешеходная зона протяженностью 560 метров. Ее пересекают мосты «Фонтанка», «Мойка», «канал Грибоедова», украшают трехъярусные фонтаны, фонари под старину - в общем, кусочек Петербурга.

А самым экзотичным подарком от питерцев стал снежный барс, выращенный в зоопарке города на Неве. В этом есть свой символ: барс изображен на гербе Татарстана.

К празднику была завершена реконструкция ансамбля Казанского Кремля, где открылась воссозданная почти через 500 лет крупнейшая в Поволжье мечеть Кул-Шариф. Восьмиминаретная мечеть, бывшая центром религиозного просвещения и наук Среднего Поволжья, в средние века украшала столицу Казанского ханства, поражая всех своим изяществом и красотой.

Одновременно на территории Кремля был открыт отреставрированный православный Благовещенский собор. Для участия в этой церемонии Казань посетил Патриарх Алексий II, передавший в дар городу список иконы Казанской Божьей Матери, возвращенный в 2004 году Ватиканом.

Славно потрудились для Казани коллектив лучших транспортных строителей России. В рекордный срок - всего за 8 месяцев - они построили полторакилометровый

автомобильный мост «Миллениум», перекинутый через Казанку, приток Волги. И они же соорудили новые воздушные ворота города - бизнес-терминал на международном аэропорту «Казань», здание железнодорожного вокзала и многое другое.

Не знает равных в России новый Международный конноспортивный комплекс общей площадью 90 гектаров. Зрителям в нем удобно, а лошадям просто вольготно: для них построен не только специальный бассейн, но даже солярий, где их будут обсушивать после купания.

А про букву «М», которая появилась над входами пяти станций первой линии метро, казанцы говорят, что она всегда им будет напоминать о миллениуме. Первая ветка протяженностью 8,67 километра соединила с центром города самый густонаселенный и отдаленный «спальный» район города - Горки. А общая протяженность всех линий со временем составит 46 километров.

В заключение еще об одном подарке: в Казань из Германии пришла легендарная рок-группа «Скорпионс». Более десяти тысяч восторженных поклонников собрал концерт, который «Скорпионс» вместе с Государственным академическим камерным оркестром России под управлением Константина Орбеляна дал в новом Ледовом дворце спорта.

Из журнала «Эхо планеты».

ОРОД ТЕАТР - ХАКАСИДА

Ородой драмын театр хаяхана Хакаси Республикаар айлшалаа ерээ...

Мүн тэдэнэр тус республика хоёрдохиё мориһон байна. Гурбан жэлэй саада тээ манай ородой драмын театрай артистнар Абакан хото ошожо ерээ. Тиихэ сагта театрай директор Пётр Григорьевич Степанов сугларһан зондо дахин айлшалаа ерэхээ мэдүүлһэн байгаа.

Тиин августын эхээр тэдэнэр Абакан, Саяногорск, Черногорск хотонуудаар айлшалаа. Хоёр долоон хоногой туршада манай артистнар Буряад Республикаа суурхуулжа, арба гаран зүжэгүүдые харуулаа юм. Ямар һонин зүжэгүүдые абаашааб гэхэдэ, Санкт-Петербургийн режиссёр Евгений Иванович Зайдай табиһан «Он, она, окно, покойник», «Василий Тёркин», «С любимыми не расставайтесь», «Вишнёвый сад», «Мирандолина», «По щучьему велению», «Морозко», «Кот в сапогах», «Свободная пара» гэжэ багахан зүжэг гэхэ мэтэ.

касиин ажаһуугшад имэ һонин зүжэгүүдые оройдоошые хараагүй шахуу байгаа.

Ородой драмын театрай орлогшо Ирина Левшенкова һонирхоһоноо хөөрэнэ: «Абаканцууд бидэниие ехэ гоёор утгаа. Сэсэгүүдые, нааданхайнуудые, жэмэс, амтатай пирожкинуудыешые зон бидэнэртэ бэлэглээ. Бидэ «Почётный гражданин кулис» гэһэн нэрэ гастроль бүхэндөө хоёр хүндэ зүүлгэдэг заншалтайбди. Абакан хотын нэгэ бүлэдэ энэ хүндэтэ нэрэ зүүлгээбди».

Артистнар Краснознамэнно Познанска бүлгэмэй частьда миинтээр спектакль табиһан байна. Энэ хадаа тус театрай үшөө нэгэ заншалын юм.

Испанка Карментэй танилсаһанаа Ирина Иосифовна ехэ зохидоор хөөрэнэ. Тэрэ испан һамган профессор - этнограф байшоо. Манай Улаан-Үдэ хоотор, Байгалаар хаяхана айлшалһан байгаа. «Кармен манай театр тухай Испанидаа

ошоод бэшэхэ ёһотой», - гэжэ хөөрэдөөшэ эхэнэрни намда хэлэнэ.

Гансашые ажаллажа манай артистнар ябаагүй, футболшые наадаха ушар тэдэнэртэ тохёолдоо. Тэдэнэр хоёр матч үнгэргөө, 2:1 гэһэн тоогоор шүүгээ юм. Ородой драмын залуу актёр Всеволод Трунов гоол оруулаа, тиин манай артистнууд футболшые наадажа шадахаа харуулаа.

П.Г. Степановой хэлэхээр, Хакасиин президент С.А. Окольниковаһаа манай прези-

дентэ бэшэг эльгээгдэхэ. Мүнөө дээрээ Ородой драмын театр үнөөхил тулоур байдалдаа. Байрлаһан байшангай арендэнь тон ехэ юм. Шэнэ байшан бариха ехэ урагшатай ханаан бии. Тиин тус хэрэгтэ 640 миллион түхэриг хэрэгтэй. Мүнөө дээрээ 5,5 миллион түхэригын һомологдонхой, тэрэнэй нэгэ миллионийн республиканска бюджетдээ үгтэнхэй. Тус проектээр «Бурятгражданпроект» гэһэн эмхи ажаллана. Мүнөө дээрээ өөрынгөө байшангүй байха гээшэ ехэ хүндэ. Жэлһээ жэлдэ Ородой драмын театр шэнэ артистнуудаар олошоржол байдаг. Мүнөө дээрээ Ородой драмын урдаа хараха бэрхэ артист Всеволод Трунов. Тэрэ 26 наһатай, арбан жэлэй саада тээ артист боложо, тус театр ерээ юм, долоон жэл соо заочноор училищиде, соёлой академидэ һуража гарра.

Ородой драмын театрта ремонт хэгдэжэ байна, тэрэнэй үүдэнүүд сентябриин хуушаар нээгдэхэ.

Янжма ЖАПОВА.

Фото-зурагууд дээрэ: Хакасида угталга; спектаклийн үе; залуу артистнууд.

Рей Куни гэһэн нэрэтэй англин драматургын «Он, она, окно, покойник» зүжэг мэрийн зүгһөө шагналда хүртэһэн юм. Тэрэниие Хакасида долоо дахин харуулаа. «С любимыми не расставайтесь» гэһэн зүжэг Соёлой министрствын шагнал-

да хүртэнхэй. Энэ газараар ябахандаа, манай артистнар гастрольнуудаа Агууехэ эсэгэ орноо хамгаалгын дайнай 60 жэлэй ойдо зорюулһан байна.

Тэдэнэр тухай газетэнүүд соо оло дахин бэшэгдээ, сэнхир экранаар харуулагдаа. Ха-

БУРХАНАА ТАБИСУУРТАЙ БЭЛИГТЭН

«Зүгынүүдэй хойноһоо бүхэли үдэр хараха хэрэгтэй. Тэдэниие эм домоор аргаха хэрэг гарадаг», - гэжэ миний һая танилсаһан басаган хөөрэнэ.

Хэжэнгын аймагай Ородой-Адагта ажаһуугша Баярмаа Дашиевагай нэрэ Хори, Хэжэнгээр олондо мэдээжэ болоһон байха. Тэрэ бэлигтэй уран зурааша юм.

Бурханай дүрэ гайхалтай уранаар зурадаг бэрхэ уран зураашад Буряад нютагтамнай тиимшые олон бэшэ. Уран бэлигтэнэй тоодо залуу уран зурааша Баярмаа Дашиева оролсоно.

Уран зурааша бүхэн оршон тойронхией өөрын нюдөөр ажаглан хаража, бүтээлүүд соогоо хараһанаа, ойлгоһоноо, сэдьхэлһэнэ оруулдагынь олондо мэдээжэ. Баярмаа хара багаһаа мори унаха дуратай һэн. Танил басагандаа ошожо (тэрэнэй гэртэхинь хонишон байха), хоюулаа мори унажа гүйлгэхэ, сэнгэхэ. Хүйтэн үбэлэй үдэрнүүдтэ мори унаха аргагүй байхадаа, Баярмаа басаган мори зуража эхилээ. Басаганайнгаа мориңдо дуратайень гэртэхинийн хүүгэдэй сэрэлигтэ ябажа байхадань мэдээ һэн, тэрэ саарһан дээрэ мори зуражархихан гэхэ. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Баярмаагай олон бүтээлүүдын хурдан хүлэгүүдтэ зорюулагдаа. Гэртэнь ороод харахада, хана бүхэниинь гоё найхан зурагууд шэмэглэнэ. Баярмаа балшар багаһаа энэдхэг кинофильмүүдые хараха дуратай байһандаа, найхашаан актёр бүхэнөө зуражархидог бэлэй. Мүнөө дээрээ Митхун Чакраборти, Хема Малини, Амирхан,

бэшэ бусадшые актёрнуудай дүрэнүүд зураатай олон бии.

Тиин арбаад жэлэй саада тээ Баярмаа Энэдхэг ороноор аяншалжа ерээ. Тэрэ аяма халуун, шэдитэ газар руу бурхан зуража, һураха зорилготойгоор морилоо юм. Харин гурба һарын туршада, визэтэй боложо шадангүй, гэртээ бусаа һэн. Баярмаа энэндэ оройдоошые уйданагүй. Үзэсхэлэнтэ найхан газараар ябаханаа, тэндэ олон нүхэдтэй болоһоноо тэрэ наһан соогоо мартахагүй бээз.

«Энэдхэгтэ эгээл һонин юумэниинь гэхэдэ, үхэр мал, заан, морин, мотоцикл, велосипед, машинануудын үйлсөөр дүүрэн, ехэ гайхалтай», - гэжэ тэрэ хэлэнэ. «Энэдхэг орондо эдэс хоолын ехэ гашуун байшоо», - гэжэ саашань хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

Баярмаа Бенарес, Дели, Дармасала хотонуудые хүрөө. Делидэ түгэд кварталда байһанаа

дулаанаар һанана, тэндэ баһалшые бууза хэжэ, айлшандаа хүндэлдэг байна. «Түгэд зон юутээрээшыеб буряадуудта адлирхуу», - гэжэ тэмдэглэбэ.

Бенарес хотодо бурханай дүрэ зурадаг уран зурааша Александр Кочаровтай танилсаа юм.

«Үшөө ямар хари гүрэнүүдээр аяншалаабы?» - гэжэ асуухадам, Солонгос, Монголда байһанаа тэрэ хөөрбэ. «Монголда түрэл гаралнай олон, ходо ошожо, ерэлсэжэ байдагбди. Солонгос орон би гурба һараар ошооб. Гоё найхан газар байгаа, тэндэ ажаллаад ерээб», - гэжэ Баярмаа хэлэбэ.

Баярмаа мүнөө соёлой академийн гар урлалай факультэдэй гурбадахи курсын оюутан. Тэрэ гурбан жэлэй туршада ВАРКын дэргэдэхи мастерскойдо Россин арадай уран зурааша Д.Н.Д.Дугаровай, Буряадай арадай уран зурааша А.Д.Доржиевай ударидалга доро курсануудые дүүргээ. Хожомын уран зурааша Дудкотой танилсаа. Тиин Энэдхэг орон аяншалха зорилготой байһандаа тэрэнэй шаби боложо шадаагүй һэн.

Баярмаа гэртээ олон тоото грамотануудтай, дипломуудтай. Эгээл түрүүшын дипломдо хургуулида һуража ябахандаа

хүртөө. «Я голосую за мир» гэһэн выставкэдэ хабаадажа, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэжэ, гэртэхинээ ехэ баярлуулаа. 1993 ондо Баярмаа бурханһаа табисууртай бэлигыень гүрэн түрэмнай сэгнэжэ, «Арадай мастер» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөөгөө. Баярмаагай гоё найхан зурагуудын Сампиловай нэрэмжэтэ музейдэ худалдаа наймаанда табяатай, тиимшые һаа, мүнөө сагта уран зурааша өөрынгөө бүтээлнүүдһээ ехэ олзо олоногүй. Хаа-яа тэрэ мииншые ниислэл хото ерээд ошодог, зурагуудын худалдаагаагүй, али гүй һаа, наймаалһан мүнгээ музей тэрэ дары олоод үгэхэ шадалгүй байдаг. Үйлсын наймаашадташые зурагуудаа дэлгүүр дээгүүр табилуула худалдуулдагынь нюуса бэшэ.

Бурханай дүрэ зуража һураһанайн удаа Баярмаада зон олоор ерээжэ, захил хэдэг болоо. Түрүүшын бүтээл - Будда-бурханийн тэрэ зураа. Өөһэдынгөө гэртэ Баярмаа Сагаан Дара Эхэ зуранхай, тэрэ бүтээлын бурханаа тахидаг газартань үлгөөтэй. Хажуудань сервант соо Баярмаагай шабарар хэлэн бүтээлнүүдын табяатай. Тэрэ амитадые хэжэ туршанан байна. Гэрэй ханаарнь гансашые Баярмаагай зурагууд бэшэ, тэрэнэй гараар хэгдэһэн гоё гэгшын ковэрнууд үлгөөтэй.

Мүнөө Баярмаа хүнэй захил дээрэ һууна. Тэрэ бурханай дүрэ зуража эхилэнхэй. Уран зураашын зураһан Ногоон Дара Эхын дүрэ манайдашые тахидаг бурхан болонхой. Тиин

Баярмаае үнэхөөрөө бурханһаа табисууртай бэлигтэн гэхэдэ, алдуу болохогүйл.

Баярмаа зүгынүүдэй хойноһоо хараха ехэ дуратай. Сүлөө сагтаа тэдэнэй хойноһоо ябажа, амтатай мэд бүхэли зунаараа суглуулдаг. Дашиевтанай бүлэ хоёр мянган онһоо эхилээд, зүгынүүдые харадаг, арбан зүгын айлай пасекатай. Баярмаагай хэлээшээр, зүгынүүд үбэлдөө заал һаа үбэлжөөнтэй байха ёһотой, хүлдэхөөжэ тэдэниие болохогүй юм. Дашиевтан газгаага ехэ огород таринхай. Баярмаагай ханаанда ерэхэ жэлнүүдтэ саадтай болохо, тэндээ элдэб жэмэсүүдые ургуулаа.

Иигээд лэ байнал даа, Баярмаа, түрэл нютагтаа. Тэрэнэй зурагуудын хүдөө нютагайнь музейдэ табигданхай.

Жаргалтай ябыш даа, Баярмаа!

Янжма ЖАПОВА.

Фото-зурагууд дээрэ: уран зурааша Баярмаа Дашиевагай бүтээлнүүд.

Новости науки

НОВОЕ КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В МОНГОЛЬСКОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ

Недавно из печати вышла монография известного лингвиста Улзы-Жаргала Шойбоновича ДОНДУКОВА, доктора филологических наук, профессора БГУ «Развитие лексики монгольских языков» в двух книгах, объемом 30 печатных листов (Улан-Удэ, 2004 г., 557 стр.).

Рецензируемая нами монография профессора У.-Ж.Ш.Дондукова посвящена актуальным проблемам лексикологии, словообразования, терминологии монгольских языков в сопоставлении с древним и современными тюркскими языками. По существу данная работа является первым монографическим исследованием с таким широким охватом актуальных тем и вопросов из области алтаистики, что не было сделано ни одним из современных монголистов.

Монография состоит из двух книг, состоящих из трех частей. В первой части исследования «Теоретические проблемы лексикологии, словообразования и терминологии в общем языкознании и алтаистике» дается подробный обзор и критический анализ всех теоретических положений и концепций, существующих по теории лексикологии, словообразования и терминологии как в общем языкознании, так и в целом в науке об алтаистике.

Во второй части исследования «Моделирование слов монгольских языков в сравнительном освещении с тюркскими» выявлены и систематизированы словообразовательные аффиксы и их модели по образованию различных типов и категорий слов, а также их значения по каждой модели словообразования. С целью выявления общемонгольских и общетюрко-монгольских аффиксов и их моделей словообразования впервые в исследовании привлечены сравнительно-исторические языковые факты из монгольских и древних и современных тюркских языков. Правомерность такого подхода исследования основывается на том, что все рассматриваемые в исследовании грамматические формы и модели словообразования являются либо общемонгольскими, либо общетюрко-монгольскими. Из значительного числа вопросов, возникающих при изучении моделирования слов, автор сосредоточил свое внимание на семасиологических вопросах, так как наблюдения автора приводят к мысли о том, что система или системы словообразовательных значений, действующих и действовавших ранее в языке, в частности, впервые исследованы автором в динамическом аспекте. Динамический аспект исследования, как отмечает автор, предполагает качественную и количественную характеристику различных моделей словообразования и анализ семантических и структурных условий функционирования этих моделей, выяснение всего процесса зарождения и реализации одной модели из нескольких возможных в конкретной деривационной ситуации, процессов трансформации словообразовательных ресурсов в нужное слово.

Ввиду этого, автор считает, что лишь динамический аспект позволяет всесторонне познать закономерности оттопонимического словообразования, выработать теоретически обоснованные научные принципы прогнозирования в оттопонимическом словообразовании. При этом следует отметить, что эволюционные изменения семантики слов в монгольских языках изучены автором в аспекте синхронии и диахронии, что является, по нашему мнению, серьезным прорывом в монгольском языкознании.

Завершающая часть первой книги исследования посвящена основным приемам и методам терминологирования слов и словосочетаний. В этой части книги автором исследуется, на наш взгляд, чрезвычайно важный идеографический анализ терминов в монгольских языках. Здесь автор исследования много внимания уделяет осмыслению отношения, понятий к действительности и отношений, существующих между понятиями, что, как отмечает автор, имеет большое значение для развития терминологии. Автором в работе убедительно показано, что для того, чтобы выявить терминологическое значение того или иного слова, необходимо сопоставить его общеязыковые толкования с теми научными дефинициями, которое оно получает в специальном терминологическом словаре.

В завершающей третьей части второй книги «Влияние русского языка на обогащение и развитие лексики бурятского языка» дан лингвистический анализ в социально-историческом плане. Как отмечает автор, проблема языковых контактов не может быть разрешена без учета конкретных внешнелингвистических факторов. Ясное понимание этой исходной методологической позиции помогло автору исследования правильно трактовать сложнейший эмпирический материал по самым различным вопросам заимствования слов.

Выход в свет этого оригинального по всем параметрам продвинутого исследования бесспорно вносит весомый вклад не только в обще-тюрко-монгольское языкознание, но и в науку об алтаистике.

Г.Ц.ПЮРБЕЕВ, доктор филологических наук, профессор Института языкознания РАН;

Л.Д.ШАГДАРОВ, доктор филологических наук, профессор ИМБит;

С.Ш.ЧАГДУРОВ, доктор филологических наук, профессор БГУ;

С.Б.БУДАЕВ, доктор филологических наук, профессор БГУ.

ВЕРНЫЙ ДРУГ ЖИЗНИ

Откуда я?
Из песенного края!
Кто я такой?
Сын этих вод и гор!

Н.Дамдинов.

С Элбэком Аюшеевичем Раднаевым мы дружили в Чите в течение двадцати с лишним лет. В 1969 году мой земляк подполковник КГБ Дугаржап Цаганов познакомил меня с Элбэком и его женой Мариной из Улечина Закаменского района. Элбэк был удивительно талантливым, добрым и гостеприимным человеком. Многие врачи Бурятии могут гордиться тем, что были его учениками. При медицинском институте декан стоматологического факультета Раднаев организовал студенческий ансамбль "Ургы", в котором сам пел. Он по-отцовски заботился о студентах, интересовался их учебной, очень переживал за тех, кто несерьезно относился к занятиям.

В начале 70-х годов Элбэк Аюшеевич съездил в Японию по туристической путевке. По приезде он рассказывал об этой удивительной стране часами. Привез из Японии единственный магнитофон, который безукоризненно работал много лет. Студенты не давали ему прохода, просили продать магнитофон. Остальные наши туристы привезли ковры, которые в то время были дефицитом.

Элбэк Аюшеевич мастерски ездил на своей автомашине. Мы вместе путешествовали по Аге, Дульдурге, в Алханайских горах. Он все время приглашал нашу семью на свою малую родину.

Элбэк очень любил своих

дочерей — Эржену и Иру. Старшая дочь окончила среднюю школу с золотой медалью и с красным дипломом — медицинский институт. И младшая дочь Ирина, также окончив институт с красным дипломом, стала врачом. А нынче внучка Элбэка Аюшеевича, выпускница читинской школы, золотая медалистка сказала: "Я пойду учиться туда, где работал мой дед". Значит, будет династия врачей Раднаевых.

И вот дети Элбэка Раднаева пригласили меня на торжество, посвященные Дню памяти своего отца, профессора Читинской государственной медицинской академии, заслуженного врача Республики Бурятия, кавалера ордена "За заслуги перед Отечеством 2-й степени". Мы, его друзья, коллеги, ученики, выехали в Курумкан на одном автобусе и четырех легковых автомобилях, всего свыше сорока человек. В пути недалеко от Ярикто мы лицезрели бо-

гину Янжиму, помолились у подножия священной Бархануулы. Сколько здесь речек, аршанов — не сосчитать! Наш руководитель Салтан Дашиевич Аюшеев в дороге все рассказывал о достопримечательностях удивительной долины, где учился, вырос наш дорогой Элбэк.

В семь часов вечера нас встретили на границе Улюнханского эвенкийского сельского совета. Разместили нас на курорте Умхей, замечательном курорте, расположенном на острове, окруженном рекой Баргузин.

На следующий день состоялось открытие мемориальной доски Элбэку Аюшеевичу Раднаеву, торжественное собрание и презентация книги воспоминаний о нем "С любовью и благодарностью", вышедшей в республиканской типографии. Затем события развернулись на улюнханском стадионе: концерт ансамбля "Байкал" с участием заслуженной артистки Бурятии, уроженки Аллы Цыпилмы Аюшеевой, спортивные соревнования — волейбол, футбол, борьба, конные скачки, и все с призами. Несмотря на сеноуборочную страду, собралось очень много местных жителей, из окрестных сел, Курумкана. Сельчане говорят: столько врачей не встречали никогда.

Торжества, посвященные памяти Э.А.Раднаева, прошли на высоком организационном уровне. Гости были из Читы, Улан-Удэ, Джиды, Закамны. Приветственные послания пришли из центральных городов России.

Элбэк Аюшеевичэй МҮНХЭ ДҮРАСХААЛДА

Хэдышье наһа наһалжа,
Хэдышье сагай үнгэрхэдэ,
Һайн нүхэд һанагадаг,
Һайн хэрэг бүтээсэтэй байдаг.
Алтан дэлхэй дээрэ хаанашье ябахада,
Анхан танилсаһан нүхэдөө
Аалихан ухаандаа һанажал, алаг
зүрхэндөө дурдажал,
Амар мандыень мэдэжэл ябагшаб.

Үеын зоной урихан шарай соо
Унаган нүхэр Элбэгэй томо дүрэ
Ухаан бодолдом илангайа дүтэ
Үелдэг байгаабди харинн нүхэртээ.

Хододоо Элбэгэй дурдажа ябахадам,
Хонгор наһан һанагадаад байна.
Шэтэ, Хурамжаанай зэрэлгээн соогуур
Ажаллаһан хэрэгын, дуулаһан дууниинь,
Ханилһан нүхэдни эдэлээд лэ байна.

Элбэгэй бэлигын эртэ һалбараа, задараа,
Бүхы дураая, хүсэлөө, зоригоо
Буряадташые, ородтошые, орондоо
бэлэглээ бэлэй

Анхан дээдэ һургуулиин оюутад, мэргэжэлтэд
Аали түбшэн багшяа дурсаһаар
Хүгтэй һэн, хүжюутэй, дуутай, согтой.

Оршолонто юртэмсын табисуурье
Ондоогоор хубилгахын аргагүй байна.
Эртэл бидэниээш үгы болоходош,
Эршэтэ долгин шэнги гэмшэлтэйл байна.

Дэлгүүрэй дэмы дэншээ соогуур
Дэлгэр зандаал Шэтын медицинскэ
академи байһаар

Дэншье хүндэ сагуудай болобошые,
Дээдынгээ уялга дүүргэһээр завдаа.

Хоёр алтан басагадын - Эржена Ира хоёр
Алтан медальтайгаар һургуулия дүүргэжэ,
Марина эжы, Элбэг эсэгынгээ харгыгаар
Эмшэд боложо, холын харгыда гаранхай.

Мүн һаһа аша басаганиинь
Мүнөө жэл алтан медальтайгаар
һургуулия дүүргэжэ,
Үбгөө Элбэгэйнгээ ажаллаһан газарта
Һурахам гэжэ сентябриин нэгэниээ
Медицинскэ академин оюутан болоо,
Холын харгыда гарахань.
Энэ аша басагандань, бүхы басагадтань
Аза талаан, дэлхэйн һайн һайханниен
хүсэнэм.

Элбэгэй нүхэдын, айл аймаг, аха,
Эгшэ дүүнэрын угаа олон байна.
Һайн нүхэд - алта, гүрэнһэн нютаг - алта,
Аба эжынэр - алта, аха дүүнэр - алта.

Хэтэдээ Элбэгэй үгылэн ябахадам,
Хубитай заяан һанагдан байна.
Орондоо хэһэн, багшалаһан ажалыень
Олон нүхэдни мүнхэлөөд лэ байна.

Дугар-Сурун ВАНЖИЛОВ.
Зэдын аймаг, Дээдэ-Тори.

ХОРБОО ЮРТЭМ СЭДЭ ХОЙТО НАНАНАЙ БУЯН БИИ ГҮ?

Туужааа хэнэг

ЭРБЕХЭ НАРАН - ЭЭЛЖЭЛХЭ ТҮРЭ

Ооһор бүһэгүй оршолоной тоонһон соо төөрижэ, уршагта ябадалда дарагдаһан зон энэ хэдэн жэлдэ хала тама үзэжэ, хамагай һүүлдэ халуун амияа алдажа, хайрата аба эжыһээ хахасаба гэшэ ааб даа. Хоро шара гарган, хоорондоо газар уһаяа, ноён зэргээ буляалдадаг хонин шэнги аад, хоёр хүлгэй хохимууд болохо арадайнгаа түлөө зободогни юунэйхиб? Хилэ гэшэ арсагар түмэрөөр хорёо-лоотой - буляалдаха, бэе бээе худалсаха газар мүн. Дэлхэй юртэмсын амитад сооһоо хүн болбол бултанһаа үлүү ухаатайшые наа, адагай хамаг муухай нүгэл хэжэ, алууршан болохонь юунэйхиб?

Энэ ушарта дэлхэйн гурбан шажанай заабари номнол хэрэгтэй юм гү? Номгон шударгуу арад хюурһа няһалхаһаа бэлээр һанагдадаг хөөрхэйл даа. Хатуу шэрүүн хара ажалда хара амияа алдаһан зон тоогүй олон гэхэдэ, харатай дайсанай халуун гал дүлэн болохо хорото газайнь утаан бурма соо яжаа амитай амитан тэсэжэ үлэдэг гэшэб, гайхалтай? Хайрата залуу буряад хүбүүд, халаг даа, халаг... Хүнэй түрэхэдэ, үхэхэ ушарыень хойшоуулаха арга байдлаггүйнь харамтай. Тийхэдэ заримашуулай хүнгэн һэбхээр нэгэ һанаяа дүүргэдэг байхада, зариман - Эсэгэ ороноо, арад зоноо хамгаалан ябаһаар, амияа алдаа. Тэдэнэр эхэ дэлхэйн мүнхэ ногоон нарһанай хүхэрэн ногоорхотой адли нэрсээ мүнхэлэн, ходо дурсагдана бшуу.

Хөөрхэн хүбүүдэй тархи соо дариин утаан манаршоод, шархын халуунда нэгэ мэдээ орожо, болижо байгшад хана түшөөд һуунад. Ага-Хангилай эмнэлгын газарта багтахаяа болёод, газрагур эндэ-тэндэ обоо хүбөө хэбтэжэ байтарнь, гурбан хара мори оруулан тарантас тэргэнэ хүрээжэ буугаад, сэхэ зон тээшэ алхалхадаа, хирбэгэр һахалтай буряад хүбүүн байшаба. Зоной дундуур алхалан шэртэжэ мэндэшлээд:

- Би Пётр хаанай томилһон эмшэн Фёдор Бадмаевич гэшэб. Би таанарга туһалхаяа ерээб. Сагаан хаан Агада айлшалхадаа, намайе аргашанаар абаһан юм. Найн эм дом асарааб. Барагтай найн болоод, нютагаа бусахат. Эсэгэ ороноо хамгаалан габыагай медаль элгээгээ. Та бүгэдэндэ найн һайхание хүргөө, - гэжэ хэлэб. Дайсанаа даража, даагаяа һүү ээбди гэлдэжэ: «Ураа!» - гэжэ хашхараан эмнэлгын газарай хорой соо сууряатаба. Хэдэн жэлэй зоболон энээхэн ойро зуурада аришаһан мэтэ. Хэдэн томо машина эм дом, эдэе хоол, хубсаһа хунар асарагдаба. Фёдор Бадмаевич эдэ хүбүүдтэ амиды бурхан мэтэ һанагдажа, байдал гансата ондоо боложо, хүбүүд хүнэй дүрсэтэй - үмдэхэ хубсаһатай, гэдэнэ садхалан болобо. Хүхээн дүүеэн намдажа, нэрэ бээе мэдэрэн, үнэгэн дахаяа үмдэжэ, үнэн бээе бээлхэн мэтэ үзэгдэб. Энэ үедэ Фёдор Бадмаевич зондо хандана:

- Манай буряад арад зон 200 гаран

жэлэй урда Сагаан хаанда хандажа, Ород гүрэнэй харьяатан болоһон хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалха харюусал-гатайбди. Тэрэнтэй тэрээнгүй Байгал далай - манай гуламта ха юм. Таанад нютаг оронойгоо һүр һүлдые дээрэ үргэжэ ябаһан хадаа гал дүлэн сооһоо гарсалдаба гэшэб. Мүнөө Байгалай можогоо татагдаһан хүбүүдэй тоо 11877 байжа, Эрхүү можогоо 9061 хүбүүн энэ 2 жэл шахуу хугасаада тэсэжэ гараа. Тэдэнэрэй 30 процент хубинь лэ үлэбэ гэжэ гашуудан, бултадаа малгайгаа абажа хүндэлэе.

Нүхэд зон бээ бээ олонгүй, нютагаа бусаха болободди, эрхэ сүлөө олободди, баяртай гэжэ, гар гараа барисалдан тарабад.

НОХОЙН ДУУН ОЙРГОО

Алтан шара наранай гэрэлдэ аршаһан толи мэтэ агаар тунгалаг. Гансал товарняһаа хара утаан бушхан, холые зорихоор бээ зэһэжэ байһан шэнги харагдана. Хүдэлжэ шадаха, мүлхихэ тэнхээтэй нүхэдөө түшэн тулан, үргэн дэмжээр, арай гэжэ гарсалдабабди. Олон хоног эдихэ хоол абалтай бэшэ эмнэлгын газарһаа ябагша хүдэлхэ аргагүй болоһон зон олон. Тэдэнэрэй дунда амиды мэндэ үлэхэнь мэдэгдээгүй хүнүүдыше бии. Тээд гэртээ булга мэндэ бусаха дуратай, харин оршон дэлхээтээ хахасан халаха гэжэ халагдаһан хамагай хайратай халуун нулимсын адхараан сооһоо товарна поезд хүдэлэн, найн болоод бусахат гэжэ һанаань заһаад лэ, дохёо үгэнөөр холодобо, холо далда оробол даа. Товарна зүүн урда зүг барин түсэржэ байна. Абида нүхэдөө зоосоого бүридхэхэдөө, минни анда Габриила эндэ тэндэ шархатай хүнгэн янзатай гэжэ ажагаба. Тэрэ Сашан Доодо Бортойн Бохой хувсай Сэдэбэй Арьяжаб хүхэ морин жэлтэй - 1893 оной - тэрэ хүбүүн тархияа боонхой һууна. Хажуудань Бохой хувсай Намсарайн Сэбжэд сагаагшан туулай жэлтэй - 1890 оной хүбүүн хүлөө боонхой ядаралтайгаар гэншэжэ хэбтэнэ. Тархияа дэрлүүлээд һууһан хүбүүн Улирэнгэйн нютагтай һарбада галзууд Ошорой Эрдэни (хара луу жэлтэй, 1891 оной) үрөөһэн гартай янзатай шүдөө зуугаад һууна. Тэрэ саанахи угуууда нюдээ уянахай Балига нютагай үндэр хара хүбүүн мүн ха. Минни хажууда Хори нютагтай Дэңзэнэй Тарба шэхээ боонхой - дүлирэнхэй - гансал тархиин дохёогоор үгэ амаа мэдэлсэхэ болоһонхой. Бээдээ шархагүй хүн үгы. Далайн хойто бээ болохо Балаганскийн сэбэр томо хүбүүднэй эндэ тэндээ боонхой үсөөхэн харагдана. Ямар олон нүхэдни үгы гэшэб гэжэ хаража байһанаа, хара бута хазалан уралһаа шуһа гаража байхые мэдэрбэб. Абида өөрыгөө сохом мэндэ ябана гүб, али найгууршан болоод ябана гүб гэжэ этигэн ядана. Зүн зүүдэн хоёрой манан соо төөриһэн мэтэ манаршоод, баршад тодхор хоёр, хара сагаан хоёр, жаргал зоболон хоёр ээлжэлэн нюдэндэ

харагдана - үнөөхи үхэдэл зоболон үзэгдэн, уйлаха бархирха ушар шэхэндэ хаташанхай. Уйдхар гашуудал сээжэ дүүрэн, дариин үнэр хамарһаа халанагүй, унтаһан болиһон хоёрой дунда тарамбайн тар-няр гэхэдэ, дайн болобо гээд һэришэбэ, тийгэжэ газашаа гараба.

ТЭХЭРИХЭ ЗАМДАА

Хүбэн сагаан үүлэн - хүхэ тэнгэрийн шэмэг. Хүхэ сэнхир Байгал далай хүбшэ тайгатай хурьһэтэ дэлхэйн шэмэг болонхой эхэ байгааһаа харахадаа, хүбүүд эжытээ уулзаһан мэтэ хубсаһатаа уһан руу шунгашабад. Хүн байгааһи хоёр хүйһөөрөө холбоотой гэшэб. Хүбүүдэй дайнда мордожо байхада, харалган хүйтэн хара һалхитай дабхар-дабхар долгин эбхэрэн, уур хилэнтэй хүрхирэн хөөһэтэжэ байгаа бэлэй. Мүнөө эрбэн бусахада, баралхадан нам үлээн, зөөлхэнөөр утган мүшэжэ байбал даа. Нютагаа һанаһан хүбүүд морин хүлэгтэйгөө адли хүлбэрэн үнэрдэжэ, хүсэ шадал ороно. Товарнын дохёо дууджа, тэдэниие яаруулба. Абида хүдэлжэ шадахагүй нүхэдтөө эхэ Байгал далайнгаа хайр шулуу абажа байһанаа хойнотон, арай шамай аһалдаба. Хүбүүд Байгалайнгаа уһа уугаад, шорой эдээд, шулуугаа эльгэдээ няан байба. Эхэ нютаг гэшэ аймшагтай хүсэ шадалтай ха юм даа. Абида нүхэдтөө хуби хүртүүлһэндээ баярлан, хүсэ шадал ороһондоо наада зугаа гарган, толгойгоо халсарһандаа хүгшэрөөгүйб, хүлэгтэй тулгагүйдэ хүсэгүй байшабаб гэжэ шог зугаа табина. Могойтын шарайд угай Сэнгын Содном хубүүн танай һамган танаа танихаяа болёод байха гэжэ хүхюулнэ. Анда Габриила дари дээрэ даһа нэмэжэ, Жабай Абида мүнөө Халзан Абида болобош гэбэ. Абида огто гажарнагүй. Аба эжын буянгаар амиды мэндэ бусахаһаа ондоо юун хэрэгтэйб. Гэртэхинтэйгээ уулзахаб гэжэ ханахада, сэдхэл тэнюун болодог шуу. Хүбүүн басаган хоёрни танихаяа болёод байха ха. Хайрата эжымни нюдэнэйнгөө шэргэхэ болотор намайгаа хүлээгээ ёһотой, зүгтөө дүүнэрни газар хүргэхэгүй байха - үншэн хүн өөдэргэ гэлсэдэг, бусажа, тэдэнэ айл бүлэ болгон, Абайн хүбүүд добо шарлуулахабди гэхэ мэтээр зугаа дэлгээжэ, хэээ үхэхээ мэдэнгүй дайнһаа мордоһондоо, Байгал далайдаа бузараа ариудханадаа, бусаха замаа дүхэндөө һайн һайхан сэдхэлэй үгэ дэлгээжэ, һанаан бодолоо тэгшэлэн ха. Гэр бүлээ, аба эжыгээ, аха дүүнэрээ, анда нүхэдөө, түрэнэн нютагаа хөөрэлдһөөр, сагай ошоһые мэдэнгүй Шэтын вокзал хүрээжэ, тэндэ хэдэн

нүхэдөө буулгаад, гарнуудаа даллан холодобо. Шэтын дабаае дабажа, Энгидэй мүрэнниие гараад, наранай гараха зүг руу товарна поезд түрэн-түрэн ябажа, аалидан зогсоһынгоо тэндэ хашхаржа, Могойтын вокзал хүрэнһөө мэдүүлбэ ха. Улад зон товарнын үүдэнэй онгойхые хүлээхэ аргагүй бодоһонхой, гарахаяа яарадана. Хаалгатай ханын хажууда шахасал-дахаһаа юуниинь ондоо байха һэм - бүришые доро гүб даа.

УУЛЗАЛГА

Ага, Борто, Улирэнгын, Тариин хүбүүдэй гэртэйн тэмээтэй, моритой, хэдэн хоног тэдэнэ хүлээжэ байба. Хүбүүдэйнгээ нэрэ дурдан, уйлан дуулан, захагүй шаг шууян эдэлшэбэ. Амиды мэндэ уулзаһан зон хүхилдэнэ, хүбүүгээ алдаһан зон гажаран гомдоно, уй-хай, гутарал зоболондо абтагдана. Хүбүүд дайнда ошоходоо, олон товарнягууд соо багтан ядажа байгаа бэлэй. Мүнөө хоёрхон товарняһаа хүбүүд буубал даа - иимэ олон хүбүүд хосороо. Абида Габриила хоёр бээ даахагүй нүхэдөө үргэлсэжэ, хамагай һүүлдэ буухадань, Борогшо Абида үгы гэшэ гү гэжэ зобожо байтараа, нүхэдөө үргөөд буухыень анхаржархиба. Батажаргал хүбүүниинь эсэгээ танияд, гүйжэ ошоод, хормойдонь аһалдашаба. Абида хүбүүнэйнгээ томо болоһые гайхана. Тэрэн «аба, та ондоо болоот» гэнэ. Борогшон айһан гайхалан янзатай, дуугарангүй, нюдөөрөө уһа дүүрэнхэй зогсоно. Хүбүүнһээ хүшэн эжы болон эгшээ асуухадань, Бурхандаа ошоо гэжэ таталюургүй харюусагархихадань, Абида хүхөөр сохиулһан мэтэ мэдээгээ алдаһана. Тийхэдэн дүүнэрны тодон абажа, ходоог тэргэдэ хэбтүүлээд, тархиинь барижа, хүлыень тэбэрин, гэртээ тэхэрибэб. Агын голдо хүрэхэ тээшэ Абида мэдээ орожо, голонгоо уһа уужа, нуур гараа угаагаад, һэриусэбэ. Тиин энэ тэрээ хөөрэлдһөөр, гэртээ ойротходонь, хоёр нохойнь утган ерээжэ, нуур гарыень долёон эрхэлдэнэ - хэлэтэй һаа, ямар удаан болооһи гэхэ һэн ха. Гэртээ ороходонь, баруун талань хооһон байжа, эжынгээ хүлһэн болоһон хуушан дэрэ үнэрдэн, хүүгэд шэнги һугшабаба. Эжымни һүүлһынгээ үгэ хэлэхэдэ, хүбүүмни, хүнэй доро бү ороорой гэжэ захаяа һэн гэжэ бодон. Тэрэнһээ хойшо Абида басаганайнгаа барюубша эжынгээ дэрэ соо хээд, дэрлэн унтадаг байгаа. Буянгай эжымни бурханай орондо ошоһон байха гэжэ этигэнэ.

БАТАЖАРГАЛАЙ Сэрсэгма.

ЗУРХАЙ

Дээдын үндэршүүлэй Даадхан зурхайһан наһан гү? Хээли соо шүүгдэһэн Хээрэ табигдаха шарил гү?

И.Стариковай зураг.

Даажа ябаһан наһаннай Таамга байна даа, таамга. Яажа, хээээ заяан Одомнай Ялараад, уняараад замхахаб утаандал?

Хөөрхэй, хүн бээмнай Хөөдхэлэн наһан соо юугээр сэнтэйб? Хөөрхэн уян шарай, Зөөлэн буянга зурхайн угалзаар эсхэгдээл. Оюун, үндэр бэлгигэй

Орьёл өөдэ һүгэдэн, һүгэдэн зүдхэхэш. Хүн табиланта түрэлтэнэй Хүсэ шадал, ухаан бодолһоо үндын тэндэ хүрэхэш. Тээд табияа дабабашье, Тэниглэн наһан дутуушаг, бодолоо хурсадхан үрэхэш. Тэнгэрийн холо бэшэ Тэнигэр ододто һаналаа туужа, тэрэнгитэ нютагтаа үлэхэш.

ОШОО ЖЭЛНҮҮД

Бээ соогоо уяатай зүрхэн, Буһалгаа татаха һанаатай гүш? Нэгэ һуладан, нэгэ һүрхэй Нэшэн, замхан зобоно гүш?

Ошохо тума наһанай Олдогшо элдэб үбшэд, Орохо бүри саһанай Оодон модод хубхай үншэд.

Алхамаа гаталха гэшхэдэл Аалидаһаар аалидахань ойртоо, Жабар Хонгоодорһоо эшхэрэн, Жалгаар наашалаа эртүүр.

Һаншаг дээрэхи саһан Хайлахаа болёо хээээшые. Хайлашоол зугадан наһан Хайшаа табин табам зайшооб?

Жорж ЮБУХАЕВ

НҮХЭДӨӨ УТЫЛЭН Хүндэ байна, үнэн нүхэдөө Хэмтэ газартань тахихань. Хойшолоон хүн нүгшэхэдөө, Харгы гэдэргээ үгы гэлсэдэг.

Үгы даа, үгы, Ганса һүниин зүүдэн, Тэдэнтэй золгохо дугы, Тээд тэдэм бүүдэгэр, һүүдэр...

ИАЛОГ

Баабай! Почему ты сюда загостил В это безмолвие, сырость и тишину? Здесь только сосны скрипят на ветру, Ворона каркает по утру. Баабай!

Я прошу, не ходи больше сюда, Тишину и безмолвие не тревожь. Придет время, успеешь всегда, Твое место укажут сто восемь божеств.

Баабай! Я не в земле, где памятник, Твой сын в небесах. И судьба моя, как маятник, С земною и верхнего весах.

Баабай! Я знаю, ты одинок и душа Пускай сюда к нам не приближается. С этим ты согласишься, горесть глуша, Береги сердце, ведь жизнь продолжается.

нүхэсэдэг - ударидагшада туналха гэхэн уг зорилго табигдаа. Каракашаа холо бэшэ оршодог дайшалхы бааза дээрэ Америкэдэ эсэргүү Венесуэлын президент Уго Чавес фестивалда ерэнэн зоние халуунаар амаршалаа. Каракашаа 1,5 час ябаха Чарьял гэхэн хотодо энэ фестиваль үнгэргэгдөө.

- Фестивалиин үедэ ямар хэмжээ ябуулганууд, үдэшэнүүд эмхидхэгдэб? Хэнтэй нүхэсөөбши, Венесуэла тухай хөөржэ үгыш.

кооперативууд байгуулагдана. Залуушуул найн дураараа энэ барилгада хүдэлнэ. Олонхи зон президентээ дэмжэнэ, демократическа хараа бодолын тэдэндэ дүтэ байна. Юуб гэхэдэ, засагта ерэнэн президент Уго Чавес нэгэшье өөртөө эсэргүү газетэнүүдые, телеканал хаагаагүй бшуу. Зүгөөр өөртэнь дурагүй баяшуул Венесуэлэдэ бии байна. Кубагаа, Колумбигаа эгээл олон зон - 3 мянган залуушуул фестивалда ерэнэн байха юм. Колумбигаа тус фестивалда ергэшье гэгтээ

Баир ЦЫРЕНОВ:

Манай хөөрэлдөөн

«ДАЙЕ САРАХА, ИМПЕРИАЛИЗМДА ЭСЭРГҮҮСЭХЭ ШУХАЛА...»

Августын 5-наа 17 бологор XVI Бүхэдэлхэйн залуушуулай болон оюутадай фестиваль Венесуэлын нийслэл хото болохо Каракаста үнгэргэгдэж, гэрэ фестивалда Буряад Республикын Коммунист залуушуулай холбооной II секретарь, ВСИТУ-гай 3-дахи курсын оюутан Баир Цыренов хабаадаган байна. Түрэл Буряад ороноо тэндэ түлөөлгэн Баир Россияа 93 хүнтэй хамта Латин Америкэ фестивалда ошоһон юм. «За мир и солидарность! Против войны и империализма!» гэһэн уриа дор эмхидхэгдэһэн тус фестиваль тухай гэдорхойгоор хөөрэхыень Баир ЦЫРЕНОВТЭ бидэ хандажа, олон асуудалнууды табиһан байнабди. Харюунуудыень уншагшадайнгаа һонорто зориулнабди.

- Баир, хайшан гэжэ, ямар маршрудаар аяар холын Латин Америкэ, Венесуэла хүрөөбта?

- Түрүүн Москвадаа августын 5-да булта Гүрэнэй Дүүмын хажууда сугларжа, удаань автобусоор Киев хүрэтэр ошообди. Киевһээ Франциин нийслэл хото Париж хүрэтэр

- Фестивалиин үедэ элдэб эрдэмэй-практическа конференцинууд, һонин уулзалганууд, концертнууд эмхидхэгдээ. Жэшэнь, 2-дохи бүхэдэлхэйн дайнай дүүрэнхэй, Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ойн баярта зориулагданан конференцидэ хабаадаабди. Этническа, элдэб үндэһэ яһатанай концертнууд,

бусахадань, түрмэдэ хаагаа, юуб гэхэдэ, террористическэ бэлэдхэл Венесуэлэдэ тэдэнэр гараа гэхэн худал хуурмагаар тэдэниие гэмнэһэн байна.

Хойто Солонгосой, Вьетнамай, Франциин, Грециин томо томо делегацинууд энэ фестивалда олон хүн зонтой байгаа. Венесуэлэдэ баян, үгытэй зон гэжэ хубаарна. Эндэ эгээл үнэгүй бензин бии байна, тиймэхээ энэ бензинээ Америкэдэ, бусад гүрэнүүдтэ худалдажа, залуу зондо гэр байрын кредит хэнэ, хүдөө ажахын кооперативууды байгуулна. Хүн зоной ажабайдал нэргэнэ. Эхэ орондоо дуратай, байдалаа саашадань хайжаруулха гол зорилготой Венесуэлын зоной сэдхэл дээгүүр байна гэжэ ажаглахаар. Улаан тугууд намилзана, би тэндэ өөрын дүтэ хүн байгаа, миннишье сэдхэл баһал дүүрэн, хананги байгаа.

Урдахи зуун жэлнүүдэй геройнууд - Боливар, Ленин, бусад революционернүүдтэй зурагуудтай хубсаһатай, футболкотой зон олон байна. Бишье тиймэ зурагуудтай футболко абааб.

- Ямар эдэе хоолоор таанамы хүндэлөөб? Өөһэдэнь ямар үндэһэн кукнитайб?

- Үдэр бүри банан, фрукт, жэмэс эдэбди. Досоогоо ветчинатай кукурузын булочкануудаар бидэниие хүндэлөө. Сай гэжэ уудаггүй байна, үдэр бүри хүйтэн уһа уудаг, халуун газар хадань.

Үдэшэ бүри шахуу дискотекэ, концертнууд болодог байгаа. Бидэ Европын хатарнууды, харин Латин америкынхид түргэн хүдэлсэтэй мүнөө үеын хатарнууды гүйсэдхэдэг хэмди. Анголын,

Африкын залуушуул Лениниие ехэ хүндэлдэг юм. Турциин, Грециин комсомолшууд, коммунистууд ехэ бэе бэеэ дэмжэдэг байна. Жэшэнь, Югославиин залуу делегадуудай харгынь мүнгэ Грециин компартиин бүлэг түлэһэн байха юм. «Зүүн зүгэй» шэглэл баридаг американцууд энэ фестивалда баһал хабаадаа. Коммунист үзэлтэй залуушуул олон гэжэ энэ фестиваль гэршэлээ.

Залуушуулай ударидагша КПРФ-гэй региональна таһагта ерэжэ, коммунист болоһон, намтай хөөрэлдэхэдөө, үнэ хөөрөө залуу зоние эмигүүлжэ шадаха, урагшаа ханаатай, урма зоригтой байһанаа

Балганович Базаров эсэгэ тухайгаа омогорхон хэлээ хэн. «1957 ондо минии эсэгэ - Балган Базарович Базаров Агаһаа үшөө дүрбэн залуу хүбүүдтэй Москвада болоһон Бүхэдэлхэйн залуушуулай болон оюутадай фестивалда хабаадаган габьяатай», - гэжэ Р.Н.Б.Базаров хөөрөө хэн.

Омог дорюун, залуугай абьяастай, залуушуулаа найн хэрэгтэ дабишуулха, дахуулха зорилготой, хөөрүү, хүхюу зантай залуу ударидагша, оюутан, республикын Коммунист залуушуулай холбооной II секретарь Баир Цыреновэй ажалдань, хуралсалдань үшөө ехэ амжалта, найн хайханиие хүсэхэ зуураа һонин хөөрэлдөөнь уншагшагта дамжуулха

самолёдоор нийдээбди, тэндэһээ 14 часай туршадань нийдэжэ, Каракас ошоһон байнабди.

Августын 8-да 144 гүрэнһөө ерэнэн 17 мянган залуу зон - коммунистууд, социалистууд, комсомолшууд фестиваль нээлгын баяр ёһололдо хабаадаабди. Энэ фестивал хадаа Венесуэлын шэнэ президент Уго Чавесы дэмжэлгын алхам болоо, юуб гэхэдэ, Америкэдэ эсэргүүсэн, социализмын байдал Венесуэлэдэ байгуулха гэхэн хараа бодолтой, Кубатай

хубисхалай хүгжэмэй, залуу бүлэгүүдэй концертнууд болоо.

Югославиин комсомолой II секретарь Марьян Кубик гэжэ нэрэтэй залуу серб хүбүүнтэй ехэ нүхэсөөбди. Венесуэлын Компартиин ЦК-да I секретарьтайнь уулзаабди, гүрэн соохи байдал, хубисхалай хубилалтанууд тухай хөөрэлдөөбди. Социальная программа мүү байдалтай, гэр байрагүй зондо, үбгэд, хүгшэдтэ ехэ туһа хүргэгдэнэ, медициннын талаар анхарал табигдана, эдэе хоол хангалгаар хүдөө ажахын

гэршэлээ. 19 наһатай оюутан, республи-кымнай Коммунист залуушуулай холбооной 2-дохи секретарь Баир Цыреновтэй танилсаад, залуу наһаяа, комсомол хажаяа ханажа хөөрэлдөөбди. Хэжэн-гэгээ БЛКСМ-эй райкомой III секретаряар ажаллаһанаа, Москвада «Комсомольская правда» газетэдэ Новосибирскын БПШ-наа 2 һарынгаа практика гараһанаа Баирта хөөрөөб. Харин Баиртай фото-зураг буулгаһан манай фото-корреспондент Радна-Нима

байһанаа мэдүүлээ хэм. Залуугайнгаа охи алдаагүй, сэхэ сэхэр харгы шэлэһэн, «даие сараха, империализмда эсэргүүсэхэ шухала» гэхэн хараань бултанда хүргэхэ зорилго табиһан байнаб.

Бэлигма ОРБОДОЕВА хөөрэлдөө хэбэ. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Баир Цыренов; XVI Бүхэдэлхэйн залуушуулай болон оюутадай фестивалиин үедэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото, гэр бүлын альбомһоо.

Агуу Илалтын 60 жэлэй ойдо

Яруунын аймагай зүүн зүгтэ сууга үндэр Яаблан хадын ара талада Шэтын область Буряад Республика хоёрой хилэ дээрэ, үндэр тахилгатай Уула Баабайн хормойдо Хэндэн номоной Тэлэмбэ нютаг оршодог.

Энэ нютагта б үхибүүдтэй, гэрэ тоодо дүрбэн хүбүүдтэй, хоёр басагадтай, дунда шадалтай Хусаев Намсарайтан гэжэ айлайхи ажаһуудаг байгаа.

Хусаев Намсарай - гэрэй эзэн, Хорин арбан нэгэн эсэгийн таһардаһан «Баряахай харгана» уг гарбалтай, нютаг соогоо модошо нарин дархан хүн байһан. 1929 ондо Тэлэмбэ нютагта «Бочкарев» нуурай эрьээр хамтын ажалтай багахан артель «Улаан Тэлэмбэ» гэжэ нэрэтэй колхоз тогтоһон юм.

дайнай түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, манай Хэндэн номонһоо 130 гаран бүхэтэйшүүл Улаан Армида Эсэгэ ороноо хамгаалхая татагдаһан юм.

Энээн сооһоо 72 бүхэтэйшүүл гэдэргээ, гэр бүлэдөө ерэхэ хубигүй байһан, дайнай гал дүлэн соо хархис немецүүдтэ алуулһан, зарим тэдэ хүнүүд хураггүй үгы болоһон байна.

Бэшэ 50 гаран фронтовигууд болон дайнда хабаадагшад дайгаа даралсаад,

ДАЙГАА ДАРЛСАА
ҮХИБҮҮД,
ЭЖЫНЭРНАЙ

«Буряад үнэн» - «Дүхэрнэ» сониндо Б-Д.Рыбдыловэй «Дайнай үеын үхибүүд» гэнэн гаршагтай статьянууды уншахадаа, тэрэ сагай шэрүүн байдалда бусаһан мэтэ боложо, сорьёмо бодолдо абтажа, статья бэшэхэ бодол түрбэ.

Ахирхан үнжэгэн наһаяа, үеынгөө нүхэдые ханахадам, үнэншэхын аргагүй байдал дабалсаһан хөөрхэд, арба наһа хүрөөгүй үхибүүд, эжынэртээ үүрээр бодолсожо, сог мүшэдэй баруун хойно ерэтэр ажал хэлсэжэ ябадаг бэлэйбди.

Мүнөө ханахада, хэнэйшье этигэхээр бэшэл даа. Гүүртын үхибүүд алдартай Дансаран Доржогутабай, Жэгжэдама Цыденжабай, Балма Бастайн, Галданжап Дармажабай, Ширап Цэбжэдэй гэгшэд 3-4 модоной газарһаа ябагаар «Манай-Ажал» колхозой түб Шэбэрэй гүүртэһээ хургуулида ябажа хурадаг байгаабди.

Хэшээлнүүдэй һүүлдэ, үдын хойно, ХТЗ бэлэй гү тракторта ширигын коробкын зэргээр түлшэ тайрагша бэлэйбди. Хаа-яа хэшээлнүүдэй һүүлдэ шүлэ шанажа, хоолуудаг байгаа.

Дансаран хэлэхэ: «Роза, ши ходо эдээдэг байһан шэнгээр хөөрөгшэбиши». Бинь хэлэхэб: «Үлэн үхибүүдтэ нэгэш садатараа эдээлхэ ехэл байгаал даа».

Үдэш орой болоһон хойно гэртээ бусахабди. Зуурандаа Шэбэрэй һүүлэй ой соогуур харгыгаар ябахадаа, шон ябахагүй юм аа гү гэжэ жэхын алдахаш. Гэртээ ерээд, үдэшин үнээдэй хаалган боложо, эжынэрийнгээ ажалда туһалхаш. Захадаа хүртэхөөр бэшэ ажалнууд... Үдэш бүри орой шэлгүй лампын гэрэл доро гэрэйнгээ даабари дүүргэхэш.

Дайнай үедэ эршүүл булта сэрэгэй албанда мордонхой: хүхэ, хюрөө хурсадаха хэншье үгы байха.

Аюулта дайнай дүүрэн тухай ханадагби: Шэбэрэй гүүртын зүүн хойнохоно полевой стан байдаг нэн. Тэндэһээ мори тэргэтэй түрүүлэгшэ Санжын Цыден-Дамба яруу гүйгэжэ ерээд (эжынэрнай морин хамуураар хохиросо боолжо байгаа), «Дайн дүүрээ! Манай гүрэн илаа!» - гэжэ хэлэхэдэнь, эжынэрнай пулаадайнгаа шэгшэгээр нулимсаяа аршаһыень мартадаггүйб.

Иигэжэл үдэр хүниие илгаша сүлөөгүй ажаллажа, Агуу Илалтыс шэрээлсэһэн баатарлиг эжынэрнай үни заяанда мүнхэрэнхэй. Тэдэнэрэй үринэрын, үндэр наһатайшуул, хэдыхэн үлэнхэй, амиды мэндэ ябанабди.

Эжынэрийнгээ нэрэнүүды мүнхэлжэ, түүхын хуудаһанда оруулха бодолтой ном бэшэхэ гэжэ материалнууды суглуулжа байнабди. Энэ хэрэгээ эб хамта Илалтын 60 жэлэй ойдо зориулжа, энэ жэл соо бүтээхэбди гэжэ найдая.

Хүндэтэ нютагаархидни, булта хабаадажа, эжынэр, түрэл абгайнар тухайгаа һонирхолтой материалнуудаа согсолжо, намда эльгээжэ байхыетнай доро дохин гуйнаб.

Роза ДАШИЕВА.

АХА ДҮҮНЭР НАМСАРАЕВТАН ТУХАЙ
ХУРЯАНГЫ ДОМОГ

Хусаев Намсарайтан гэр бүлөөрөө шэнэ тогтоһон хүдөө ажахын колхоздо орожо, гэрэй эзэн Хусаев Намсарай бүхы үхибүүдээ дахуулжа, элдэб ажалда сэхэ сээрээр, бэрхээр ажал хэһыень хургажа, түрэл ажахынгаа үйлэдбэриие аша үрэтэйгөөр хүжөөлгэдэ хаба шадалаараа хабадалсаһан байна.

Хамтын ажахын тогтоһоор хэдыхэн жэлэй үнгэрхэдэ, ажалша зоной нуудал байдал найжаржа эхилэ нэн бээ.

Улаан Тэлэмбэ колхозые эгээл түрүүн Чимитов Бороосгой Жаргалович хүтэлбэрилһэн, тэрэ хүбэлгэн бэрхэ, удамарша, урагшаа ханаатай залуу хүн байһан. Хамтын хүдөө ажахын тогтоһон саһаа хойшо, колхозой төөри бага зэргэ арьбадхажа эхилхэдэнь, 1937-1938 онуудаар «Улаан Тэлэмбэ» колхоз хуушан «Бочкарев» нуурай эрьеһээ шэнэ газарта, Тэлэмбэ нуурай зүүн добо дээгүүр зөөжэ эхилһэн байха юм.

Ехэнхи айлууд Бочкаревой буусаһаа хуушан гэрнүүдээ асаржа табяа, шадалтай айлуудынь шэнэ гэрнүүдые барижа ороо юм бээ, тиихэдэ Хусаев Намсарай гурбан ехэ хүбүүдээ дахуулаад, шэнээр бууса гэрнүүдые барижа түбхинэһэн байна. Тэлэмбэ нуурай зүүн добо дээгүүр урагша хойшоо гонзойһон үйлсэ бии болоо, үйлсын зүүн бэээр эгээл хойто захадань Намсарайтан бууса түхээрһэн байха юм. Хусаевтанай хүбүүд, басагадынь хамтын ажалда булта хабаададаг байгаа: хабарай тарилга, зун болоходо, үбнэ сабшаха, намартаа таряан ажалда, үбэлдөө молотикада таряа сохижо, модо бэлдэхэ гэхэ мэтын ажалда хүдэлдэг байһан.

Олоной хэрэгэй түлөө оролдосотойгоор хүдэлжэ ябаһан аха дүүнэртэ шэрүүн хатуу саг дайралдаба, 1941 оной июниин 22-то Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилбэ.

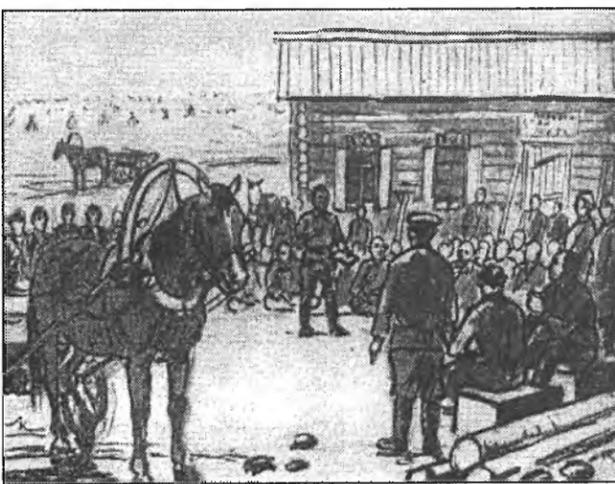
Намсарайтанай хүбүүдэйнх ехэ аха, Намсараев Нима, 1909 ондо түрэнхэн, колхозой гэшүүн байгаа. Батуева Хандажап Бадлуевнатай ниилэжэ, айл бүлэ болоһон.

Батуева Хандажабай түрүүшын нүхэр Сандитов Борхоошхо гэжэ байгаа, энэ минни нагаса байһан юм, Галдан гэжэ хүбүүтэй байһан. Борхоошхо нагасын наһа барахада, Хандажап абгай Намсараев Ниматай ниилэжэ, Галдан хүбүүгээ Н.Нимын нэрэдэ оруулһан юм. Галдан хүбүүн гэнтын аюулаар 1960-аад оноор наһа бараһан байна.

Намсараев Нима Хандажап хоёрһоо гараһан Бутид Намсараевна гэжэ басаган бии. Бутид басаган дээдэ хургуули дүүргэнхэй, олон жэлдэ Буряад Республикын технологическа институтда хүдэлжэ, пенсидэ гаранхай. Банзатов Бата-Далай нүхэртээ хоёр басагадтай, пенсидэ гаранхайнууд, Улаан-Үдэ городто ажаһуудаг.

Намсараев Нима 1942 ондо Улаан Армида татагдаһан, 1944 ондо хархис немецүүдээр дайлагдажа, Эхэ ороноо хамгаалһаар немецүүдэй буугай номондо дайрагдажа, наһа бараһан. Каунас город шадар хүдөөлэгдэһэн байна.

Хоёрдохи хүбүүниинь, Намсараев Ринчин, 1913 ондо түрэнхэн, Улаан

Тэлэмбэ колхозой гэшүүн, элдэб ажалда хүдэлһэн. Ринчинова Янжиматай ниилэжэ, айл бүлэ болоһон, үри хүүгэдтэй болоогүй, 1941 ондо дайнай түрүүшын үдэрнүүдтэ Улаан Армида татагдаһан, 1942 ондо дайнай түлэг дунда хураггүйгөөр үгы болоһон байха юм.

Хусаев Намсарайтанай гурбадахи хүбүүниинь, Намсараев Доржо, 1921 ондо түрэнхэн. Баабайгаа хажаажэ, модошо дархан байһан, эхэ, эсэгийнгээ буусын урда хажуудань зэргэлээд, шэнэ гэр барижа, Цыдыпова Дулма Тушиновнатай гэр бүлэ болоһон. Доржо Хусаевич ехэ гартаа дүйтэй, бэрхэ хүн байһан, тэрэ үеын ХТЗ тракторта трактористаар хүдэлдэг байгаа, хабартаа таряа тарилгада, үбэлдөө ХТЗ трактораараа молотика хүдэлгэжэ, зерноток дээрэ таряа сохидог байһан. Намсараев Доржотон Мунко-Жаргал гэжэ хүбүүтэй болоһон. Мунко-Жаргал Улаан-Үдын Буряадай нэгэдэхи интернат хургуулида хуража, арбан класс дүүргээд, Эрхүүгэй хүдөө ажахын институт дүүргээд, инженер механик боложо, түрэл Комсомольск совхоздо 5-6 жэлэй туршада ахамд инженерээр хүдэлһэн, тиигээд Улаан-Үдэ зөөжэ, Буряадай хүдөө ажахын институттай механизациин кафедрата олон жэлдэ багшалһан, техникескэ эрдэмэй кандидат, кафедрин доцент болоһон, мүнөө пенсидэ гаранхай, үндэр наһатай эжыгээ үргэжэ, хүбүүн басаган хоёргойнгоо аша зээнэрые харалсажа, баршаг шалтагангүй Аза Доржиев-натайа Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг юм.

Доржо Хусаевич дайнай хая эхилээд байхада, 1941 ондо Улаан Армида татагдаад, 1942 ондо Новгородско областьдо дайлагдажа байтараа, хураггүй үгы болоһон гэжэ гэр бүлэдэнь хүхэ саарһан ерэнхэн юм гэдэг.

Хусаев Намсарайтанай дүрбэдэхи бага хүбүүниинь, Намсараев Даши-Доржи, 1925 ондо түрэнхэн. Тэлэмбын эхин хургуулида хураһан, баһал бага наһандаа хара ажал хэжэ хураһан, комсомолой гэшүүн болоһон, гэр бүлэ болоо үды байгаа. Агууехэ дайнай түлэг дунда 1943 ондо Армида татагдаад, 1944 ондо эрэлхэг зоригтойгоор оройдоол 18 наһандаа Эсэгэ ороноо хамгаалһаар алдаһан унаһан байна. Московско бластин Могилёвско райондо Трилесное гэжэ посёлогто хүдөөлүүлэгдэһэн гэжэ уйдхар гашуудалта үнэмшлэгэ ерэнхэн байдаг.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ

гэр бүлэдөө орден медальнуудаа ялааруулаар бусажа, колхоз болон совхоздо хамсыгаа шаман хүдэлжэ, хүдөө ажахые ба бэшэшые ажал дээшнэ үргэлсэһэн байха юм.

Манай Тэлэмбэ нютагай Агууехэ дайнда 72 бүхэтэйшүүл алуулһан, тэдээн соо Хусаев Намсарайтанай дүрбэн хүбүүдэй нэгэнииньшье амиды мэндэ нютагаа бусажа ерээгүйдэ ехэтэ харамтай, шаналхаар байдаг юм даа.

Саашань Хусаев Намсарайтан хоёр басагадтай байһан: Цымжит Намжилмаа хоёр. Намсараева Цымжит 1888 ондо түрэнхэн, энэ Хусаевтанай бүхы үхибүүдэйнх эгээл ехэ үринь болоно, хара баһааа ажал хэжэ хуранхай, Улаан Тэлэмбэ колхоздоо хамтын ажалда оторо хүдэлһэн намтартай. Миний арбаад наһатай байхада, Намсараева Цымжит үбһэндэ манай баабайн бригадада хүдэлһэн, би тэрэниие найн ханадагби, бишье өөрөө мориндо мордожо хуранхай, бухал шэрэдэг байгаа. Цымжит Хусаевна Цэндэма гэжэ басагадтай, 1936 оной, баһал хара баһааа ажал хэжэ хуранхай, колхозой, совхозой ажалда оторо хүдэлһэн.

Цыдыпов Жигжит нүхэртээ 8 үхибүүдые түрэжэ, хүлыень дүрөөдэ, гарынь ганзагада хүртэжэ, 50 наһандаа гүрэнэй пенсидэ гаранхай. Цэндэма мал ажалда хүдэлһэн, совхоздо олон жэлдэ хаалишанаар хүдэлжэ, «Арбадахи табан жэлэй ударник» гэнэн тэмдэгээр, «Ажалай ветеран» гэнэн медальар шагнагдаһан, 8 үхибүүдые түрэнхэй, хүжөөһэнэй түлөө I, II, III шатын Эхын медальар шагнагданхай гэшэ, совхоздо хаалишанаар хүдэлжэ ябахадаа, гурба дахин Хэндэн номон зүблэлэй депутатаар хунгагдаһан байха юм.

Намсараева Намжилма Хусаевна, хоёрдохи басаганиинь, 1916 ондо түрэнхэн. Улаан Тэлэмбэ колхоздо хүдэлһэн. Намжилма Хусаевна хорёод наһандаа Раднаев Дамбида хадамда гаража, 9 үри хүүгэдтэй болоһон: 6 хүбүүд, 3 басагад.

Эгээл ехэ үринь һама-Цырен басаган 1938 оной, эгээл жаа басаган Людмила 1960 ондо түрэнхэн, зургаан хүбүүдэйнх дүрбэниинь амиды, хоёрын наһа баранхай, дүрбэн хүбүүдынь Тэлэмбэ нютаг дээрээ ажаһуудаг.

Хусаев Намсарайтанай үхибүүдһээ гараһан аша, зээнэр, гушанар ехэ олон, түрэл нютаг Тэлэмбэдээшье, Буряад Республика соогууршые таранхай, элдэб ажалда хүдэлдэг гэшэ, гушанарынь дунда болон дээдэ хургуулидашые хурадаг юм бээ.

Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ойгоор дашарамдуулан, манай Хэндэн номоной захиргаанай хүдөөгэй сход дээрэ Тэлэмбэ тосхон соохи нэгэ үйлсэ «аха дүү Намсараевтанай үйлсэ» гэжэ нэрлэгдэе гэшэ, энэ ехэ уда шанартай.

Хүндэтэ Намсараевтанай гэр бүлые, үри хүүгэдынь Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ойгоор амаршалаад, бэеын энхэ элүүрые, зол жаргал үрээбэ!

Василий БАТУЕВ,
ажалай ветеран, Буряад
Республикын агропромышленна
комплексын габьяата хүдэлмэришэн.

Понедельник, 12

- Первый канал: 07.00 «Доброе утро», 10.00, 13.00, 16.00 Новости, 10.05 Т/с «Остаться в живых»...

- 12.30, 15.10, 17.40, 21.30 Местное время. Вести-Бурятия, 12.50 Х/ф «Марш Турецкого»...

НТВ

- 07.00 «Сегодня утром», 10.00 «Совершенно секретно. Информация к размышлению»...

- 19.50 Дорожный контроль КАНАЛ НТВ, 20.40 Т/с «Улицы разбитых фонарей-6. Дуплет»...

Ариг Ус

- 07.55 «Знаки Зодиака». Погода, 08.05 «Глобальные новости», 08.10 М/с «Эй, Арнольд!»...

- «Здравствуй кормщик», «Дом-2. Это любовь», «Формула успеха»...

Тивиком

- 07.20 Погода. «Лоск», 07.30 «Школьное ТВ», 07.55 М/с «Геркулес»...

- дамс», М/ф «Весельчак Кенди и его отряд», М/ф «Тутенштейн»...

ДТВ

- 10.00 М/ф «Самое смешное видео», 10.30 «Женаты и с детьми»...

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

Вторник, 13

- Первый канал: 07.00 «Доброе утро», 10.00, 13.00, 16.00 Новости, 10.05 Т/с «Две судьбы-2»...

- Убить ворона» 4 с., 13.45 «Частная жизнь», 15.30 «Суд идет»...

НТВ

- 07.00 «Сегодня утром», 09.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей-6»...

- Футбол. Лига чемпионов. «Челси» (Англия) - «Андерлехт» (Бельгия). Прямая трансляция

Ариг Ус

- 07.35 «Знаки Зодиака», 07.40 «Восточный экспресс», 08.10 «Глобальные новости»...

- 23.30 Х/ф «Доктор Джекилл и мисс Хайд», 01.05 «Ночной голод»

Тивиком

- 07.20 «Городской патруль». «Лоск», 07.30 М/с «Переменка», 07.55 М/с «Геркулес»...

ОСГ - БАЙКАЛ

- 07.00 Т/с «Полицейская академия», 07.50 М/ф «Смешарики»...

- 15.30 М/ф «Оливер Твист», 16.00 М/ф «Мумия», 16.30 М/ф «Приключения Джеки Чана»...

ДТВ

- 10.00 М/ф «Самое смешное видео», 10.30 «Женаты и с детьми», 11.00 «Как уходили кумиры. Алексей Фатьянов»...

Среда, 14

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00 «Доброе утро»
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 Т/с «Две судьбы-2»
11.10 Т/с «Агент национальной безопасности»
12.20 «Встань и иди». «Девочка и дельфин»
13.05 Т/с «Новый русский романс»
14.20 «Кряк-бряк»
14.50 Кремль-9. «Галина Брежнева». 1 с.
16.10 «Лолита. Без комплексов»
17.00 Т/с «Хозяйка судьбы»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Вечерние новости
19.10 «Кривое зеркало»
19.40 Т/с «Убойная сила»
20.50 «Пусть говорят»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «Две судьбы-2»
23.30 Кремль-9. «Галина Брежнева». 2 с.
00.40 Ночные новости
03.20 Х/ф «Забвение»
05.30 Х/ф «Попрощайся с завтра»

РОССИЯ

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур.яз.).
09.45 Т/с «Неотложка-1»
10.45 «И все-таки «Таганка!»»
11.45, 14.45, 17.30, 01.15 Вести. Дежурная часть
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
12.30, 15.10, 17.40, 21.30 Местное время. Вести-Бурятия
12.50 Х/ф «Марш Турецкого. Опасно для жизни» 1 с.

13.45 «Частная жизнь»
15.30 «Суд идет»
16.30 Т/с «Гражданин начальник»
18.10 Т/с «Кулагин и партнеры»
18.45 Т/с «Обреченная статья звездой»
19.45 Т/с «Исцеление любовью»
20.45 Вести. Подробности
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Самая красивая»
22.55 Т/с «Оперативный псевдоним - 2»
00.00 «Вести+»
00.20 «Яков Свердлов - злой демон революции»
01.30 Х/ф «Мой ласковый и нежный зверь»

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
09.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей-6»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 01.00 «Сегодня»
11.20 «Особо опасен!»
11.50 «Принцип «Домино»
13.00 «Вопрос... Еще вопрос»
14.30 «Для тебя»
15.30 Т/с «Морские дьяволы»
16.35 «Чрезвычайное происшествие»
17.20 Т/с «Возвращение Мухтара»
18.25 Т/с «Аэропорт. Подкидыш»
КАНАЛ БГТРК
19.35 Родник тепла
КАНАЛ НТВ
20.40 Т/с «Улицы разбитых фонарей-6. Пограничное состояние»
21.50 Т/с «Морские дьяволы. Правильная абордажа»
23.00 «Сегодня»
23.35 Х/ф «Русский Рембо»
01.20 Х/ф «Доктор Живаго»
05.20 «Футбольный клуб»

АРИГ УС

07.35 «Знаки Зодиака»
07.40 «Восточный экспресс».
08.10 «Глобальные новости»
08.15 М/с «Эй, Арнольд!»
08.40 «Восточный экспресс».
09.05 М/с «Губка Боб Квадратные штаны»
09.30 «Неофициально»
09.45 «Знаки Зодиака». «Формула успеха»
09.55 Наши песни
10.00 «Великие египтяне: настоящая Клеопатра»
11.00 Х/ф «Доктор Джекилл и мисс Хайд»
13.15 Т/с «Во всем виноваты предки»
13.40 М/с «Крутые бобры»
14.05 М/с «Ох, уж эти детки»
14.30 Т/с «Рабыня Изаура»
14.55 «Знаки Зодиака»
15.00 «Школа ремонта». «Индийский сон»
16.00 Т/с «Толстая девочка»
17.00 Победоносный голос верующего
17.30 «Наши песни»
17.40 «Голод»
18.40 «Знаки Зодиака»
18.45 «Восточный экспресс».
19.00 «Запретная зона»
20.00 «Будни»
20.25 «Знаки Зодиака»
20.30 «Восточный экспресс».
20.55 Т/с «Россия молодая». «Правда против кривды»
22.10 «Дом-2. Это любовь»
23.00 «Восточный экспресс».
23.25 «Знаки Зодиака»
23.30 Х/ф «Семейка Бредди»
01.05 «Ночной голод»

ТИВИКОМ

07.20 «Лоск»
07.30 М/с «Переменка»

07.55 М/с «Геркулес»
08.25 Т/с «Солдаты-2»
09.20 Т/с «МЭШ»
10.30 «Городской патруль».
10.50 «Проверено на себе»
11.50 «Дружная семейка»
12.55 «Исчезновения: Лорд Лукан-убийца в бегах»
13.30, 20.30, 00.30 «24»
14.00 Т/с «Студенты»
15.10 Т/с «Солдаты-2»
16.25 Т/с «Афромосквич»
17.00 Т/с «Мятежный дух»
18.00 «Час суда».
19.00 «Час суда»
20.00 «Стильная жизнь».
20.15 «Домашний зоопарк»
21.00 Т/с «Туристы»
22.05 Т/с «Солдаты-2». «Лоск»
23.15 Т/с «Студенты»
01.00 «Мистер Бин»
01.15 Х/ф «Пять препятствий»

СТС - БАЙКАЛ

07.00 Т/с «Полицейская академия»
07.50 М/ф «Смешарики»
08.00 М/ф «Веселые мелодии»
08.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
09.00 Х/ф «Не родись красивой»
10.00, 20.30, 00.30 Истории в деталях
10.30 Т/с «Дорогая Маша Березина»
11.30 Х/ф «Действуй, сестра! Опять за свое»
13.30 Т/с «Люба, дети и завод...»
14.00 Т/с «Новая семейка Адамс»
14.30 М/ф «Веселчак Кенди и его отряд»
15.00 М/ф «Тутенштейн»
15.30 М/ф «Оливер Твист»
16.00 М/ф «Мумия»
16.30 М/ф «Приключения Джеки Чана»
17.00 Т/с «Зена - королева воинов»

18.00 Х/ф «Чудеса науки»
18.30 Т/с «Зачарованные»
19.25 Т/с «Моя прекрасная няня»
20.00 Х/ф «Люба, деньги и завод»
21.00 Т/с «Не родись красивой»
22.00 Х/ф «Трое мужчин и младенец»
00.00 Х/ф «Люба, дети и завод»
01.00 Т/с «Моя прекрасная няня»

ДТВ

10.00 М/ф
10.30 «Самое смешное видео»
11.00 Т/с «Женаты и с детьми»
11.30 «Как уходили кумиры. Николай Черкасов»
11.55 «Неслучайная музыка»
12.00 Телемагазин
12.30 «Агентство криминальных новостей»
12.50 Х/ф «Четыре мушкетера»
15.05 Т/с «Полицейские хроники»
15.35 Т/с «Строго на Юг»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»
17.30 М/ф
18.30 Шоу «Деньги с неба»
18.40 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
19.25 «Как уходили кумиры Николай Черкасов»
19.50 Х/ф «Ключ без права передачи»
22.00 «Неслучайная музыка»
22.05 «Самое смешное видео»
22.30 Т/с «Женаты и с детьми»
22.55 Т/с «Кобра»: «Черная кровь»
00.00 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
00.40 «Агентство криминальных новостей»
01.00 Х/ф «Вспомнить все»
03.25 «Карданный вал»
03.45 «Подружки»
05.05 «Девушки не против...»
05.45 «Неслучайная музыка»
05.50 «Шоу Джерри Спрингера»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Четверг, 15

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00 «Доброе утро»
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 Т/с «Две судьбы-2»
11.10 Т/с «Агент национальной безопасности»
12.20 «Встань и иди». «Рейс вне расписания»
13.05 Т/с «Новый русский романс»
14.20 «Кряк-бряк»
14.50 Кремль-9. «Галина Брежнева». 2 с.
16.10 «Лолита. Без комплексов»
17.00 Т/с «Хозяйка судьбы»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Вечерние новости
19.10 «Кривое зеркало»
19.40 Т/с «Убойная сила»
20.50 «Человек и закон»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «Две судьбы-2»
23.30 Рождение легенды. «Иван Васильевич меняет профессию»
00.40 Ночные новости
03.20 Х/ф «Вечный парик»
05.10 Т/с «Матрица: угроза»

РОССИЯ

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур.яз.).
09.45 Т/с «Неотложка-1»
КАНАЛ БГТРК
10.45 Бамбаахай
11.05 Мунхэ зула
11.25 Хооруу шаазгай
КАНАЛ «РОССИЯ»
11.45, 14.45, 17.30, 01.15 Вести. Дежурная часть
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
12.30, 15.10, 17.40, 21.30 Местное время. Вести-Бурятия
12.50 Х/ф «Марш Турецкого. Опасно для жизни» 2 с.
13.45 «Частная жизнь»

15.30 «Суд идет»
16.30 Т/с «Гражданин начальник»
18.10 «Кулагин и партнеры»
18.45 Т/с «Обреченная статья звездой»
19.45 Т/с «Исцеление любовью»
20.45 Вести. Подробности
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Самая красивая»
22.55 Т/с «Оперативный псевдоним-2»
00.00 «Вести+»
00.20 К юбилею артиста. «Кирилл Лавров»
01.30 Х/ф «Чай с Муссолини»

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
09.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей-6»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 01.00 «Сегодня»
11.20 «Растительная жизнь»
11.50 «Принцип «Домино»
13.00 «Вопрос... Еще вопрос»
14.30 «Для тебя»
15.30 Т/с «Морские дьяволы»
16.35 «Чрезвычайное происшествие»
17.20 Т/с «Возвращение Мухтара»
18.25 Т/с «Аэропорт. Полковник»
КАНАЛ БГТРК
19.35 Присягай на верность
19.50 Зеленая граница
КАНАЛ НТВ
20.40 Т/с «Улицы разбитых фонарей-6. Падение рубля»
21.50 Т/с «Морские дьяволы. Кровавый след «Мариенгофа»
23.00 «Сегодня»
23.40 «К барьеру!»
01.15 Х/ф «Особь»
03.25 Бильярд
04.10 Т/с «За гранью возможного - V»
05.05 Т/с «Клиент всегда мертв- III»
06.05 Т/с «Филадельфия»

АРИГ УС

07.35 «Знаки Зодиака»
07.40 «Восточный экспресс».
08.10 «Глобальные новости»
08.15 М/с «Эй, Арнольд!»
08.40 «Восточный экспресс».
09.05 М/с «Губка Боб квадратные штаны»
09.30 «Гараж. Из рук в руки»
09.45 «Знаки Зодиака». «Формула успеха»
09.55 Наши песни
10.00 «Глубокое море, глубокие тайны»
11.05 Х/ф «Семейка Бредди»
13.15 Т/с «Во всем виноваты предки»
13.40 М/с «Крутые бобры»
14.05 М/с «Котопес»
14.30 Т/с «Рабыня Изаура»
14.55 «Знаки Зодиака»
15.00 «Школа ремонта». «Возвращение к природе»
16.00 Т/с «Толстая девочка»
17.00 Победоносный голос верующего
17.30 «Наши песни»
17.40 «Голод»
18.40 «Знаки Зодиака»
18.45 «Восточный экспресс».
19.00 «Невероятно, факт. «Зомби». «Формула успеха»
20.00 «Будни»
20.25 «Знаки Зодиака»
20.30 «Восточный экспресс».
20.50 Т/с «Россия молодая». «Ветер Балтики»
22.15 «Дом-2. Это любовь»
23.05 «Восточный экспресс».
23.25 «Знаки Зодиака»
23.30 Х/ф «Тривиальное чтение»
01.05 «Ночной голод»

ТИВИКОМ

07.20 «Лоск». Погода

07.30 М/с «Переменка»
07.55 М/с «Геркулес»
08.25 Т/с «Солдаты-2»
09.20 Т/с «МЭШ»
10.30 «Городской патруль». Погода
10.50 «Невероятные истории»
11.50 «Дружная семейка»
13.00 «Исчезновения: Лайонел Крэбб»
13.30, 00.30 «24»
14.00 Т/с «Студенты»
15.10 «Солдаты-2»
16.25 Т/с «Афромосквич»
17.00 Т/с «Мятежный дух»
18.00 «Час суда»
19.00 «Час суда»
20.00 «Календарь работ от Кушнарера». Погода
20.20 «Радар-спорт». «Лоск»
21.00 Т/с «Туристы»
22.05 «Солдаты-2». Погода. «Лоск»
23.15 Т/с «Студенты»
01.00 «Мистер Бин»
01.15 Х/ф «Партнеры»

СТС - БАЙКАЛ

07.00 Т/с «Полицейская академия»
07.50 М/ф «Смешарики»
08.00 М/ф «Веселые мелодии»
08.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
09.00 Т/с «Не родись красивой»
10.00, 20.30, 00.30 Истории в деталях
10.30 Т/с «Дорогая Маша Березина»
11.30 Х/ф «Трое мужчин и младенец»
13.30 Т/с «Люба, дети и завод...»
14.00 Т/с «Новая семейка Адамс»
14.30 М/ф «Веселчак Кенди и его отряд»
15.00 М/ф «Тутенштейн»
15.30 М/ф «Оливер Твист»
16.00 М/ф «Мумия»
16.30 М/ф «Приключения Джеки Чана»
17.00 Т/с «Зена - королева воинов»

18.00 Т/с «Чудеса науки»
18.30 Т/с «Зачарованные»
19.25 Т/с «Моя прекрасная няня»
20.00 Т/с «Люба, дети и завод...»
21.00 Т/с «Не родись красивой»
22.00 Х/ф «Трое мужчин и маленькая леди»
00.00 Т/с «Люба, дети и завод...»
01.00 Т/с «Моя прекрасная няня»

ДТВ

10.00 М/ф
10.30 «Самое смешное видео»
11.00 Т/с «Женаты и с детьми»
11.30 «Как уходили кумиры. Юлиан Семенов»
11.55 «Неслучайная музыка»
12.00 Телемагазин
12.30 «Агентство криминальных новостей»
12.50 Х/ф «Вспомнить все»
15.05 Т/с «Полицейские хроники»
15.35 Т/с «Строго на Юг»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»
17.30 М/ф
18.30 Шоу «Деньги с неба»
18.40 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
19.25 «Как уходили кумиры. Юлиан Семенов»
19.50 Х/ф «Вооружен и очень опасен»
22.00 «Неслучайная музыка»
22.05 «Самое смешное видео»
22.30 Т/с «Женаты и с детьми»
22.55 Т/с «Кобра»: «Черная кровь»
00.00 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
00.40 «Агентство криминальных новостей»
01.00 Х/ф «Русский киллер»
03.10 «Шеф рекомендует»
03.10 «Карданный вал»
03.30 «Обнаженные на Гаваях»
04.50 «Девушки не против...»
05.30 «Неслучайная музыка»
05.35 «Шоу Джерри Спрингера»
01.45 М/ф «Агент Наджика»
02.15 10-ка лучших: квартиры
03.15 Бессонница

Пятница, 16

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

- 07.00 «Доброе утро»
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 Т/с «Две судьбы-2»
11.10 Т/с «Агент национальной безопасности»
12.20 «Встань и иди». «Без страховки»
13.05 Т/с «Новый русский романс»
14.20 «Ведьма»
14.50 «Человек и закон»
16.10 «Лолита. Без комплексов»
17.00 Т/с «Хозяйка судьбы»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Вечерние Новости
19.10 «Кривое зеркало»
19.40 Т/с «Убойная сила»
20.50 Поле чудес
22.00 «Время»
22.25 «КВН-2005». Музыкальный фестиваль в Юрмале
03.20 Х/ф «Горец - 2»
05.30 Т/с «Матрица: угроза»

РОССИЯ

- 06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур.яз.).
09.45 Т/с «Неотложка-1»
10.45 «Мой серебряный шар. Александр Демьяненко»
11.45, 14.45, 17.30, 20.45 Вести. Дежурная часть
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
12.30, 15.10, 17.40, 21.30 Местное время. Вести-Бурятия
12.50 «Мусульмане»
13.00 «Вся Россия»
13.15 «Городок»
13.45 «Комната смеха»
15.30 «Суд идет»
16.30 «Фрунзик Мкртчян. Исто-

- рия одиночества»
18.10 «Кулагин и партнеры»
18.45 Т/с «Обреченная стать звездой»
19.45 Т/с «Исцеление любовью»
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Кривое зеркало. Театр»
00.00 Х/ф «Дневник камикадзе»
02.10 Х/ф «Патруль времени»

НТВ

- 07.00 «Сегодня утром»
09.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей-6»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «Сегодня»
11.20 «Один день. Новая версия»
11.50 «Принцип «Домино»
13.00 «Вопрос... Еще вопрос»
14.30 «Для тебя»
15.30 Т/с «Морские дьяволы»
16.35 «Чрезвычайное происшествие»
17.20 Т/с «Возвращение Мухтара»
18.25 Т/с «Аэропорт. Фанаты»
КАНАЛ ВГТРК
19.35 Монгольская кинокомпания UBS представляет...
КАНАЛ НТВ
20.40 Х/ф «Харлей Дэвидсон и ковбой Мальборо»
23.00 «Сегодня 22.00»
23.40 «Совершенно секретно. Информация к размышлению. Тайна убийства Александра Меня»
00.40 Х/ф «Иствикские ведьмы»
03.05 Бильярд
03.35 «Кома. Это правда»
04.10 Т/с «За гранью возможного - V»
05.00 Т/с «Клиент всегда мертв»
06.10 Т/с «Филадельфия»

АРИГ УС

- 07.35 «Знаки Зодиака»

- 07.40 «Восточный экспресс».
08.10 «Глобальные новости»
08.15 М/с «Эй, Арнольд!»
08.40 «Восточный экспресс».
09.05 М/с «Губка Боб Квадратные штаны»
09.30 «Русская усадьба»
09.45 «Знаки Зодиака». «Формула успеха»
09.55 Наши песни
10.00 «Последний проводник: все о крокодилах»
11.00 Х/ф «Тривиальное чтение»
13.15 Т/с «Во всем виноваты предки»
13.40 М/с «Крутые бобры»
14.05 М/с «Котопес»
14.30 Т/с «Рабыня Изаура»
14.55 «Знаки Зодиака»
15.00 «Школа ремонта». «Кухня для Оли»
16.00 Т/с «Толстая девчонка»
17.00 Победоносный голос верующего
17.30 «Наши песни»
17.40 «Голод»
18.40 «Знаки Зодиака»
18.45 «Восточный экспресс».
19.00 «Комеди-Клуб»
20.00 «Москва. Инструкция по применению»
20.25 «Знаки Зодиака»
20.30 «Восточный экспресс».
21.00 ТК «Ариг Ус» представляет. Международный фестиваль моды монголов мира «Торгон Зам»: «Современная одежда»
21.55 «Формула успеха»
22.00 «Дом-2. Это любовь»
23.00 «Восточный экспресс».
23.25 «Знаки Зодиака»
23.30 Х/ф «Жирная пицца»
01.10 «Ночной голод»
01.40 Х/ф «Создатели бюстов»

ГИВИКОМ

- 07.00 «Городской патруль». «Лоск»

- 07.10 «Радар-спорт»
07.55 М/с «Геркулес»
08.25 Т/с «Солдаты-2»
09.20 «МЭШ»
10.30 «Городской патруль».
10.50 «Невероятные истории»
11.50 «Дружная семейка»
13.00 «Самые-самые». Альманах невероятных фактов
13.30 «Календарь работ от Кушнарева». «Лоск»
14.00 Т/с «Студенты»
15.00 «Солдаты-2»
16.25 Т/с «Афромосквич»
17.00 Т/с «Мятежный дух»
18.00 «Час суда».
19.00 «Час суда»
20.00 «Симпсоны»
20.30 «Сейчас». «Лоск».
21.00 Х/ф «Проклятие»
23.05 «Магия Дэвида Копперфилда»
00.00 «Сейчас»
00.05 Х/ф «Ты у меня одна»

СИС - БАЙКАЛ

- 07.00 Т/с «Полицейская академия»
07.50 М/ф «Смешарики»
08.00 М/ф «Веселые мелодии»
08.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
09.00 Т/с «Не родись красивой»
10.00, 20.30, 01.10 Истории в деталях
10.30 Т/с «Дорогая Маша Березина»
11.30 Х/ф «Трое мужчин и маленькая леди»
13.30 Т/с «Люба, дети и завод...»
14.00 Т/с «Новая семейка Адамс»
14.30 М/ф «Весельчак Кенди и его отряд»
15.00 М/ф «Тутенштейн»
15.30 М/ф «Оливер Твист»
16.00 М/ф «Мумия»
16.30 М/ф «Приключения Джеки Чана»
17.00 Т/с «Зена - королева вои-

- нов»
18.00 Т/с «Чудеса науки»
18.30 «Зачарованные»
19.25 Т/с «Моя прекрасная няня»
20.00 Т/с «Люба, дети и завод...»
21.00 Т/с «Не родись красивой»
22.00 Х/ф «Гарри Поттер и философский камень»
01.40 Т/с «Люба, дети и завод...»
02.10 Т/с «Моя прекрасная няня»

ДТВ

- 10.00 М/ф
10.30 «Самое смешное видео»
11.00 Т/с «Женаты и с детьми»
11.30 «Как уходили кумиры. Клара Румянова»
11.55 «Неслучайная музыка»
12.00 Телемагазин
12.30 «Агентство криминальных новостей»
12.50 Х/ф «Русский киллер»
15.05 Т/с «Полицейские хроники»
15.30 Т/с «Шоу рекордов Гиннеса»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»
17.30 М/ф
18.30 Шоу «Деньги с неба»
18.40 Программа. Этот безумный мир
19.25 «Как уходили кумиры. Клара Румянова»
19.50 Х/ф «Всадник без головы»
22.00 «Неслучайная музыка»
22.05 «Самое смешное видео»
22.30 Т/с «Женаты и с детьми»
22.55 Т/с «Кобра»: «Черная кровь»
00.00 «Этот безумный мир»
00.40 «Агентство криминальных новостей»
01.00 Х/ф «Искатели приключений»
03.20 «Шеф рекомендует»
03.20 «Карданный вал»
03.40 «Трудовые будни»
04.50 Х/ф «Бермудский треугольник»
06.45 «Неслучайная музыка»
06.55 «Шоу Джерри Спрингера»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

Суббота, 17

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

- 07.00, 11.00, 13.00 Новости
07.10 «Шутка за шуткой»
07.50 Х/ф «За все надо платить»
09.10 Играй, гармонь любимая!
09.50 Слово пастыря
10.10 «Кряк-бригада». «С добрым утром, Микки!»
11.10 «Три окна» Андрея Макаревича
11.50 «Джунгли». 1 ч.
13.10 Здоровье
14.00 Х/ф «Свидание с молодостью»
15.40 «Кирилл Лавров. Герой нашего романа»
16.40 Х/ф «Не послать ли нам... гонца?»
18.40 М/ф «Это зубастики»
19.00 Вечерние Новости
19.10 «Новые песни о главном»
20.30 «Ералаш»
21.00 «Кто хочет стать миллионером?»
22.00 «Время»
22.20 Фестиваль юмора «Умора-2005» с участием братьев Пономаренко, Сергея Дроботенко, Яна Арлазарова, Юрия Гальцева, Елены Воробей
00.10 «Золотой граммофон»
03.20 Х/ф «Марс»
06.00 Т/с «Матрица: угроза»

РОССИЯ

- 07.00 «Доброе утро, Россия!»
08.40 «Золотой ключ»
09.00, 12.00, 15.00, 18.00, 21.00 Вести
09.10, 12.10 Местное время. Вести-Бурятия
09.20 «Русское лото»
09.55 «Военная программа»
10.20 «Вокруг света»

- 10.50 «Субботник»
11.30 «Утренняя почта»
12.20 «Сто к одному»
13.15 «В поисках приключений»
14.15 «Футболист Валерий Воронин. Потерять лицо»
15.20 Х/ф «Тайна записной книжки»
КАНАЛ ВГТРК
17.00 Ко дню лесника. Актуальное интервью
17.15 Курьер
17.20 Х/ф «Путешествие с тибетской медицинской»
17.55 Телевизионная приемная
18.10 Буряад орон
18.35 Современность: женщины и ВИЧ
18.45 «Примите поздравления»
КАНАЛ «РОССИЯ»
19.00 «Аншлаг и Компания»
19.55 «Секрет успеха»
20.50 В «Городке»
21.25 «Зеркало»
21.40 «Честный детектив»
22.10 «Субботний вечер»
00.00 Х/ф «Внезапная смерть»
02.10 Х/ф «Тайный план»

НТВ

- 07.00 Х/ф «Харлей Дэвидсон и ковбой Мальборо»
08.35 Национальное географическое общество - детям
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «Сегодня»
09.15 Т/с «Полицейский Кэттс и его собака»
09.45 «Без рецепта»
10.25 «Дикий мир»
11.15 «Главная дорога»
11.55 «Кулинарный поединок»
12.55 «Квартирный вопрос»
КАНАЛ ВГТРК
14.20 Зеленоя граница
14.30 Баатар сэргэшэд
КАНАЛ НТВ
14.55 Х/ф «Путешествие Христофора Колумба»
17.15 «Женский взгляд». Светла-

- на Сорина
17.55 «Своя игра»
18.50 Т/с «Марш Турецкого»
20.55 «Программа максимум»
21.50 Т/с «Братва»
22.55 Х/ф «Одиннадцать друзей Оушена»
01.20 Чемпионат России по футболу. «Москва» - «Терек»
03.25 «Мировой бокс. Ночь нокаут»
04.25 Х/ф «Затерянные в космосе»
07.05 Т/с «Филадельфия»

АРИГ УС

- 07.30 «Знаки Зодиака»
07.35 «Восточный экспресс».
08.00 М/с «Жестокие войны»
08.20 М/ф «Ну, погоди»
09.10 Т/с «Мой герой»
09.40 «Восточный экспресс».
10.05 «Знаки Зодиака». «Формула успеха»
10.15 М/ф
10.35 «Фигли-мигли»
11.00 Х/ф «Жандарм из Сен-Тропе»
13.25 М/ф «Бобик в гостях у Барбос»
13.50 Маски-шоу
14.20 М/с «Сейлормун»
15.00 «Жизнь, полная радости»
15.30 «Верю - не верю»
16.00 «Голод». «Знаки Зодиака»
17.00 «Дом-2. Это любовь»
18.00 Т/с «Саша плюс Маша».
19.00 Реалити-шоу «Кандидат»
20.00 ТК «Ариг Ус» представляет. Международный фестиваль моды монголов мира «Торгон Зам»: традиционная одежда
20.40 М/ф
20.50 «Знаки Зодиака». «Формула успеха».
21.00 «На ночь глядя»
22.00 «Дом-2. Это любовь». Знаки Зодиака
23.00 «Комеди-клуб».
00.00 «Секс» с Анфисой Чеховой»

- 00.30 «Знаки Зодиака»
00.35 Х/ф «Как сделать из жены чудовище»

ГИВИКОМ

- 08.00 «Городской патруль».
08.10 «Календарь работ от Кушнарева»
08.30 «Дикая планета»
09.30 «Дейгандр»
09.55 «Что с Энди?»
10.20 «Кинематограф».
10.30 «Сейчас»
10.50 М/с «Симпсоны»
11.55 «Очевидец»
12.55 «Шестое чувство»
13.50 «Криминальное чтение»
14.30 «24»
14.50 «Магия Дэвида Копперфилда»
15.55 «Сейчас».
16.20 Х/ф «Профессионалы»
18.30 «Невероятные истории»
19.30 «Криминальное чтение».
20.00 «Неделя».
21.00 Х/ф «Крепкий орешек-2»
23.45 «Армия Анны: женский теннис по-русски».

СИС - БАЙКАЛ

- 07.00 Х/ф «Операция «Паровоз»
08.15 М/ф «Храбрый портняжка»
08.50 «Пепли Длинныйчулок»
09.20 М/ф «Смешарики»
09.30 М/с «Остров черепах»
10.00 «Улица Сезам»
10.30 М/ф «Питер Пэн и пираты»
11.00 Х/ф «Вторая книга Джунглей. Маугли и Балу»
13.00, 17.00, 00.00 Прогноз погоды
15.00 Кино в деталях
16.00 Д/ф «Убийство в Риме»
17.30 М/с «Том и Джерри».
17.45 Х/ф «Гарри Поттер и философский камень»
20.50 Т/с «Моя прекрасная няня»
22.00 Х/ф «Чумовая пятница»
02.00 Х/ф «Моторама»

ДТВ

- 10.30 Т/с «Напряги извилины»
11.00 «Свет и тень»
11.15 М/ф
13.15 Х/ф «Искатели приключений»
15.30 «Хит-парад звездных ляпов»
16.30 Т/с «Ниро Вульф»
17.25 «Арсенал»
17.55 Т/с «Кобра»: «Черная кровь»
19.50 Шоу «Деньги с неба»
20.00 «Самое смешное видео»
20.30 Хит-парад авантюры
21.00 «Шоу рекордов Гиннеса»
22.00 Х/ф «Десять негрят»
01.00 Т/с «С.S.I.: место преступления»
02.55 «Шеф рекомендует»
03.00 «Девушки с южного побережья»
04.15 Х/ф «Амитивилль»

Современное лечение алкоголизма, табакокурения, ожирения. Поликлиника №2. Ост. Саяны, Бульвар Карла Маркса, 12. Ежедневно: с 18 - 20 ч., суббота: с 14 - 16 ч, воскресенье: с 9 - 12 ч.

Лицензия №3 РБ 1074

В объявлении о проведении открытых торгов в форме аукциона по продаже имущества МУП «Ресторан ст. Улан-Удэ» («Буряад үнэн» от 11 августа 2005 г.) вместо «Аукцион состоится 15 сентября 2005 г.» читать «Аукцион состоится 19 сентября 2005 г.»

Воскресенье, 18

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

- 07.00, 11.00, 13.00 Новости
- 07.10 Х/ф «Как вас теперь называют?»
- 09.10 Служу Отчизне!
- 09.40 «Дональд Дак представляет»
- 10.10 «В мире животных»
- 11.10 «Непутевые заметки»
- 11.30 Пока все дома
- 12.20 «Веселые картинки» с Юрием Гальцевым и Геннадием Ветровым
- 13.10 Живой мир. «Путешествие жизни: захват суши»
- 14.10 Х/ф «Перехват»
- 15.50 Филипп Киркоров, Николай Басков, Дима Билан, «Чай вдвоем» в невероятном шоу Аниты
- 17.10 Х/ф «Трактир на Пятницкой»
- 18.50 Ефим Шифрин, Михаил Жванецкий, Верка Сердючка, Юрий Стоянов, Илья Олейников на международном фестивале юмора в Ялте
- 20.20 Т/с «Остаться в живых»
- 22.00 Воскресное «Время»
- 22.45 Х/ф «Люди в черном»
- 03.20 Бокс. Вадим Токарев - Дарнел Уилсон
- 04.10 Суперчеловек. «Вечная жизнь»
- 05.10 Х/ф «Красный дракон»

РОССИЯ

- 07.00 «Доброе утро, Россия!»
- 08.20 «Сельский час»
- 08.45 «ТВ Бинго шоу»
- 09.00, 12.00, 15.00, 18.00 Вести
- 09.10, 12.10 Местное время. Вести-Бурятия
- 09.20 «Диалог о животных»
- 09.55 М/ф «Чудо-мельница», «Замок лгунов»
- 10.30 Х/ф «Единица» с обманом
- 12.20 «Городок»
- 12.55 «Сам себе режиссер»
- 13.45 «Смехопанорама. Страсти по Петросяну»
- 14.15 «Парламентский час»
- 15.20 «Фитиль №55»
- 16.10 Х/ф «Дважды два - пять»
- 19.10 Фестиваль юмора в Ялте - 2005
- 21.00 Вести недели
- 22.00 «Специальный корреспондент»
- 22.25 Х/ф «Дзисай»
- 00.15 Х/ф «Американский пирог-2»
- 02.20 Х/ф «Одержимость»

НТВ

- 08.05 М/ф «Дюймовочка»
- 08.30 «Сказки Баженова»
- 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «Сегодня»
- 09.15 Т/с «Полицейский Кэттс и его собака»
- 09.45 «Их нравы»
- 10.25 «Едим дома!»
- 11.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю»
- 11.40 «Тор деаг»

- 12.20 «Растительная жизнь»
- 13.10 «Цена удачи»
- КАНАЛ БГТРК**
- 14.20 «Ликование» на французской земле
- КАНАЛ НТВ**
- 14.55 Х/ф «Заложники дьявола»
- 17.15 «Один день. Новая версия»
- 17.55 «Своя игра»
- 18.50 Т/с «Марш Турецкого»
- 20.55 «Чистосердечное признание»
- 21.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю»
- 21.50 Т/с «Братва»
- 23.00 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым»
- 00.15 Х/ф «Давай сделаем это по-быстрому»
- 02.25 Х/ф «Жар тела»
- 05.05 Х/ф «Январский человек»

АРИГ УС

- 07.55 Знаки Зодиака
- 08.00 М/с «Жестокие войны»
- 08.20 М/ф «Ну, погоди»
- 09.10 Т/с «Мой герой»
- 09.40 Наши песни
- 09.50 «Формула успеха». Погода. «Знаки Зодиака»
- 10.00 «С утра пораньше»
- 11.00 Х/ф «Жандарм в Нью-Йорке»
- 13.20 Маски-шоу
- 13.50 М/с «Сейлормун»
- 14.30 «Благая весть»
- 15.00 Х/ф «Солнечная аллея»
- 17.00 «Дом-2. Это любовь». «Знаки Зодиака»
- 18.00 «Саша плюс Маша»
- 19.00 «Школа ремонта: Золотое руно»

- 20.00 «Знаки Зодиака». Погода. «Формула успеха»
- 20.10 Т/с «Диагноз - убийство»
- 21.00 «Голод». Погода
- 22.00 «Дом-2. Это любовь». «Знаки Зодиака»
- 23.00 Х/ф «Напрокат»
- 01.00 «Секс» с Анфисой Чеховой»
- 01.30 Х/ф «Пальчики оближешь»

ТИВИКОМ

- 08.10 «Городской патруль». Погода
- 08.20 «Дикая планета»
- 09.20 «Дейгандр»
- 19.45 «Что с Энди?»
- 10.10 «Таракан Робот»
- 10.40 «Симпсоны»
- 12.10 «Дятловs». Погода
- 12.45 «Неделя»
- 13.50 «Военная тайна»
- 14.30, 19.30 «24»
- 14.45 «Честная игра»
- 15.05 «Проверено на себе». Погода
- 16.10 Школьное ТВ
- 16.50 Домашний зоопарк
- 17.10 На колесах
- 17.20 Кинематограф
- 18.00 Стильная жизнь
- 18.15 Городской патруль
- 18.50 «Невероятные истории»
- 20.00 «Туристы»
- 00.45 Х/ф «Мы здесь больше не живем»

ОСТС - БАЙКАЛ

- 07.00 Х/ф «Остров черного моря»
- 08.25 М/ф «Вовка в тридевятом царстве»
- 08.50 М/с «Пеппи Длинныйчулок»

- 09.20 М/ф «Смешарики»
- 09.30 М/ф «Остров черепах»
- 10.00 «Улица Сезам»
- 10.30 М/ф «Питэр Пэн и пираты»
- 11.00 Х/ф «Чумовая пятница»
- 13.00 Прогноз погоды
- 15.00 Снимите это немедленно
- 16.00 Скрытая камера
- 17.00 История в деталях. Специальный выпуск
- 17.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
- 18.00 Х/ф «Виола Тараканова. В мире преступных страстей-2»
- 22.00 Х/ф «Дети-шпионы»
- 23.55 «Осторожно, Задов! Или похождения прапорщика»
- 00.55 Х/ф «Пятью два»
- 02.50 Х/ф «По тонкому льду»

ДТВ

- 10.30 Т/с «Напряги извилины»
- 11.00 «Серебряный ручей»
- 11.15 М/ф
- 13.25 Х/ф «Бермудский треугольник»
- 15.30 «Хит-парад звездных ляпов»
- 16.30 Т/с «Ниро Вульф»
- 17.25 «Карданный вал»
- 17.55 Т/с «Кобра»: «Черная кровь»
- 19.45 Шоу «Деньги с неба»
- 20.00 «Самое смешное видео»
- 20.30 В засаде
- 21.00 «Шоу рекордов Гиннеса»
- 22.00 Х/ф «Плещина Александра Невского»
- 01.00 Т/с «С.S.I.: место преступления»
- 02.55 «Шеф рекомендует»
- 03.00 «Страстные латиноамериканки»
- 04.20 Д/ф «Дети богатых родителей»

ОРОН НЮТАГАЙНГАА ҮРГЭМЖӨӨР, ОЛОН НҮХЭДЭЙНГӨӨ ДЭМЖЭЛГЭЭР

Миний эжы, Агбанова Цыренжап (Марианна) Цыреновна, 1944 оной декабрийн 22-то Иисэнгэ тосхондо түрэнхэн. Эсэгэн - Сульгимов Цыдып Норбоевич, эжын - Агбанова Цыпилма Цыреновна. Эсэгэ ба эжы тухайгаа иигэжэ хөөрэдэг.

Манай эсэгэ колхозой түрүүлгэшэе ябаа, мүн баһа хонишодой, малшадай бригадираар хүдэлдэг байгаа, һүүлэй жэлһүүдтэ хонишоноор хүдэлжэ ябатараа, наһанайнгаа амаралтада гараһан юм.

Ямаршые ажал хэхэдээ, тэрээндээ тон харюусалгатайгаар хандадаг байгаа. Абаһан шиидхэбэриее эрхэ бэшэ бээлүүхын хойноһоо тэмсэдэг байһан. Бага байхадамни, адуунай хюдалга эхилхэдэнь, манай эсэгэ тархья һэжэрэн халаглажа, адуунай нэгэшые хабһа абахагүйб, ехэл буруу юумэн боложо байна гэжэ хэлэжэ байгша һэн. Тиигээд хатарша хээрээ унаад, малшадаа эрбехэмни гээд ябашадаг зантай һэн. Халхын-голой дайнда ябахадда, шархатажа, хүлөө гэмтэнхэй, зүүн хүлэйн һуеы абташанхай, дохолод гээд ябагша һэн, тиймэһээ хара баһаһа хойшо мориень асарха, абаашаха миний ажал һааб даа.

Хүдөөгэй ажал мэдээжэ: үбһэ таряагаа хуряалга, үхэр мал үдхэлгэ, үбэлжөөн, зуһалаңдаа зөөлгэн гэхэ мэтэ жэлэй дүрбэн сагай эрьюулгэ шэнги залгаа захгүй ажал. Иимэ үедэ һайхан сагаан сэдхэл, хүниие сэгнэжэ шадаха, хүндэлхэ, зоний ажабайдал һайн болгохын түлөө тэмсэхэ, даһан ажалаа һайнаар хэхэ гэжэ оролдодог хүн байһан юм.

Миний һанаанда ходо иимэ үгэнүүдын һанагадаг: «Зондоо туһалаа, зондоо туһалуулаа». Хуушанай Коммунист партиин гэшүүн, олон тоото грамотануудые гүрэн түрын зүгһөө абаһан байна. Мүнөөшые сугтаа ябаһан зонһоонь нэгэшые муу үгэ дуулдаагүй. 1967 оной апрелийн 7 хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, наһа бараһан байна.

Миний эжы ехэ үгэ дуугаар үсөөн, хэрмэн маряатай, тийбэшые шадалтай, габшагай солбон хүн байһан юм. Үбэлэй сагта мори шаргада оруулаад, хуурай хуламгай түлэе гар хюрөөгөөр татажа унагаагаад, шарга дээрэ ашаад, обоо онди гэртээ асарагша һэн. Мүн баһа Амгалантын гүүртэдэ 400 литр һу татаад, тэрэнэе маслөбойко соо хэжэ нийлүүдэд, шара тоһон болгоод, центр морёороо шэрэжэ тушаагша һэн. Элбэг

гартай, зондоо хүндэтэй хүн байһан юм. Энэ бүхы ажалдань бинше баһа, 3-дахы классай хурагша, нилээд хамһалсажа, эжынгээ тоһоо тушаажа ошоходонь, тэрэ бүхы ажалын хээд байгша һэм.

1952 ондо бэлэдхэлэй класса орожо, Мэдэг Бодиевнада заалгажа эхилээ һэм. Тэрэмнай Шахта тосхондо 17 партконференциин нэрэмжэтэ колхоздо болоно. хургуулимнай хоёрхон комнатартай, баһа багахан коридортой байгаа. Нэгэ класстань Мэдэг Бодиевна бэлэдхэлэй класс ба дүрбэдэхы класса зааха, нүгөө тээнэ Дон Будаевич 2 ба 3-дахы класса зааха. хургуулин газар модод таригданхай, багахан библиотекэ байгша һэн. М.Бодиевна аймшагтай зохидохоноор маанадта заажа, түрүүшын үзгүүдээр танилсуулжа, удаан болонгүй уншажа, бэшэжэ, тоо бодуулжа хургаа һэн.

Түрүүшын багшанартаа доро дохин мүргэхөөр. Тиигээд манайхин Шахтаһаа зөөжэ ерэхэдэнь, би 2-дохы классай хурагша боложо, Цыренжапова Анна Цыдыповнада заалгадаг болоо һэм. Ажалай ветеран, олон тоото шаглануудтай манай багша Анна Цыдыповна ехэхэн оролдолго гаргажа, маанадые 4-дэхы класс хүргүүлээ һэн. Тиигээд лэ бидэ Гүндын хургуулин шабинар боложо, олон ондоо багшанарта заалгажа эхилээ һэмди.

Пагма эжынгээ оёһон арһан дэгэл, хурган дотортой малгай, буряад дэгэл үмдэнхэй ошоогшо һэм. Амаралтын үдэр интернадаһаа гэртээ ерэхэдээ, ехэнхидээ

ябагаар, үгышые һаа, молоковоздо аһадажа ерэгшэ һэмди. 9-дэхы, 10-дахы класса хурахадамнай, груз-такси ябадаг болонһон юм. Мүнөө ханахадам, ехэл аза талаантай байгаабди. Манай үетэн ород хэлэндэ тулоур, тийбэшые тоо бодохоодо, баһа уншаха, бэшэхэдээ бэрхэнүүд, нэгэшые ядалдангүй хурагша һэмди. Гүндын хургуулида холоһоо ерэхэн багшанар олон байгаа. Маанадые, хураха хүсэлтэй хүүгэдые, урагшань дабшуулжа шадаһан юм. Болотина Валентина Григорьевна - манай классна хүтэлбэрилэгшэ. Тбилисһээ ерэхэн Константинова Алла Григорьевна, Ленинградһаа ерэхэн Токарева Екатерина, Валентина Андреевна, Цыдыпов Зүгдэр Дариевич, Жамбалов Ойдоп Жамбалович, Исаева Юлия Петровна, Жамаганова Надежда Гамбаловна болон бусад багшанар маанадые 10-дахы класс дүүргүүлээ һэн. Хоёр классай 50-яад үхибүүдһээ 18 хүниинь дүүргэжэ гараһан юм. Номоо үзөөгүй, зайдаг зурадаг хурагшадые үлөөжэл үлөөжэл байгша һэн. Эдэ багшанарай хүсөөр 10-дахы класс дүүргээд, 1963 ондо дээдэ хургуулида орожо, 4 жэл соо хуража, математикин багша боложо, түрэл Иисэнгынгээ хургуулида 31 жэл соо тоо бодолго зааһан намтартай юм. Хүдэлжэ байхадда, шадаһаараа оролдожо, олон тоото бухгалтернуудые, экономистнуудые, геологуудые, багшанарые болон ондоо мэргэжэлтэниие хүмүүжүүлһэн. Иисэнгын хургуулин багшанарай коллектив ехэл эбтэй ажаллаа. Дээдэ

категориин олон багшанар ургажа гараһан, тэдэнэй тоодо М.Г.Эрдынеева, А.Д.Нимбуева, Д.Д.Цыбенова, С.Ц.Нимбуева, В.А.Зуева, Х.Ж.Юндунова, З.Г.Надмитова, М.Ц.Нянюева, Ц.Д.Д.Доржиева, Х.Б.Ширапова. Манай эжы гүрэн түрын зүгһөө олон тоото грамотануудтай: Буряадай Президиумэй грамота, «Буряад Республикын габьяата багша» гэхэн нэрэ зэргэтэй, багшанарай съездын областной партконференциин делегат ябаа.

Гурбуева (Максарова) Бадма-Ханда Батоцыреновна (3-дахы лингвистическэ гимназин буряад хэлэнэй багша) багша тухайгаа иигэжэ хөөрэнэ: «Хүнэй наһан соо бага наһан, хургуулин үе гээшэ нэгэл ондоохоноор, бүхөөр хадуугдажа үлэдэг гээшэ.

Манай класс ехэ золтой, жаргалтай хурагшад байгаабди гэжэ һанадагбди. Эхин классуудта Мария Цыбиковна Нянюева гэжэ ехэ бэрхэ багшада заалгажа, «А» үзэгтэ орожо, уншажа, бэшэжэ шадаха болоод, ахамад классай хурагшад болоходомнай, классайнай хүтэлбэрилэгшэ Марианна Цыреновна Агбанова һэн (тоо бодолгын залуу багша ерэхэн байгаа хургуулидамнай). Манай классай хурагшад бидэ булга багшанараа һайхан үгөөр ханажа, дурдажа ябадагбди.

Марианна Цыреновна үлүү үгзгүй, шанга, ехэ бэрхэ багша һэн. Ехэ хүндэлжэ хандадаг һэмди. Тэрэ сагта Москвагай институттай заочно курсда бододог хэмжээнүүдые бодуулжа, бидэниие ехэтэ һонирхуулааг һэн. Классайнгаа ажал ехэ эдэбхитэйгээр ябуулха гэжэ оролдодог һэн.

Манай классай хурагшадтай, VI выпускын зүгһөө, эхэдэмнай адли энхэрэн ябадаг багшанараа - Марианна Цыреновна, Мария Цыбиковна, үндэр наһатай боложо байхадань, энхэ элүүр, уга наһатай, удаан жаргалтай хуугыт даа гэжэ үрэнэбди».

Мүнөө наһанайнгаа амаралтада. Дээрэ дурсагдаһан олон багшанарайнгаа хүсөөр, эхэ, эсэгынгээ буянгаар, орон дэлхэйн үргэмжөөр, олон тоото сугтаа хүдэлһэн нүхэдэйнгөө хүсөөр зэргэ алхалсажа, жаргалтай ябанаб гэжэ эжымнай намда хөөрөжэ үгэһэн байна.

Э.ГАРМАЕВА,
Яруунын аймагай Иисэнгын дунда хургуулин буряад хэлэ бэшэгэй багша.

Баярта фашистын сээжые пистоледэйнгээ хараада орууламсаараа шабхыен даражархиба: коммунистнуудта шунахайрхан амитан тэмэлзээд мухаришаба. Нүгөөдынь юутээшье ойлогжо ядаһаар байтар баһал буудажа үрдибэ. Түрүүн буудууһаниин хүдэлбэшбегүй, нүгөөдэнь хэды удаа татагалзаад, баһал хүдэлхөө болишобо.

Оршон тойронхине хаража шалгахадань, баруун тээ холо танкнуудай хүнхинэдэжэһөө ондоо юунэйшье үгы хэбэртэй байхадань, Баярта:

- Түргэлэгты! - гэжэ нүхэн сооһоо гүйжэ гаран сасуу тэргэ морин тээшэ шамдашаба. Басагадшыё хойноһоонь гүйдэбэ.

- Энэ вешмэшээгын үргэлөөд, ой уруугаа гүй, - гэжэ, Гэрэлмадаа харбайба. Винтовкыень Галида үгөөд хэлэбэ: - Хэрэгтэй боложо болохо. Гэрэлмагай хойноһоо гүй.

Баярта автомадынь, үшөө һомологдоһон хоёр магазиниень, һомо хэрэгсэлнүүдыень, дүрбэн гранатануудыё, хутага болон жажигалкыень абамсаараа, басагадайнгаа хойноһоо шамдаба. Тиэхэдэ тэрэ эсэһэнэ мартаад, ямаршыёб даа юрэ бусын хүсэ шадалай бии болоһондог түргэлхэ юм. Уданшыёгүй нүгөөдүүлээ хүсэбэ. Тиэгэжэ унахаһаа тээ наагуур бүхы шадалаа элсүүлэн гүйдэжэ, ой уруу орожо үрдымсөөрөө хэбтэшэбэ. Хэн нэгэн намнажа ябаагүй юм гү гэжэ Баярта гэдэргээ эрьежэ, һуурин тээшэ нилээн хараад, юунэйшье үгы байһанда нэгэ заа ханаагаа амархадал боломсоороо, зүрхөө доро оруулан абаа аниргүй хэбтэбэ. Басагадшыё шидшыё гэнэгүй.

Эсэстээ Гая абаа үгэбэ:

- Тэдэ шүдхэрнүүдыё дайсад гэжэ хаанаһаа мэдээд буудааһи, Баярта?

- Коммунистнуудыё халгааха гэжэ хөөрэлдэнэ хамнай. Бидэнэрэй баабайнар коммунистнар ха юм. Эхэ орондоо үнэн сэхээр алба хэжэ, Галиин баабай заставын начальнигаар, бидэнэй баабай тэрэнэй орлогшоор хүдэлэнэ. Муу хүнүүд аал?... Коммунистнуудыё халгааха гэжэ занажа ябаа хадаа тэдэ хоёр муу муухай шүдхэрнүүд гэжэ ойлгоод буудааб.

- Ехэл мэргээр нэжээд буудалгаар халгаагааш.

- «Ворошиловска мэргэн буудагша» гэнэн значогоор шиний баабай намайе дэмы шагнаагүй юм бээ.

- Баярта, өөрыгөө бү магта, - гэжэ Гэрэлмаа дурагүйдэн шэбэнэбэ.

- Гэрэлмаа бидэ хоёр хэды сагаалса буудаашыё наа, тэрэнэй тэгэн дундахи арба гү, үгышыё наа, юһэ тоо соонь нэгэшыё удаа тудангүй, баабайнартаа зэмлүүлдэг бэлэйбди.

- Мүнөө хэрэгтэй һэн: һайса буудажа һураха байгаат. Гэрэлмаа ахаяа шэртээд, уйлаганаха зуураа:

- Баярта, ши айдаһатай хүнши, - гэбэ

- Юундэ тиэгэжэ дуугарбаш?

- Хүнүүдыё алааш. Хүниие алаһан хүн ороолон гэшэ гэжэ эжымнай хэлэдэг һэн шуу. Ши ороолон болобош,

- гэжэ, Гэрэлмаа саашаа болоодхино. - Би хэзээшыё хүниие буудахагүйб.

- Бишыё буудахагүйб, - гэжэ Гая баһа шэбэнэбэ.

- Буудаагүй наатнай фашистнууд таанадыё халгааха. Тиимэһээ ямаршыё ушарта буудаха баатай болохот! - гэжэ, Баярта Гэрэлмаада хандаба. - Вешмэшээг соонь юун бииб? Тайла!

Гэрэлмаа тэрэниен тайлаад, досооһоонь юумыень гаргахдаа:

- Хоёр түхэрээн бүүлхэ хүдөөгэй пезшэндэ бариһан хилээмэн, дүрбэн заганаһан консервэ, нэгэ коробко рафинад, сай ба даһан, хоёр кружка, - гэбэ.

- Мүнөө дээрээ хүрөөд үлөө, - гэжэ Баярта баярлаба.

- Ехэл гамнажа эдихэбди.

- Гамнахаа ойлгонобди, - гэбэ Гая.

Галин табихан заабаряар тэдэ нэгэ заа эдээжэ, үл хоол залгаба.

- Яагаа зааха эдибэбиди? - гэжэ Гэрэлмаа хомхойгоор хилээмэ гэтэжэ асууба.

- Өөһэдынгөө хүнүүдтэй удаан соо уулзаагүй юм наа, үшөө хэды удаан хооһоор ябаха ушар тохёолдохоб?! Нариаагүйдэ аргагүй, - гэжэ, Гая мээшээгэй амһарыё уяба.

Гэрэлмаа заахан тэбхэрхэн рафинад-саахар амандаа хээд, хүхэжэ оробо: амтатай гэшэнь. Энэ тэнэжэ ябахадаа, саахар саг үргэлжэ хүхэжэ ябагша наа?... Тээд энэ ханаалайнгаа бүтэхэгүй байһанда урмагүйдэн, Гэрэлмаа ханаа алдаба. Нүүлдэнь аха тээшээ толгойгоо тонгойлоод:

- Аба, эжымнай мүнөө хаана ааб даа? - гэжэ, уйлаганажа орошобо.

- Гэрэлмаа, бү уйла. Өөрыгөө, намайгаа бү зобоогыш даа, - гэжэ Баярта аргадаха юм.

- Уйлаһаана барижа шаданагүйли даа.

- Манай абанарай заставын хилын харуулашад фашистнуудыё хяа һамна сохёод, зүүн тээшээ гаража үрдэ ёһотой, - гэжэ өөрынгөө ханаашада ороходоо тэд ондоогоор дуугаржа, дүү басаганайнгаа ханаа амаруулаха оролдогдо Баярта гаргаба.

- Тиэхэдэ бидэ аба, эжыгтээ уулзаха гүбди?

- Уулзаха даа, уулзаха.

Баярта эжы, абанартайгаа уулзаха тушаа хэлээшыё наа, түрэлхиднай үерлэһэн мурэн мэтэ мушхаржа орожо ерэхэн фашистнуудтай тулалдаад, дайн байлдаанай газарта унашоогүй юм гү гэжэ ханаата болон гэхэдэ, нюрта уруунь хүйтэ даашахадал гээд, уйлаһаниинь яшаагүй хүрээшэбэ. Тиэхэдэнь нүгөө тээшээ хаража, нилбоһоо аршасагагаад, Баярта хүсөөр уйлаһаана болоулба.

- Баярта, даһаад иимэ юумэндэ гараа үргэхэдөө, бидэнһээ зүбшөөл һураха боло, - гэнэн ажаглалта Гая хээхэ юм.

- Зүбшөөгөөгүй наатнай, саг ошохо, фашист хүлээжэ байхагүй.

- Хэрбээ мүнөөхи хоёр шолмосыё буудахадаа, алдаа нааш, бидэнтэй юун болохо байгааб? - гэжэ Гая халабагүй.

- Алдахагүйгөө мэдээ аабзаб даа.

- Шабхаа дарахадань, пистоледшни аарашаг даа.

- Дайсад аад, хэзээшыё аараха пистолет абажа ябахагүй. һалал даа, Гая!

- Айһандаа гаршни халганаад алдажархи даа.

- Би абынгаа пистоледээр тон түргэн буудахадаа, сагаалса оногшо һэм. Гая, ойлгыш: тэдэ шүдхэрнүүдэй буу ямаршыё эрхэ байдалда эрхим байха ёһотой, - гэжэ, Баярта нилээд шагнаһан хойно дурадахаба. - Та хоёр

мүнөө амарагты. Ээлжээгээр амархабди. Би эгээ һүүдэ амаруужаб.

- Нээрээшыё, амарая, - гэнээр, хоёр басагад бэе бээдэе няалдан сасуу үлэ дуудахаар хурхиралдашаба. Баярта тэдэ хоёрыё өөрынгөө хуушаршаһан сэмбэ костюмаар хушаба. Тиэгээд юун дуудана ааб гэжэ анхаралтайгаар шагнан, ямар нэгэн абянан гарахада, юун бэ гэжэ тодорхойлон тобшолол хээхэ юм. Мүнөө хоёр хүлөөнь буулгаһан шүдхэрыё ханаандаа оруулан гэхэдэ, үшөө манай газар уһан дээрэ бээе ноуһан гү, ондоогоор хэлэхэдэ, манай байгууалтыё үзэн ядадаг этэгээдүүд бии гэшэ гэнэн тобшолол хээд, саашадаа һэргэг ябаха шухала гэнэн шийдхэбэри абана. Хүнүүдыё хараа юм наа, юун хүнүүд бэ гэжэ тэдэнэй газраахи хубсаһарнь гү, үгышыё наа, үгэ хүүр дээрэхэнь тобшолол хэһэн хойноо, юу хээхэ, яаха тухайгаа бодожэ үзэхэ гэжэ шэбшэхэ юм.

Баярта дүү басаганайнгаа, мүн баһа Галиин хурхирхыё шагнажа, эдэ табан хоногуудай туршада яһала эсһыень мэдэрнэ. Гэбэшыё үшөө хэды шэнээн соо тулиха зобохоёо мэдээ наа гэжэ ханахадаа, досоонь нэгэл аягүй болоһон.

Тиэгэһээр Баяртын толгойдо түрэл тоонтонь ороодхибо: аяр холынгоо Буряадта Монгол ороной хилдэ тон дүгэ оршодог һарьдаг уулын хормойдо нэгэ мянга юһэн зуун хорин долоон ондо түрэнэн гэхэ. Өөрын дүрбэдэхэ класс, дүү басаган Гэрэлмагайнь хоёрдохине дүүргэһэн зун коммунист абынь хилын харуулай албанда абаа. Абаны Алас-Дурна зүгэй хилын харуулай заставада алба хээ. Галииншыё аба баһа тэрэ заставада даргын орлогшоор хүдэлөө юм. Зүүн Пруссиян хил шадар шэнэ застава эмхидхэгдэжэ, Галиин аба заставын даргаар, өөрын аба тэрэнэй орлогшоор хүдэлжэ эхилһээр хоёр жэл шахуу болоо. Баярта өөрөө мүнөө зунай эхиндэ долоодохине, Гая зургаадахине, Гэрэлмааны табатахине дүүргээд, заставаһаань зүүн тээшэ гушан таба шахуу модо газарта оршодог пионерлагерьта амаржа байтарынь, фашистнууд манай Эхэ орондо добтолжо ороод, пионернүүдыё зүүн тээшэнь абажа гараа бэлэй. Бомбодолгын үедэ замдаа иишэ тишээ гүйдэхэһөө болоо юм гү, үгышыё наа парашютист фашистнуудта намнуулаха буудуулахадаа, ой уруу шурган тэрбээдэ, һүүлдэнь бэшэнтээ нилээжэ шаддагүй тула энэ боложо ябанад лэ.

Баяртын ханаа үнөөндэ абтан, энэн багаархине шэнжэлэн хэбтэхэдэнь, зүүн урдуур автомадуудай шабжархай бууха, ехэ буунуудай снарядуудай тэнэрхэ дууджа эхилбэ. Энэн дээрэхэ тухайлхада, эндэхэ хээдэн модо газарта манайхин фашистнуудтай тулалдана гэнэн тобшолол тэрэ хэнэ. Аргын олдоо юм наань, мэнэ гэнээр Улаан Армиин сэрэгшэдтэй нилээ юм агша наа, өөһэдтэнь зүүн тээшээ гараха ябадал түргэдэхэ хэн хаш гэжэ ханабашыё, хайшан гээд энэниие бодото байдал дээрэ бөөлүүлэхэбди гэжэ өөрөөн асуугаад, энэндээ зүйтэ харюу оложо шадаха юм бээшэ. Юуб гэхэдэ, хэдэн хоногой туршада өөһэдынгөө ябаһан, тэнэнэн газарнуудаар улаан сэрэгшэдэй ябахыё орой нэгэшыё удаа хараагүй, харин алхам бүхэндөө фашистнуудай шорой шоргоолжондол исалжа байхыё харана ха юм. Тэдэнһээ зайсажа, зүүлжээ гараха гэхэдэнь, фашистнууд харгынь хаанхай, урагшань ябуулаһагүй шахуу.

Толгойнь юун зобооногүй гэхэб даа. Уураг тархиень

Басагад нүгөө тээшээ эрьелдээд, хэлээшыень дуулаагүйдэл хурхиралдажа үргэлжэлүүлхэ юм.

- Һэригты! - гэжэ Баярта эдэ хоёройнгоо хушалтыё хэһэнэ.

- Юун бэ? - гэжэ Гая шэбэнэн үндыбэ.

- Һэригты. Би амараад абаһуу.

Баярта костюмаараа толгойгоо ороһоор, хурхиржа ороһоноо өөрөө дуулажа хэбтэхэдэл болоно.

Басагад һэрээшыё наа, шагнаархан, дуугай хэбтэбэ. Нэгэ хэды болоод, Гэрэлмаа аалин байдалыё таһадуулба:

- Эжы, абаяа мүнөө олоо наа, хэды һайн һэм даа.

- Гэрэлмаа, бү уһа нюдэн боло. Шамһаа боложо, бархирха дурамни хүрэхэнэ, - гэжэ шэбэнээд, Гая алтан шара үһээ гэдэргэнь хаямсаараа, юушыёб шагнад гээд нэмэбэ. - Саашадаа юу хээхэ, яаха зон бибди?

Гэрэлмаа хугшархаяа болижо, хани басаганайнгаа хэлэнэнэй удхыё ойлгохо гэнэндэл бодолготохо юм. Эсэстээ Галине шэртэжэ:

- Аба, эжыгээ бэдэрхэнэ ондоо юумэн үгы гэхэ байнаб, - гэбэ.

Гая харюудань юушыё хэлэбэгүй.

- Юундэ дуугарнаагүйбши? - гэжэ Гэрэлмаа нүгөөдэ тээшээ толгойгоо эрьюулбэ.

Гая дуугай хэбтэһэн шэгтээ. Хэды соо дуугай хэбтэһэнэ басаган ойлгоо юм гү, үгы гү, тэдэнэй нэгэл мэдэн гэхэдэ, наран шанха орой дээрэн эрэнхэй, амилха аргагүй шахуу ааяма халуун болошонхой, алаяһа батаганаанай дүүен хүүхэнь шэхэ дулиирүүлмэ гэхээр байба.

- Яагаа халуун бэ? - гэнээр Баярта толгойгоо бултайлаба.

- Наран шанха дээрэмнай эрэнхэй, - гэжэ Гая гүбэд гэбэ.

- Тиэгээ хадаа хахад үдэр болоо ха.

- Тиэгээ. Тиимэһээ тэсэхээр бээшэ халуун лэ.

Галин хэлээшыё дуулабашыё, Баяртын нюдэдынь анилдаад, нойрын диилэнэ. Гэбэшыё иигэжэ үргэхэ нойртоо диилдэхэ ушараа мууда тоолоод, костюмаа дээрэхэнь абажа, саашань табяад асууба:

- Удаан унтаа гүб?

- Нэгэ час тухай.

- Тиимэ зааха гү?

Гэрэлмаа ахаяа гэтэжэ дурадахаба:

- Эжы, абаяа бэдэрэе!

Дүү басаганайнгаа эжы, абаяа ханаһаһыень ойлгобошыё, юушыё хэжэ шадахагүй байһан тула Баярта юушыё дуулаагүйдэл дуугай хэбтэбэ.

- Баярта, юундэ дуугарнаагүйбши?

- Хаагуур бэдэрхэбиди? Баруун тээшээ ошохо аалди? - гэжэ асуугаад, жүрэгэр ута хүзүүгээ Баярта үлүү ута болгохо гэнэндэл һунахадал болобо.

- Магад түрэлхиднай зүүлжээ гарашаһан байжа болоо.

- Тиэгэжэ болоо, - гэжэ, Баярта ондоо юумэ хэлэхэ аргань үгы байба.

- Баярта, эжы, абаяа олохобди гэхэ байна гүш?

Баярта харюусаха сүлөөгүй ямаршыёб хүндэ хүнхинөө шэхээ газарта няжа шагнана. Тиэгээд шэхээ газарһаа холодуулан:

- Танкнууд хаш, - гэбэ.

Басагадшыё нилээн шагнажа хэбтэбэ. Гая һүүлдэнь толгойгоо үргэжэ:

- Танкнууд! - гэбэ.

- Баруун тээһээ, - гэбэ Гэрэлмаа.

Уданишыёгэй һанги нафта буушаһан һууринда баруун тээһээ орожо ерэхэн харгы уруу бии болоһон танкнуудһаа тэдэ нюдэдоо холодуулангүй шэртэнэ.

- Таба... Долоон... Арбан... - гэжэ Гая тоолоно.

- Хэнэйхи хаб? - гэжэ Гэрэлмаа һонирхобо.

- Хас тамгатайнууд... Фашист танкнууд гээшэ, - гэжэ шэбэнээд, Баярта шүдэдөө зуужа, нударгаа зангидана.

- Эх даа, миил шүдхэрнүүдыё!..

- Эдэ шүдхэрнүүдыё яхашыё шадал бидэндэ үгы, - гэбэ Гая.

- Халаг даа: бараниеннь халгаажархитайб, - гэжэ Гэрэлмаа абаа үгэбэ.

Баярта мүб мундэгэр аад, мэб мэлигэр толгойгоо эльбэсэгээгээд, юушыёб хэлэхэ гэжэ амаа нээһэн хойноо юушыё хэлэбэгүй. Халзан толгойнь няһалжа баймаар аятай шэнги Галида үзэгдэбэ. Басаганда алтан шара үһэниинь танкнуудыё харахадань наад тодхор ушарууландал, тэрэнээ гэдэргэнь хаяна.

Бадма ШОЙДОКОВ

химэлжэ байһан эдэ элдэб зүйлнүүдхээ Баярта хахасаха гэжэ хэды оролдоно. Тээд юуныше туһалнагүй. Гэбэшыё энэн багаар юунэй боложо байһыё олохо, мэдэхэ ханаатай хэды шэртэшыё наань, толгой соонь исалһан обоо сомоо зүйлнүүд тойб боложо, ямар нэгэн юумэ нюдэдтэнь хадуугданагүй. Зүүн тээшэ автомадуудай хусалдахаһаа гү, снарядуудай тэнэрхэнэ ондоо юуныше дууданагүй.

Эсэһэнһээ гээшэ гү, наранда шарууланһаа болоо гү, нюдэдынгөө анилдахада, Баярта басагадыё түлжижэ: - Һэригты, - гэнэ.

ҮЖИБҮҮД ДАЙН СООГУУР (рассказ)

Басагад нүгөө тээшээ эрьелдээд, хэлээшыень дуулаагүйдэл хурхиралдажа үргэлжэлүүлхэ юм.

- Һэригты! - гэжэ Баярта эдэ хоёройнгоо хушалтыё хэһэнэ.

- Юун бэ? - гэжэ Гая шэбэнэн үндыбэ.

- Һэригты. Би амараад абаһуу.

Баярта костюмаараа толгойгоо ороһоор, хурхиржа ороһоноо өөрөө дуулажа хэбтэхэдэл болоно.

Басагад һэрээшыё наа, шагнаархан, дуугай хэбтэбэ. Нэгэ хэды болоод, Гэрэлмаа аалин байдалыё таһадуулба:

- Эжы, абаяа мүнөө олоо наа, хэды һайн һэм даа.

- Гэрэлмаа, бү уһа нюдэн боло. Шамһаа боложо, бархирха дурамни хүрэхэнэ, - гэжэ шэбэнээд, Гая алтан шара үһээ гэдэргэнь хаямсаараа, юушыёб шагнад гээд нэмэбэ. - Саашадаа юу хээхэ, яаха зон бибди?

Гэрэлмаа хугшархаяа болижо, хани басаганайнгаа хэлэнэнэй удхыё ойлгохо гэнэндэл бодолготохо юм. Эсэстээ Галине шэртэжэ:

- Аба, эжыгээ бэдэрхэнэ ондоо юумэн үгы гэхэ байнаб, - гэбэ.

Гая харюудань юушыё хэлэбэгүй.

- Юундэ дуугарнаагүйбши? - гэжэ Гэрэлмаа нүгөөдэ тээшээ толгойгоо эрьюулбэ.

Гая дуугай хэбтэһэн шэгтээ. Хэды соо дуугай хэбтэһэнэ басаган ойлгоо юм гү, үгы гү, тэдэнэй нэгэл мэдэн гэхэдэ, наран шанха орой дээрэн эрэнхэй, амилха аргагүй шахуу ааяма халуун болошонхой, алаяһа батаганаанай дүүен хүүхэнь шэхэ дулиирүүлмэ гэхээр байба.

- Яагаа халуун бэ? - гэнээр Баярта толгойгоо бултайлаба.

- Наран шанха дээрэмнай эрэнхэй, - гэжэ Гая гүбэд гэбэ.

- Тиэгээ хадаа хахад үдэр болоо ха.

- Тиэгээ. Тиимэһээ тэсэхээр бээшэ халуун лэ.

Галин хэлээшыё дуулабашыё, Баяртын нюдэдынь анилдаад, нойрын диилэнэ. Гэбэшыё иигэжэ үргэхэ нойртоо диилдэхэ ушараа мууда тоолоод, костюмаа дээрэхэнь абажа, саашань табяад асууба:

- Удаан унтаа гүб?

- Нэгэ час тухай.

- Тиимэ зааха гү?

Гэрэлмаа ахаяа гэтэжэ дурадахаба:

- Эжы, абаяа бэдэрэе!

Дүү басаганайнгаа эжы, абаяа ханаһаһыень ойлгобошыё, юушыё хэжэ шадахагүй байһан тула Баярта юушыё дуулаагүйдэл дуугай хэбтэбэ.

- Баярта, юундэ дуугарнаагүйбши?

- Хаагуур бэдэрхэбиди? Баруун тээшээ ошохо аалди? - гэжэ асуугаад, жүрэгэр ута хүзүүгээ Баярта үлүү ута болгохо гэнэндэл һунахадал болобо.

- Магад түрэлхиднай зүүлжээ гарашаһан байжа болоо.

- Тиэгэжэ болоо, - гэжэ, Баярта ондоо юумэ хэлэхэ аргань үгы байба.

- Баярта, эжы, абаяа олохобди гэхэ байна гүш?

Баярта харюусаха сүлөөгүй ямаршыёб хүндэ хүнхинөө шэхээ газарта няжа шагнана. Тиэгээд шэхээ газарһаа холодуулан:

- Танкнууд хаш, - гэбэ.

Басагадшыё нилээн шагнажа хэбтэбэ. Гая һүүлдэнь толгойгоо үргэжэ:

- Танкнууд! - гэбэ.

- Баруун тээһээ, - гэбэ Гэрэлмаа.

Уданишыёгэй һанги нафта буушаһан һууринда баруун тээһээ орожо ерэхэн харгы уруу бии болоһон танкнуудһаа тэдэ нюдэдоо холодуулангүй шэртэнэ.

- Таба... Долоон... Арбан... - гэжэ Гая тоолоно.

- Хэнэйхи хаб? - гэжэ Гэрэлмаа һонирхобо.

- Хас тамгатайнууд... Фашист танкнууд гээшэ, - гэжэ шэбэнээд, Баярта шүдэдөө зуужа, нударгаа зангидана.

- Эх даа, миил шүдхэрнүүдыё!..

- Эдэ шүдхэрнүүдыё яхашыё шадал бидэндэ үгы, - гэбэ Гая.

- Халаг даа: бараниеннь халгаажархитайб, - гэжэ Гэрэлмаа абаа үгэбэ.

Баярта мүб мундэгэр аад, мэб мэлигэр толгойгоо эльбэсэгээгээд, юушыёб хэлэхэ гэжэ амаа нээһэн хойноо юушыё хэлэбэгүй. Халзан толгойнь няһалжа баймаар аятай шэнги Галида үзэгдэбэ. Басаганда алтан шара үһэниинь танкнуудыё харахадань наад тодхор ушарууландал, тэрэнээ гэдэргэнь хаяна.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

АГУУ ДУУЛГАТА АЛХАНА УУЛА ДЭНЗЭТЭЙ, АРШААНТА ТУНГАЛАГ ОНОН МҮРЭН ХЯАЗАТАЙ

Владимир НАМСАРАЕВ

ЭРДЭНИ ЗЭНДЭМЭНИ

Агуу дуулгата
 Алхана уула дэнзэтэй,
 Аршаанта тунгалаг
 Онон мурэн хяазатай,
 Зэрлэгэн дээгүүрээ
 жэргэмэлэй аялга үлгйдээн
 Хонгорхон Агымни
 хонин төөлэйтэ тала.
 Энхэ найхан тоонтомни,
 Эдлин хонгор таламни,
 Эрхэ балшар наһандамни
 Эрдэни зэндэмэни!
 Гүнзэгы наһалын
 гүн Байгалтай жэшээлмэ,
 Сэлмэг сэдхэлэнь
 сахюур Саяантай сасуулма,
 Зүб замаар дабшан,
 зүблэлтэ тугаа үргэһэн
 Шэг шарай сарюунхан
 шэнэ үеын буряад.
 Элшэ нарата Буряадни,
 Эгшэг аялга дуумни,
 Эдир залуу наһандамни
 Эрдэни зэндэмэни!

Түбиин агуу түүхэдэ
 түрүү зэргэ шэлэһэн,
 Тэмсэлэй гал соо
 үнэн хэрэгээ гэршэлэһэн,
 Арад олоной анда нүхэсэл хүлдэтэй
 Аба оромни
 ажалай дэлисээр хүгжэнхэй.
 Жабхалан Эхэ оромни,
 Жаргалта хуби заяамни,
 Эрмэлзэл дүүрэн хүсэлни
 Эрдэни зэндэмэни!
 Бүмбэрсэг энэ дэлхэйн
 бүхы хизаар бүхэндэ
 Балта, хадуурай
 бата барисаан мандана.
 Хэзээш эбсэшгүгү
 хоёр хүсэн тэмсээшье наа,
 Хэтэдээл урагшаа
 Хүн түрэлтэн дабшана.
 Зүлгэ ногоон Дэлхэймнай,
 Зүб үнэншэ хэрэгнай,
 Энхэ тайбан байдалнай
 Эрдэни зэндэмэни!

МУНХЭ ЗУЛЫН ДЭРГЭДЭ

Домог түүхээс түүрээлгэ
 Омог аялгаар эдэлбэл.
 Баатарай соло дуудаага
 Баранай зүрхэ эзэлбэл.
 Мүншэн хүлдэтэ хүшөө,
 Мүнхэ дүлэтэ зула -
 Мүхэлзгүгү зоригой хүддэ,
 Мартагдаагүй солын дүлэн!
 Уян сэдхэлээ хүлгүүлжэ,
 Үнэн зүрхээс хатуужан,
 Дуу шүлгөө үгэлжэ,
 Дуутай зогсоноб хажуудань.

Хэмжүүргүй уташые гэлэй.
 Энээнтэй жэһэн харабал,
 Энхын байдалаар бодобол,
 Эхэ энхэ байтаалин
 Эрьесэ гээшэнь аалин...
 Үздэгби гэнтэ заримдаа,
 Үгэ дуугүй - гансаарандаа
 Үхэл тухайда бодожо,
 Үйлин эсэс тухайлжа...
 Энэ наһалтай эбсэнгүй,
 Эрхэ бэшэхэн сошожо,
 Эльгэ зүрхэншин хүмэрин,
 Эзэлүүдгүй халгаха хүлгэн...
 Адагай тулюурхан хүндэ
 Ами наһан - дээдэ хайра.
 Эрхим хүндэ - Эхэ орон
 Эгээл нангин нур хүддэ!
 Хүрьһэтэ зүлгэ дэлхэйдэ
 Хүн түрэлтэн үүргээ
 Хэтын хүлдэтэ заяанай
 Хэмээр хэмжэн үргэе!

Гэгээн үүрээр ордоһолһон
 Гэнэтэ гэнтын аюул...
 Зүрхэ сэдхэлээ доһолһон
 Илаалтын үдэр ариуун...
 Дүрбэн тэмсэлтэ жэл -
 Ажабайдалай үдэрнүүд,
 Дүрбэн үхэлтэ жэл -
 Аюул тодхорто онууд!

Бидэнэр булта бараандаа -
 Бүрин сэхын хэлэе үгээс -
 Бэээрээ үзөөгүй юумээс
 Болээр бододог зантайбди.
 Адалан унаһан сэрэгшэ
 Тэрээхэн зуура сэдхээ аалам,
 Түрэл газараа тэбэрин,
 Түрэл хүрьһээс таалан?
 Хэтэдээ энхэргэн эхээс,
 Хүлээн юрөөһэн эсгээс,
 Хани инагхан амарагаа,
 Хүрьһэтэ тоонтот нотогоо...
 Түрын дуунай замхаадүй,
 Түбхинэн золтой амжаадүй
 Байдаата шэрүүн үедэ
 Бэлбэһэн үлэһэн абгайнай!
 Сүхэрэн гэнтэ ябаашье наа,
 нэхэрэн унажа ганхаагүйт.
 Хатуу сагта зобоошье наа,
 Хамтынгаа ажал орхөөгүйт.
 Саргата хамта жүдхэжэ,
 Сүлөө тухагүй ажал хэжэ,
 Сэдхэлээ сэхэлэн дууладалаат -
 Гунигта дуугтай мартаагүй!
 Хүлөөрөө ошоһон хүбүүгээ
 Хүлөөхэ гэнэн заншалтай
 Үндэр наһата эхымнай
 Үншэрэн сэдхэл хайратай.
 Наһанайнгаа эсэс хүрэтэр
 Найдалаа нэгш алдаагүй
 Наһажаал эхын этигэл
 Нимгэн зүрхэндөө мартаагүйб.

Дурсан дурдан сэдхэлдээ,
 Дуугаа хурян бараандаа
 Доторһоо уяран байнабди -
 Дуугай байлгын агшам!
 Байлдаанай шэрүүн нэрээн,
 Буудалгын хүсэтэ наярэн
 Доһолгоо зурхым уяраан -
 Дуугай байлгын агшам!
 Хатуу тэмсэлдэ унаһан
 Хори миллион зоной
 Хайрата ами наһан -
 Дуугай байлгын агшам!
 Зол жаргалаа эдлэжэ,
 Зоргоороо яһан бидэндэ
 Захяа хануула - мэдэ -
 Дуугай байлгын агшам!

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ,
 Хүрьһэтэ Дэлхэйн намтарта
 Хэтэ мүнхын хүлдэтэ -
 Хэрэгэймнай Агуу Илаалта!
 Арад түмэнэй харилсаанда
 Аласай харгын удхата,
 Ариун нангин заяата -
 Арадаймнай Агуу Илаалта!
 Хүн зоной амидаралда
 Хүсэлтэ ульһа олгоһон,
 «Хурин тахал» халгаһан -
 Хүсэн түгэс Илаалта!
 Минии энэ ажабайдалда,
 Шинии энэ хуби заяанда
 Мүнхэдөө дүлэтөө зула -
 Мүхэлзгүгү зоригой хүддэ!
 Эхин угһаа
 Энхэ тайбан заяатай
 Эхэ байгаали
 Эгүүридэ оршохо болтогой!

Хүнэй наһанай ябаса
 Хурдан түргэншье гэгдэлэй.
 Хүнэй наһанай хугасаа

Уран шүлэгшэ Владимир Намсараев уран зохёолшо Матвей Осодов хоёр үүринэр юм. Тэдэ Москвагай А.М.Горькийн нэрэмжэтэ Литература институт дүүргээд, «Байгал» сэтгүүлдэ, «Буряад үнэн» сониндо удаан саг соо хүдэлөө нэн. Нүүдээрнэ тэдэнэр Буряадай номой хэблэлдэ уран зохёолой редакторнуудаар ажаллаһан байгаа.

АЯН ЗАМ - ДҮТЭТЭЙ, ХОЛОТОЙ, АЯГ ЗАН - МУУТАЙ, ҺАЙНТАЙ

(Циклһээ)

Шэлжэрээ хуһан ургаяа
 Шэнээр шүүрһэн шэнгилби -
 Шэнжэ шэлдэг аялгаар
 Шэнхинэсэ шинии дуулахада.
 Хадуураа агтын жолоое
 Хатуугаар татаһан шэнгилби -
 Хонгөө огсом аялгаар
 Ханхипаса шинии дуулахада.

Аашамнай жэжэ
 Аргагүй хүнгэн байхадаа,
 Арад олондоо
 Асаржа зол шадаха аалди?

Шэргээдүй,
 Шархаагүй
 Шэбшэхэ бодол -
 Зүнтэг наһан,
 Үнтэг хаһа
 Үзэгдөө үгыл даа!

Юрын юумэн -
 Юрэ бусын юумэн.
 Юрэ бусын юумэн -
 Юрын юумэн.

Буураадүй,
 Дуураагүй
 Шэбшэхэ сэдхэл -
 Зүдэрүү наһан,
 Хүнтэрүү хаһа
 Хонходоо үдыл даа!

Далдагүй хэлэлгэ
 Далда оруулдаг үе
 Дандаа ошолой -
 Дураяа дэбжээхэ
 Дуута саг.

Ашаамнай жэжэ
 Аргагүй хүнгэн байхадаа,
 Аласай замаар
 Аяр холо ошохо аалди?

Сэхэ руу хэлэлгэ
 Саха хүргэдэг үе
 Соһон ошолой -
 Ураяа дэбжээхэ
 Урмата саг.

ЗАН АБАРИ ТУХАЙ

Эжы абын
 эгээлдээ тангилхан хүүтэн
 Энхэрэл мэдэбэл,
 эрхэ зоргондоо болодог.
 Аля хөөрхэн
 аяг аашань лэ тиихэдэ
 Абари шэнжээ
 абажа анханаа олодог.
 Үрхэтэ гэртээ
 үндын ургаһан үхибүүн
 Үетэн соогоо
 үелэн наадаһаар ородог.
 Заяан хубидань
 заатагүй шийдхэхы нүлөөтэй
 Заншалын тэндэ
 заабол эли тодордог.

Эрмэлзэл дүүрэн
 эдир хүнэй сэдхэлдэ
 Эрдэни наһал,
 шэдитэ мэдэрэл уурхайлдаг.
 Анда нүхэдтэй,
 аласай хүсэлтэй дабшаа наань,
 Ажал хэрэг,
 абари зангын харуулдаг.
 Замда гараһан
 залуу хүнэй ажабайдалдаа
 Залан сэхэхэн,
 зориг түгэс ябаа наань,
 Зан абаринь
 зэргэһэн саашаа үзэлтэйн -
 Зоной дунда
 золтойхон ябаха үнэмшэлгэн.

ХОЛЫН БЭЛШЭЭРИДЭ

Хүлэржэ наһаг
 эсэһэн морид
 Хадын боорин
 ногоондо табяатай.
 Хээрэ талын
 сэлгэн гаглюунда
 Холын замшадай
 майхан татаатай.
 Ая гангын
 хоншуухан үнэртэ
 Аля нэбшээн
 обтоод абана.
 Аяр тэрэ
 тэнгэрини энгэртэ
 Алтан гадаһан
 эмнин ялбана.
 Үдэһын толон
 баймга залирһаар
 Үүрөс угтана,
 бүүдын сайраһаар.

Тунгалаг агаар
 загсан тунаһаар
 Төөримэ харанхы
 түглын бууба...
 Гэнтэ хаанаб даа,
 дайдын уудамда
 Гэрэлтэ туяандал,
 ульһаа түхээн,
 Гунигта ирагуу
 дуун соностоод,

Гайхал асарба,
 үргэһэ сэлмээн.
 һүниин талада
 хүлэг инсагаана -
 һүрэг адуундаа
 тэгүүднэ гэзбы.
 һүниин харанхыда
 хүн дуулана -
 найхан ханиаа
 дурдана гэзбы.

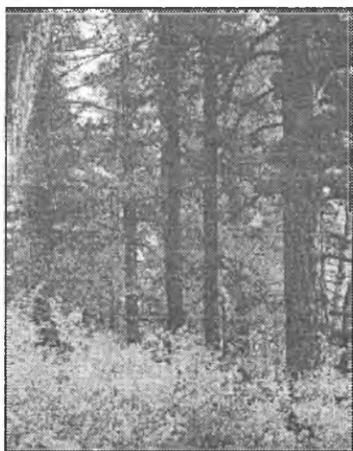
ЗҮҮН ҮНДЭР

Жамьян
 БАЛДАНЖАБОНДО

Һэрюулбэш намай,
 һаруулхан голоороо харгаажа
 Эрьегшэ наран,
 Энэ Москвагай үглөөгүүр
 Эхэ нютагайм
 Энгэр дээгүүр игаажа,
 Энэ наяхан
 Элшээрээ наадан үнгэрөөш.
 Зэрлэгээтэ холын
 Зүүн Зүгэй сээжэдэ
 Тоонтото минии
 Түрэл нютаг оршодог.
 Нюдээ нээһээр,
 Ногоон зүлгэ талаая
 Нэн түрүүн
 Нэрлэн уяран дурданаб.
 Харалган халхинһаа
 Халхалжа үлгем үндыһэн
 Хатан сууга
 Хангил уула - Зүүн Үндэр.
 Хабар эртэһээ
 Хонгор тэнгэрини сентэтэр,
 Хотоной хүүгэдэ
 Хадын боорёор хүндэлдэг нэн.
 Улаан сурба
 Уймархан бага наһамнай
 Хүдөө сэлгэһэдэ
 Хурин шарайгаар хүрьһэжөө.
 Бухиндажа булгилан
 Бургаһан «хүлэгөө» зайдалаад,
 Һэлмэ далайн
 һалхи һүрин шуумайхаш.
 Сагаан тоборюулга
 Сахиур шулуу суглуулаад,
 Хонон үнжэн
 «Хонин хүрэгөө» адуулхаш.
 Балшархан наһандаа
 Бооридонь бэежэн наадаһан,
 Баян ууга
 Байсата уула - Зүүн Үндэр.
 Эрид ташалангаарынь
 Эдирхэн наһамни жэргэжэ,
 Зориг хүсэлтэ
 Заяанайнгаа зам бэдэрээб.
 Аяр тэрэ
 Аяр шарахан наранай
 Толи гэрэл
 Тодон абаһанаа мэдэрээб.
 Хурса һонорхон
 Харасаар сэдхэлэм хүлгөөһэн
 Гүрлөө гээгээтэ
 Гүлмэрхэн хүүхэн энсэгээд,
 Тэрэ хабарай
 Тэрэлжэ соогуур тэрьедээд,
 Тон түрүүнээ
 Төөриулээ нэн тархином.
 Эгсэхэн ташалангаарынь
 Эдирхэн наһанайм үнгэрһэн,
 Эрдэни шулууга
 Эдлин уула - Зүүн Үндэр.
 Үдэрэй наран
 Үндэрэй оройгоор игаажа,
 Һэбшээ халхин
 Һэрюу дааса хүльбэрнэ.
 Уиярта холын
 Уула хаданууд сэгээрээд,
 Үнинэй уулзаагүй
 Үетэн нүхэдэм хануулна.
 Дуулгын Һэбшээн,
 Дуулим дайдаар-зоргондоо
 Дуусаа нүхэдэйм
 Дурата дуунууды сууряатуул.
 Хүн бүхэнэй
 Хүсэлтэ, заяата Үндэрһөө
 Заримдаа үзэгдэгшэ
 Задатай үлэ сарап сэлмээ!
 Шангахан халхита
 Шанха оройһоо халимдан,
 Хани нүхэдэйнгөө
 Хүсэхэн үндэрнүүды
 шэртэнэб.
Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ
 хэблэлдэ бэлдэбэ.

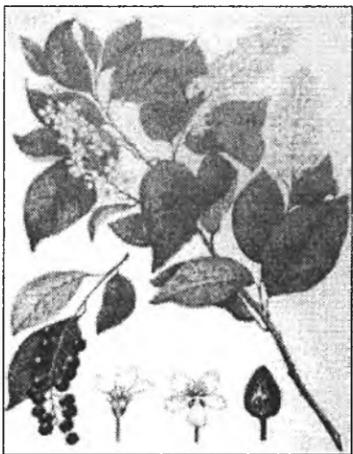
НААРТАЙ ЖЭМЭСЭЙ ХАНА

Элбэг МАНЗАРОВ

Намарай эхин нара
Наартай жэмэсэй хаһа.
Бургааһан, һөөг бүхэндэ
Бууяна жэмэс наранда
Ямар баян нютагтай хүнбид -
Ягаа улаан, янза бүрийн
Ялбама горитой жэмэсэй
хэдыень
Ябуудгаа харуулхаб,
нэрлэхэб нэрыень.

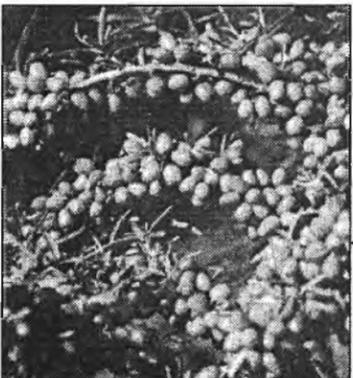
МОЙҮОН

Монсогор хара мойһон
Мондоголзон харагдаа ойрохон.
Мүлимэл мүндэгэрхэн бээдээ
Мүнхэ нара һаргаагаа.
Зөөхэйтэй мойһон, сүсэгүтэй
мойһон
Зүрхэндэмни һэтэ һанагдаа.
Мойһоной гүүрэл¹, үрмэнэй
үүргэ
Мартагдаагүй мүнөөшье буряад
зондо.

¹ - торт

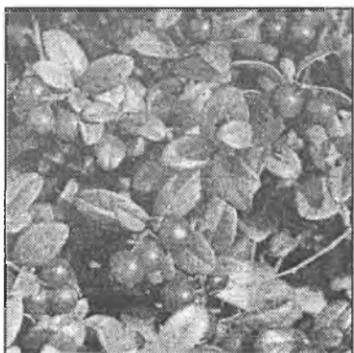
ШАСАРГАНА

Шаб шарахан шасаргана -
Шарай өөрын харагдана.
Шанха урдэмни сибирин
виноград
Шарамал алтаар ялалзана.
Шасарганын тоһон,
шасарганын варени -
Шэди эхэтэйн мэдээжэ.

Шарха, яра эдэгээхэ аргатай
Шадаа шасаргана газамни
ургажа.

АЛИРҮАН

Нарһан тужын наруулида
Наартайгаар алирһан ургаа.
Уб улаахан уянга дуутай
Үлхөө шүрөөр һубаряа.
Улаан даалин далбайса дэбдин,
Угтаа бэдэниие доро дохин.
Бэлэг болгон барихадаа алирһаа
Бээдэш хэрэгтэй гээ хаа-яа.

НЭРҮЭН

Сарам газарта ургадаг
Сарюун дуутай нэрһэн.
Сасаг монсог болон
Сасарһан дүтын бэлэг.
Үбдэгтэ хүрэхэ бургааһанда
Үлхөөтэй үлзүгтэ жэмэс.
Үглөө бүри суглуулһыш
Үрдижэ урдань орохогүйш.

ХАРА НЭРҮЭН

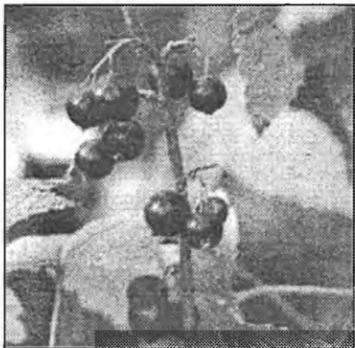
Үндэр гүбээ газараар
Үнэндөө үнэр баянаар
Ургадаг манай эндэ
Уримгай хара нэрһэн.
Шанар амтанииншые ондоо
Шанаад бусалгаад байхада.
Шаналангүй хээээш
мартахагүйш
Шанама саахартай варениие.

УЛААГАНА

Гэрһэнь холо ошоншыегүй
Гараараа заагаад харуулхаб,
Буртаг бургааһан соогуур
Бурьяса ургадаг улааганые
Гол горхо зайжа,
Гэдэһээл дүүргэхэш
яажашье һаа.
Горитойхоноор ургадаг улаагана
Гоёодог манай нютагые.

ҮХЭР НЮДЭН

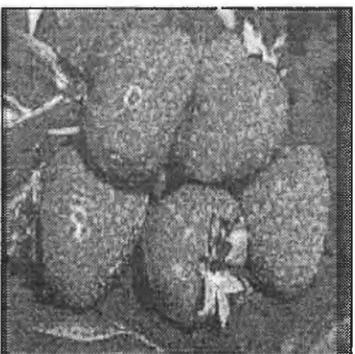
Амта шэмээрээ
Абаһаар ондоо,
Үнэр гээшэнь
Үзэлэй гоё,
Уужам дайдаар
Ургадаг хаанаш,
Үхибүүдтэ дуратай
Үхэр нюдэн.

УЛААН ҮХЭР НЮДЭН

Адирхуу үхэр нюдэнтэй
Алиш талаараа амтатай,
Улааханууд, мандагар эдээтэй,
Ургаса баян элбэгтэй
Ургадаг манай эндэ
Улаан үхэр нюдэн.
Кисель, варени хэжэл шада,
Хажуудахидаа үгэхээ
хайрлахаһ мэдэ.

ХҮЛЗЭРГЭНЭ

Хүбхэн дээгүүр ургадаг,
Харахадаһ, улаахан
жэжэхэнүүд,
Хэлэндээ асархадаһ, гашууншаг
Хүлзэргэнэ эндэмнай элбэг.

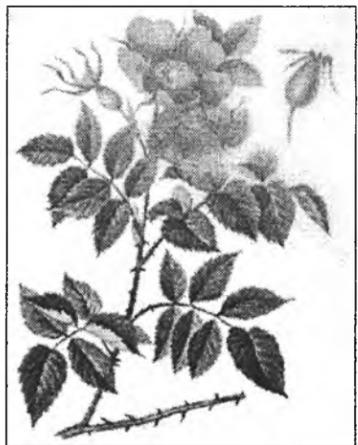
Хүнүүд баһа суглуулдаг,
Хэдэн варени, кисельшые
шанадаг.
Хүнэгөө дүүргэхэш ямаршые
сагта
Хүндэ туһатай, өөрын амтатай.

ЗЭДЭГЭНЭ

Эрхын шэнээн эдээтэй,
Эдихэдэ, эгээл амтатай,
Хаанаш манай энээгүүр
Хуһан тужаар ургадаг.
Зэлэ татаһан зэдэгэнэ
Зэдэлгэдэг манай нютагые,
Заха хизааргүй ургахадаһ,
Зэнхэгэр болошодог досоомни.

НОХОЙН ХОНШООР

Хадхууртайхан халхайтай
Харгы зайжа ургадаг,
Нохойн хоншоор улайжа,
Нута нютагаар харагдадаг.
Хүнэй бээдэ эмтэй, домтой,
Хии дараха аргатай,
Хатаагаад сай шэнги,
Хүрүүшхээр уухадаһ эли.

ДОЛООГОНО

Зүү шэнги шүбгэтэй
Зүүдхэл шүрэ зүүнхэй.
Долонгир долоогоно холоһоо
Долоон алхаһаа харахаһ.
Хадхууртань хадхууланшые
мүртөө
Хабаараа суглуулхаһ жэмэсын.
Зүбшэл заабари абабал,
Зүрхэ, шуһанда һайн.

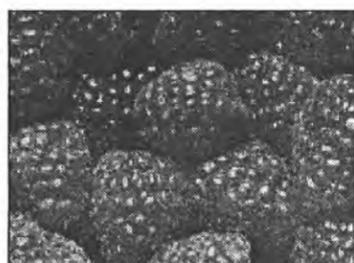
ҮЛИР

Үлир жэмэс уһанай эрьээр
Ургадаг ехэ заншалтай.
Урданай зон өөрһыхээрээ
Үлээзэ барихань һайшаалтай.

Зөөхэй соо хэжэ бусалгахадаһ,
Үлдэхэ гэжэ мэдэхгүйш.
Үлээдэ гээшэ энэл даа,
Зөөлэн амтатай эдээн.

ГАНДАГААРИ (МАЛИНА)

Зэдэгэнэһээ тээ багахан
Зэнхыжэ гоёор ургадаг,
Зөөлэн улаахан жэмэстэй
Зэрлиг гандагаари байдаг.
Зүрхэтэй болбол, суглуула
хэдышые,
Загнуугаа дүүргэбэл, зоригтой
харихаш.
Амтаниинь гэжэ ямаршые гоёб,
Абаһаар абалуулхаһ
гандагаарин жэмэстэ.

ХУШЫН ХАМАР

Хада үндэр газарта,
Харанхы хүбшэ тайгада,
Хуша бүдүүн модондо
Хушын һамар ургадаг.
Сэбэрлэхэ, арилгаха ажалтай,
Сэмэхэдэ, эгээл наартай,
Сибирьһээ бэшэ ондоо тээ
Сээрхэжэ ургахагүйн
гайхаштай.

Эдэ бүхы жэмэсүүд
Эдээндэмнай оролсодог
зүйлнүүд.
Зөөхэйдэ худхаад эдибэл,
Зориг хүсэ нэмэхэш.
Мүнөөнэй магазинда худалдадаг
Мэдээжэ манда «Йогурт»,
Буряад үргэн дайдаамнай
Биил даа ямаршые жэмэсүүд.

Бадмажабые
хэлэжэ, га-
х а й г а а
гаргуулжа
байхадаа,
тархяарынь
«селькисон» хүүлэхэ гэжэ
бодобоб. «Тархиень сель-
кисон болохоор абаарайл даа»,
- гэхэдэм, балай абыашье
гарабагүй. Нүүлээрнь тархияа
хуухалжа, улаан шарахан
болотор угаажархёод, газетэдэ
орёон тэбэрээд лэ Климээдэ
ошобоб.

Ороходомни Климшье
гэртээ байжа, «Аа, селькисон
хүүлэхээ асараабши, табил даа
столдээрэ, харая найса», - гэбэ
гээшэ. Бишье хүхижэ, амтатай
селькисон эдихэ байһандаа
аргагүй урагшатай стол дээрэ
табижа, орёолтоононь задал-
баб. Клим тэрэниим харана,
харана, эрьелдүүлээдш харана,
урбалдуулаадш харана, хон-
шоорнооншье, духаһааншье,
хажууһааншье харана. Хара-
жа, хаража, «Энэшни сель-
кисон болохогүй», - гэбэл даа.
Бишье тон ехээр урмаа
хухарба хэбэртэйб, «Бадма-
жабта селькисон болохоор
абаарай гэжэ хэлээ нэм, тэрэш
зорёон болохогүйгөөр абаа
байха», - гэжэ байжа оромоо
алдабаб. Теэд яахаб даа,
дүүрэхэ юмэн дүүрээ,
гахаймнай дахин амидырхаа
болёо гэлсээд, хоюулаа нуужа
сайлабади.

Тархияа дахин орёожо тэ-
бэрийнэн зандаа гараха гэжэ
ябатарни, гэнтэ хойноһоом
«Байл даа, табил стол дээрэ
дахин», - гэбэл даа. Досоогоо
нэм гэн татажа, дахин стол

АНЕКДОТ ШЭНТИ

дээрэ табижа, орёолтоононь
задалнаб. Дахин нөөхээрээ
харана, харана, бүри шэхэн
сооншье хараба: «Угы даа,
болохолгүй ха даа», - гэхэдэнь,
ямарш байхадаа болодоггүй юм
бэ гэжэ нуран гэхээм, «Энэшни
дан шантарар», - гэжэ хэлээ
нэн.

Нэгэтэ районной центр
ошохо болоходом, түрэлэй-
химнай шүдыень үзүүлжэ
ерэхьем зургаадахида нурадаг
басагаа эльгээлсэбэ. Поли-
линик эрээд, шүдэнэй каби-
недтэ ээлжээн очередь аба-
жархинан хүлээжэ, эбһээлжэл
нуунабди. Одоошье ээлжээн
болобо хэбэртэй, орохые
уриба. Бишье басагаа түлхижэ
оруулаад, ханаагаа амарһандаа
дүүрэн сээжээр амилжа, дахин
нууридаа нуушабаб.

Гэнтэ үүдэн нээгдэжэ,
намае орохые дурадхаба.
Өөрөө үзүүлэхэ бэшэ хадаа гэжэ
ханаа юм гүб, хубсаһатаа
нууһан аад, тэрэ шэгтээ
дагдагад гээд лэ орошобоб.
Хубсаһатай байһандаа ти-
мэшье налархайгаар утгуул-
багүйб, теэд үшөөл хүлисэгдэбэ
хэбэртэйб.

Энэ басаганайтнай
карточка хаанаб?» - гэһэн асуу-
далда мэдэнгүйб, гэртэ-
хииний үгөөгүй гэбэ. Теэд
ямар карточка хэрэгтэй бо-
лодог байгаа гэшэб, мэдэхэдэ
хожомш хэрэгтэй байха гэжэ
ханаа хаб:

- Документын карточка
хэрэгтэй болодог юм гү? - гэбэл.

Баһал найнда хүртэбэгүйб даа,
шүдэнэй доктор намае бага
уймаршаг гү гэхэн шэнги
урдаһаам хаража, хаража:
- Детскэһээ ошоод, карточка
эрээд ерэгтылши даа, юрэдөө,
ябагты, ябагты, - гэбэл даа.

Мүнөө бинь баһал урда-
һаань хаража, хаража:
- Детскэ больница хаана
байдаг юм бэ, холо гү? - гэн
нуражашье, гэнтэ мэдэхэдэ,
үүдэнэй саана түлхиулжэ
гарашаһан байгаа нэм.

Мэдэгма абгай нэгэтэ
колхозой түбтэ байдаг хурь-
гэнэйдөө айлшан ерээб.
Айлшанай ерэхэндэ хүхи-
һэндэл, гэр соо электрын гэрэл
бүри улагараар аһаһандал.
Хурьгэнтэнээрээ хүхилдэн,
хөөрэлдэн, эдээлжэ садаад,
унтахаяа хэбтэбэ. Теэд наһан
соогоо хүдөөдэ, хониндо ябаһан
хүгшэн ялагар гэрэлдэ унтаж
ядаба. Тиибэшье энэһнээ
болохо юмэндэ ухаагаа
гүйлгэжэ ядаагүй хүбэлгэн
хүгшэн аһажа байһан лампочка
шаалыараа монсойтор уяжар-
хйба.

Нэгэтэ Норбо абгай, Нам-
жилма абгай бидэ гурбан
үдэшэлэн шашалдажа нуу-
бабди. Боролдой ахаймнай
унтаридаа оронги. Орой-
хоншье болобо хэбэртэй,
Норбо абгаймнай гэртээ ошохо
болобо.

Гэнтэ газаамнай хүн
эшэхрэндэл боложо, бидэ
булта нэр-мэр гэдэбэбди. Хэн

байха бэлэй, юундэ гэртэ
орохогүй, газаа эшхэржэ
байха болоо юм. Али хони
хулуухаа ерээ гү? Эдэбье
хэлсэн шагнаарханашьебди,
хон-жэн. Боролдой ахайгаа
бодхоожо яданабди, хаб
нохойгоошье хажуудаа асар-
набди. Тиибэшье түрүүлээд
гараха хүмнай одоногүй.

Үүдэндэ нэгэ хэды түр-
сэлдэжэ байһанай удаа, гэнтэл
«үхэхэл мур ганса» гээд, Норбо
абгаймнай шоройн хүлдүүр
баряад гарашаба.

Боролдой ахайм намдаа
шүдхэр гэшэб үгы юм, худал,
айха хэрэггүй гээд лэ хөөрэдэг
нэн. Шүдхэр гэшээд этигэйи
болиһоноо бү мэдэе, тиибэшье
айхал саг болодог. Нээрээ үгы
юм хаань, юундэ айха юм гэжэ
ханаад, нэгэ шэб харанхы хүни
газаа гараха гэжэ шийдэбэб.

Хониной хорёогой зүүгээр
ябажа ябанаб. Нэгэ хажууһаам
боролжо, нүгөө хажууһаам
хониной хорёо соо хонидой
иираглаха эли. Гэнтэл урдамни
һард гээд, үндэр сагаан юмэн
бии болошобол даа. Бишье
айһандаа хүдэлжэ шадахаяа
болишоод, шэшэржэ байгаа
аабзаб. Шүдхэр байгаал хадаа,
намае мэхэлээ гэжэ ханахамш
тэрэ, нюдэмни харанхыда
дадажа, харахадам, малаагша
үнээн урдамни бодошобол,
хибэдэһээ хибэжэ байгаал.

Хэмнай хэнээ шүдхэр гэжэ
ханаа юм ааб даа...

Шуя-Ханда
БАЗАРСАДАЕВА.

ҮНЭН БОЛОҢОН УШАР

Уеымни армига сугтаа ябаһан
нүхэрэй нэрэ обогынь ондоошье
байжа магад.

Би өөрынгөө хэрэгээр Лысая гора
хүрөөд, ябагаар «Гараж связи»
үнгэрөөд, доошоо трамвайда хүрэхэ
юм байна гэжэ гэхшэлжэ ябаа хүм.
Харгын баруун таладань хоёр
дабхар хара-хара модон гэрнүүдэй
хажууда нэгэ эбдэрхэй киоск байба
(сонхонинишье эбдэрхэй, үүдэшье
үгы), зэргэлээд нэгэ хүн доошоо
харанхай, хүдэлхэшье юм үгы
байжа байба.

«Хүшөө памятник юм гү
гэжэ ханахадамни,
Хүн мэтэ жэгтэй,
хүдэлнэшьегүй,
Хубсаһаарнь, зүһөөрнь
харахадамни,
Хонгёо хоолойтой Даша
хэбэртэй...».

Би харамсаараа танижархибаб,
тэрэмни намтай Совет Армиин
сэрэгтэ сугтаа алба хэһэн Дармын
Даша байжа байба. Харажар-
хиһанайнгаа хүүлээр би «Даша,
Даша» гэжэ ооглобоб. Тэрэмни
тэрэл зандаа доошоо харанхай,
хүдэлхэшье юм байхагүй, байһан
зандаа байжа байба. Би хажуудань
ошоо баатай болоод, ябажа
ябатарни, тэрэ эзэгүй киоск соонь
нэгэ мэдээгээ алдаһан хүн газарта
хэбтэнхэй байба.

Би Дашада хандабаб: «Даша, ши
юундэ хашхархадамни, харюуса-
нагүй гэшээбши, али толгойшни
муудаа юм гү?» - гэбэл. Даша намда
ийгэжэ харюусаба: «Бишни
шамһаан айнаб», - гэбэ. «Ши наһаа
яахадаа айгаа хүмши, Даша, би
шамда гаршые хүрэхэ эрхэ үгылби»,
- гэз хүм. - Харин ши, Даша, наһаа
гайхаха эрхэтэйш, - гэжэ харюу-
сабаб. - Ши эндэ юугээ хэжэ байгаа
хүмши?»

- Би нэгэ нонтуу буряад һамганда
мүнгөө үгөөд, архи асаржа үгыш
гэжэ гуйгаад, хүлээжэ байналби,
- гэбэ. - Тэрэ һамгамни үгы болонхой,
целэ час часовой шэнги байнам.

Олон ондоо юмэ хөөрэл-
дөөшьегүй байсаараа, намдаа ниггэжэ
хэлэбэ: «Володя, би шинингээ
бэшэһэн шүлэгүүдые «Дүхэритгэ»
уншаад, нюдэнэймни нелбоһон
гараа». «Зай, Даша, тэрэшни тэрэ,
тэхэшни ямаан», - гэжэ харюу үгөөд
байсарни, гэнтэ: «Би шамдаа нэгэ
монсогор 1 кг тоһо асаржа үгэхэ
байгаа даа», - гэбэ.

Би хоёрдохи харюугаа нэгэ
минута соо экспромтоор хэлэжэ
шадааб:

«Хагархай саарһан дээрэ мур
бү зурыш даа, «Карандаш»,
Хара уһан дээрэ үрмэ
бү тогтоогыш даа,
«Да» - рмаевдаши».

Найруулагша
Владимир ВАНЧИКОВ.

Тайгын «эээдтэй» нюурдалдан ушараад...

ЗҮРХЭТЭЙ ТААБАЙ

Зүүн-хойноһоо огторгойн
хая сайража, ойрын
юумэнүүд бүүр-түүр харагдажа
эхилнэ.

Тосхойной зүүн-урдахи эгээл
захын шифер хушалтатай
шэнэхэн гэрэй үрхэхөө үдхэн
хара угаан аалиханаар гаража,
томогдожо байһан аргам-
жадал, огторгойдо туласа
нуунагтана. Эгээл энэ үедэ
арадаа буу үргэлхэн хоёр хүн
тэрэ эрхнээ гаража, но-
хойнуудаа хүтэлөөд, ой тайга
руу ороһоор, харагдахаяа
болишобоб.

- Таабай, мүнөөдэр хамта
хэрмэшэлхэмнай бээз? - гэжэ
залуу нүхэрнын зэргэлээд
дуугай ябаһан шүрбэгэр
нахалтай таабайдаа хандана.

- Ардан, бүхэли намартаа
шамайе дахуулан ярбажа,
агнуурийн нюусада хургааб.
Тиимэһээ мүнөөдэр хоёр
тэешээ таража, ами аминдаа
ябабди. Үдэ багта тэдэ шобхо
үзүүртэй хабсагайн урда
хормойдо уулзажа, эдэе хоолоо
барихабди. Болгоомжотой
ябаарай, эшээндээ ороодүй
«тайгын эзэнтэй» ушаржа
болохош, - гэжэ залуу ангууша
нүхэртөө заабари үгөөд, Гомбо
таабай баруун тээшээ алхалба.
Уданшьегүй Саяан нохойног
бүдүүн нарһа тойроод, ээрэн
хусажа эхилхэдэ, Гомбо үбгэн

ябууд дундаа хоёр аматаяа
шүүрэн абаад, шагнаархаба.
Эгээл энэ үедэ хаанашьеб холо
бэшэ буутай абяан наяржа,
хүнэй муухай хашхараан
соностобо.

Үнөөхи хүбүүмни
баабгайтай уулзашоо ха, - гэжэ
Гомбо таабай ханаад, үгы бии
шадалаараа абяан тээшэ
шуумайба. Гүйжэ ерэхэдэнь,
Ардан модонной оройдо
гарашоод, хашхаржа нууба.
Дороһоонь модон өөдэ абиржа,
мүшэр, гэшүүһэнүүдые ху-
халжа байһан баабгайе үбгэн
буудажархиба. Шархатаад,
уланхатаһан баабгайн буугай
тобшоһоо түргэнөөр гүйжэ
ерэхэдэ, буугаа һомолжо
үрдэгүй Гомбо таабай тэрэнэй
хоёр далбагар шэхэнһээ хам
шүүрэн баряад, нэжэржэ
оробо...

Энэ үедэ солоохой ороһон
Ардан модон дээрһээ буугаад,
гэдэргээшье харангүй, гэр
тээшээ гүйшоо бэлэй. Арданай
хэдэн хүнүүдые дахуулаад
хүрэхэ ерэхэдэ, шуһа нүжэн
болошоһон Гомбо таабай
хутагаа бажуугаад, арайхан
амитай хэбтээ бэлэй. Хоёр
алхам газарта томо гэгшын
баабгай халаа модонной
хоорондо хабшуудашаһан
хэбтэбэ.

БААБГАЙН ТАБИҺАН «БУХАЛ»

Ахын айма-
гай «Улаан
одон» колхозой
малшад нии-
тынгээ малда
элбэг тэжээл

бэлдэхын тула үглөөнэй
наранаар ажалдаа гаража,
үдэшин хараа таһартар
сабшалан дээрээ ажаллана.
Колхозойшье хүтэлбэрилгшэд
контородоо нуухаяа болиһоор
үнийнэй. Август һарын нэгэ үдэр
колхозой түрүүлэгшэ Дондиб
Шаглаев эгээл холын малшадтай
гүүртэ хүрөөд, харгыдаа
оройтожо, хүнийн тэн багта
Балагтын бригада хүрэхэ
ерэбэ. Баабгайһаа нэргылхэ,
ханаагаа зобохонь зүйтэй:
һүүлэй үедэ хара баабгайнүүд
хадһаа буужа, колхозой малда
үдэр дунда добтолдог болоһон
байгаа.

Балагта хүрэхөө ябахадань,
Дондибай мориниинь гэнтэ
шууширан зогшошобо. Гурба-
дүрбэн метрэй зайда хаб хара
юумэн харгынь хүндэлэн
хаажархёод, толгойгоо нэжэ-
рэсэгээн байба. Бахардаһандаа
нэгэ хэды соо абыашье гараха
шадалгүй, хүл гараа хүлүүл-
шэһэндэл, амаяа таглуула-
һанда болшошобо. Баабгай
урагшаа алхалаадхиба. Ти-
хэдэнь Дондиб Шаглаев хүнийн
сууряанда тайгын дорьботор

дээрэ дээрһээнь хашхаржа
оробо. Баабгай сошоһондоо гү,
али айһандаа хэдэн алхам
гэдэргээ сүхарйба. Энэ һам-
баанда арадаа үргэлжэ ябаһан
буугаа шүүрэн абаад, агаар руу
нарьюулба. Баабгайшье ой
руугаа зугадаба. Үглөөдэрынь
хэдэн хүнүүдые абаад, бааб-
гайтай нюур нюураараа
уулзаһан газартаа ерэхэдэнь,
харгын хажууда нюргаяа бала
хазуулаһан үнээн хэбтэбэ.
Малда орожо амтаһаһан тэрэ
арьяатаниие бариха гэжэ булта
шиидээд, нэгэ бүдүүн шэнэ-
һэнэй гэшүүһэн дээрэ зохид
нуури бэлдэбэ. Үдэшэ болгоод
тэндээ ерэхэдэнь, мүнөөхи
үнэзниинь үгы. Теэд тэрэниие
газар дээгүүр шэрэһэн ямаршые
тэмдэг, мур харагдабагүй.
Уданшьегүй тэдэнэй нэгэн
баабгайн мур олоод, мүрдэжэ
ошоходонь, ехэл оролдосо-
тойгоор обоолһон бухал
харагдаба. Тэрэниие урбуулан
гэхэнь, мүнөөхи үнэзниинь
тэрээн доро булаатай хэбтэбэ.
Хойто үдэрынь ангуушадтай эртэ
үглөөгүүр тэндээ ерэхэдэнь,
баабгай угаа оролдосотойгоор
мүнөөхи бухалаа тойруулан
шорой обоолжо байба. Тэрэ
һамбаандань ангуушад бүри
дүтэлжэ, тайгын хулгайшаниие
Тэрэнэй арһаниинь аяар 18
һөөм ута байба.

Дамнин ОШОРОВ.

«Намарай ябадал»

«Шог зураг» гэхэн номһоо.

АХА НЮТАГАЙ СТУДЕНТНЭРЭЙ НАМТАРНАА

Хүнэй наһан гэшэ ямарше түргэн үнгэрнэ гэшэб даа. Мэдэн гэхэдш, сагай эрьсэ эрьсэд эрьсэдээр холо үнгэрхэн, гэдэргэн гэхэруулхэ аргагүй байдаг байна. Хүн наһан соогоо хэнэн ажалаа, ажабайдалайнгаа бүхы хуудануудыг иран хаража шүүмжэлнэ...

1951 ондо Ахын аймагай Орлогой дунда хургуули дүүргэһэн арба гаран хубүүд басагад булта буруутай бэлшээринээ гараагүйше наа, саашадаа холын хото город ошожо хураха ехэл хүсэлэнтэй хэмди даа. Тэрэ үедэ манай түрэл Ахаданнай багшанар ехэл хэрэгтэй байгаа. хургуулиминнай директор Андрей Вахрушкинович Бардаханов маанадыг нэжээдээр кабинедээ дуудаж, хэн хайшаа, ямар дээдэ хургуулида хурахаб гэхэ мэтээр хөөрөлдөө үнгэргөө хэн.

Би багаһаань багша болохоб гэжэ ходо наһадаг хэм. Ида гэжэ нүхэр басагантаяа гэртээ ходо хургуули хэжэ наададаг бэлэйбди. Идын эхэ эсэгэ хоёр Түнхэнэй аймагнаа гарбалтай байһан. Эсэгэн дайнда мордожо, эхэн басагантаяа нотагаа тийхэдэ бусан болоно. Улаан-Үдэ ержэ, института хурахаа ороходоо, Идятаа уулзажа, сугтаа дүрбэн жэл соо хуража гараа бэлэйбди. Мүнөө дала наһаа дабажа ябахандаа, үни хэзээ болоһон урданайнгаа юумые уудалан, шараулаан амтатхайхан сайгаа уужа, һони шэнээс хэлсэжэ, аша гушанаараа омогорхон, омог баяртай ябаханнай ямар ехэ жаргал гэшэб.

Директорэй кабинет орохо минийше ээлжээн болобо даа. Орон сасуумни, малай эмшэн болобол, таараха байһан гэжэрхибэ. Энэ мэргэжэл нотагаймнай ажахыда тон хэрэгтэй, хурахадаһи болохо гэдэ. Ухаандамни тад буруу тудаб, таһа арсабаб, гансал багша болохо хүсэлөө мэдүүлбэб. Ингэжэ ержэ сагайнгаа ажалай намтарай харгыг нээгээ хэм. Сугтаа хураһан арбаад хубүүд басагад сооһоо эгээ дүтүн нүхэди гэбэл, Шура Аюшеева, Маша Сындеева, Мария Могиева, Цырен Цыбденов, Петр Марзаев, Авиахим Тулуев гэгшээше тоолон һананаб. Бидэ өөһэд өөһэдэйнгөө дуратай мэргэжэлээр хуража дүүргээд, нотагаа бусаа хэмди. Манһаа урда нимэ олон залуушуул хуража гараагүй байгаа. Бидэнэр лэ Аха нотагай түрүүшын студентнэр гэжэ тоологдонобди. Манһаа хойшо студентнэр олон болоо, хуралсалай харгын үргэн болоо, ехэ нэрэ солотой хүнүүд урган гараа, тийн ажалайнгаа амжалтаар түрэл нотагаа сууржуулда.

Тэрэ холын үе сагнай мүнөөнэй байдлаһаа тад ондоо байгаа ха юм даа. Манай Аха нотагнаа Улаан-Үдэ хото ерэхэ гэшэмнай харгын талаар ехэ хүндэ хүшэр байгаа. Гансал морин унаагаар холо ойрын харгыда гарадаг байгаа. Бидэ хори гаран зон эмээл морёор Саяан хада даба дабаһаар мүнхэ мүльһөөр хушагдаһан харьдагай оройдо дүтэлжэ ербээбди даа. Минни мүнөө һанахада, зунайгаа амаралтада гэртээ хариха ябаһан ажалай мэргэжэлтэд ябалсаһан юм. Хойно ябаһан хүн урда ябаашадаа хаража шадахагүй байһан дээрһэнэ шабар уһаар дарагдаһан нарихан уйтган зурагар харгыгаар барагсааж, захынь зайжа ябаад гараха саг ерэгшэ хэн. Аймагаймнай ахалагша врач Павловский Евгений Георгиевич аяар Ярославск хото тоонтогой, тон залуу, үндэр гэшэмнай аргагүй, унажа ябаһан моринийн гүнээги шабарта унашаба, магад, эзэе даагаагүй. Моринийнгоо хүржэ, шабар сооһоо гаргажа ядажа байхадань, врачнай үндэр һандал дээрһэнэ бодоһондол, хоёр хүлүүдээ ээлжэлэн шабар сооһоо

шулуунуудыг суглуулжа хээд ябаһаалиш, - гэжэ хэн. Тийгэдээр Рабочая 14 гэжэ үйлсэдэ байһан гэртэ хүрбээбди. Багшаннай маанадыг сугтамнай нэгэ компната соо байлаба. Одоол удаан хүлээгдэһэн шалгалтанууднай эхижэ, барандаа һайн сэгнэлтэнүүдыг абажа, студентнэр болободи. Бидэ хоорондо ехэ эбтэй, бэе бээдээ оролсохо, хөөрөлдэхэ, туһалалсадаг байгаабди. Арбаад басагад дүрбэн жэл соо ходо сугтаа байгаад, нэгэ ши би гэддээгүй, тон эбтэй ябагша хэмди. Марта Андриянова бидэ хоёр эгээ эрхэ баганууд бэлэйбди. Бидэндэ байл эдэе шануулхагүй, ехэнхидээ наадаад шууялдаад байгша хэмди. Үшөө бидэ «бурфагай хоёр хара басагад» гэжэ далда нэртэй хэмди.

Мүнөө һанахадамнай, ехэл жаргалтайнууд байгаабди. Заалага байһан багшанараа һанахада, һайниг хүсэжэ, хэжэ ябаһан ажалайн үрэ дүнгөөр хуража гараһанаа мартагшагүйб. Намайе ехэ холоһоо ержэ хурана, гэртээ хариха аргагүй гэжэ Дээдэ Онгос-

1949-1950 хуралсалай жэл

хугалан гаргажа, ехэ гэгшын энеэдэ наадан боложо, замаа саашань үргэлжэлүүлбээбди. Хоёр-гурба хоногой турһада хада уулаа дабажа, Саяан хадын оройдо гэхтэй болохо хураг суута Нүхэн Дабаанда хүржэ ерээ бэлэйбди. Дээрһэнэ харахада, үнхөөрөөл ехэ гэгшын нүхэ соо татаһандаа аржыжа, хүнэй хүрэ дарамаар харагдадаг хэн. Тийбэ яабашы мориодо жолооһоонь хүтэлэн, эндэ тэндэ тэмтэрэн алдажа ябажа, дабаан руу буубабди. Дабаанһаа буугтаа дээшээ харахадамнай, аяар дээрэ хүбэн сагаан үлэнэй таһархайнууд огторгойд үлэ мэдэг харагдана. Нээрээл зориута энэ ехэ уулыг хүнэй нүхэлжэрхиһэндэл һанагдаа хэн. Дабаанһаа буужа, ташалангаар удааханар ябажа, одоошье Мондо хүржэ ербээбди. Эндэ хургуулиминнай директор маанадыг утгажа, харгын ашаанай машинада хуулгаба. Тэрэ үедэ Совет Монгол хоёрой ашаанай машинанууд үдэр һүнигүй ябадаг байгаа. Машинын ехэ ашаан дээрэ барандаа хуужа, ехэ шог зугаатай, бэе бээ наадлаһаар, нэгэ мэдэн гэхэдээ Култук хүржэ ербээбди. Олон зон соо ябажа үзөөгүй манда станцида буухаданнай, хүн зон ехэл олон, нишэ тийшэ гүйдэнэ, ехэл жэгтэй, аймшагтай шэнгээр һанагдаа хэн. Бидэ бэе бээһэнэ һалахагүй гэжэ оролдободи. Поезддо билээдэ абажа, ерхынь хүлээжэ хуунабди. Ерэхэл сагтаа ехэ гэгшын хара утаа унаяр татаһаар, түр-няр гэхээр поездын эрбэ. Түрүүшынхиде поезд харалан манайхидта ехэл һонин хэн даа. Вагонууд соогур өөһэд өөһэдэйнгөө хуури-нуудыг оложо, Алдарта Байгал далайгаа тойрон, замаа үргэлжэлүүлбээбди. Мүнөө һанахадамни, үглөөгүүр мандажа байһан наранай туяа захэ үзүүргүй хүхэ номин уһанай нюруу дээгүүр холоһоо ерһэн долгинуудаар алтан шаргал холонго татажа, долоон һайхан үн-гэнүүдээрэ манай харгы замые ариуудаһан шэнгээр үзэгдөө бэлэй.

Маша Женя хоёр

Түр-няр гэхээр поездомнай маниие Улаан-Үдэ хото одоошье хүргэбэл даа. Поезддоо буухаданнай, ехэл бүгшэм, хүндэ агаар маниие утгаа юм. Саашахадаа, хүн бүхэн өөрынгөө һанал бодолодо абтаһанхайнууд, чөмоданууда баринхайнууд (чөмоданууд соомнай гансал номууд хэн) үгэ дуугүйнүүд ябаһабди. Би чөмодана ехэл даажа яданаб, доосоонь номууд олон хэн. Цырен намда туһалхадаа, ехэл сүхалын хүрэнэ: «Аха голонгос-

тойдо үбэлэй амаралтада пүтёвко үгэдэг байһан юм. Илангаяа Елизавета Васильевна Баранникова, Даша Доржиевич Амоглонов, Михаил Петрович Хамаганов гэгшэд ходо дулааханар хаража, хуралсалдан зоригжуулаһа хэн бэлэй. Хээдээшье мартахагүй байнаб гэжэ ханажа ябагша.

Уданшьегүй дүрбэн жэл үн-гэржэ, гэртээ хариха сагнай ерээ гэшэл даа. Ехэл баяртайнууд, юумээ түргэн гэгшээр түхээржэ, түрэл нотагаа бусахада, үнөөхил ябаһан нүсөөр ябаха сагнай ерээ. Хоёр хүндэ нэжээд морин эль-гээгдэһэн байжа, гол горходоо оймогоо гарахадаа һундалдаха баатай болободи. Баһал саһа уһанда уна уһаһаар, арай гэжэ хада хабсагайгаа даба дабаһаар, гэр гэртээ ойртожо ербээбди. Гэр-тхимнай маанадаа утгажа, баяр гэшэ хэлсээгүй ехэ, үни удаан соо уулзаагүй байһандаа зүрхэ сэд-хэлнай тон хүлгөөтэй байба. Түрэл нотагайнгаа гоё шэмэглэл шүү-һынь амталһаңдал үзэгдэбэ.

Уданшьегүй намарай намдуу үдэрнүүд һубариһаар ержэ, ажал-най эхилхэ болоо. Түрэл хургуу-лингаа алтан богыһы алхалан ороходоо, эндэһээ эхилжэ, «А» үзэг хураһан түрүүшынгээ багшыг ойндоо оруулан ханажа ябаа бэлэйбди. Багшыннай нэрэ обогын - Софья Шагжеевна Бандеева. Намайе ходо гарһаанни хүтэлөөд, гэртэмни асаралта хэн. Ехэл бээер заахан, ходо хонгорог саһан соо унашаха, тудуор нэгэ юумэ ябаал байһаб даа. Эндэһээ эхи абажа, ажалаймни түрүүшын үдэрнүүд эхилэ. Би, Шура, Петя, Цырен, Женя гэгшэд түрүүшынгээ хура-шадай урда гарабади.

Түрүүшыннай үдэрнүүдтэ аха багшанарай - Нина Сергеевна.

Шудхалай, «Шойгон», Хойто гол гурбанай һалаа Дунда гол

Жамсо Лопсонович Актиновтан, Петр Ильич Пежемский гэгшэд мандаа туһалаа. Тийхэдэ залуу багшанар - Зоя Будаевна Галсанова, Долгор Хайдаковна Мандагаева болон бусад хургуулидаминнай олон хэн. Ондоо хургуулиһаа ержэ, манай хургуулида хүдэлһэн багша-нар гэхэдэ, Марфа Халзановна, Галина Александровна, Алексан-дра Алексеевна гэгшэд мүнөө үндэр һаһатайнууд, аша гушаа үргэлсэжэ, ан бун ажаһуунаб. Бидэнэй дундаһаа П.Марзаев, Ц.Цыбденов хоёрнай комсомолой болон партиин ажалда наһанайнгаа амаралтада гаратаргаа ажаллаа. Би саг зуура аймгүйсэдомой секре-таряар, пропагандистаар ажалла-һан намтартайб.

1970-1980-яад онуудта бүхы Ахын аймаг ехэ амжалтануудыг туйлаһан юм. Тоолон нэрлэбэл, анха түрүүн ехэ зайн гал носоо, телевидени хү-дөө, саад нээгдээ. Эдэ бүгэдэ Петр Марзаевай хүтэлбэрлэжэ байхада туйлагдаа. Гүрэн түрэн зүгһөө Ахын аймаг хоёр дахин дам-жуулагын Улаан Тугаар шагнагдаһан түүхэтэй. Петя нүхэрнай ганса ажадаа оролдосотой, шударгы хү-тэлбэрлэгшэ байхаһаа гадна гэр бүлэдөө, хани нүхэдтөө хүндэтэй ябаһан юм. Маанадтаа табан басагадаараа омогорхохо, «табан басагадаа табан волгоор үгэхэб» гэжэ. Мүнөө Петр Дашевичэй аша гушанарын олон, таабайнгаа һайн нэрие нэрлүүлжэ ябадаг даа.

Минни нүхээжэ ябаһан басагад сооһоо Мария Синдеева тухай нэгэ хэдэ үгөөр бэшэхэмни. Энэ хүмнай баһаһаань врач болохоб гэжэ ехэ хүсэлтэй байгаа. Гансаараа холын хото город ошожо, эмшэндэ хуража, нотагаа бусахада, ахалагша врачай тушаал даалһан түүхэтэй. Тэрэ үедэ аймагай больницын талаар ажал ехэ хүндэ байгаа. Машинаше байхагүй, ходо морёор хүүдөө нотагаар ябадаг байгаа. Холо ойро гэжэ айнгүй, нэгэ мэдэхэдш - үгы, үбшэн хүндэ туһалжа, зарим ушарта үбшэн туһниие асарха аргагүй байһань, тэрэ дороо үгэһынь отолоод абажа хаяха шадалтай бэлэй. Али нэгэ юумэһээ айжа, гайхажэ байхагүй, ехэ зоримгой, холоһоо түргэ түргэн гэгшэлһээр, энэбхиһэн һагад, тон энхэргэн зөөлхэнээр үбшэн хүнүүдэ утган абагша хэн. Заахан няха үхиүүдыг үбдөө гэжэ дуу-лабал, холошыг байг, уһа саһанһаа айнгүй, мориндоо мордоһоор лэ гүйлсэхэ. Тэрэ үедэ холо ажа-һуудаг малшадай гэртэ хирписэ пеэшэн бээш, харин түмэр янда-наар гэрээ дулаасуулад байгаа. Няха хүүгэд олоор хүйтэ абадаг байгаа. Тиймэһээ врачнай аймагай сесси бүхэндэ эмшэлэлгын ажал һайжаруулгын асуудалуудыг депутатудтай урда эрид хатуугаар табидаг, асуудалдаа тэрэ доронь харюу абахаяа оролдогоно хэн. Машамнай үгэдөө ехэ сэхэ сээр хүн хэн. Хаагуур, хэр холо малшадай байра дээгүүр зоноо эмшэлһэнэ намдаа хөөрхэ. Бидэ хоёр ехэл бэе бээдээ энхэргэн, ходо сугтаа ябахабди. Город хура-хаа ошожо ябахандаа, харгыда болоһон ушарһаа хөөрһүүб. Маша бидэ хоёр харгыда ябахандаа, ходо хойнотон татахаш. Намдань морин олдоогүй. Баарһан эжымни... нам-да мори олохо гэжэ ехэл оролдоо хэн даа. Маша бидэ хоёр талаанда минни Бальжинима ахай комсомо-лой суглаанда ерһэн байжа, мандаа мориёо үгөөл даа. Уридлан харгыда гараһан зоноо хүсэхэ гэжэ Аха голоо тамаржа байгаад шамда-жа, нэжээд холбоо харьһан уугаа уһаар дүүргэжэрхибээбди. Хүнэй даахын аргагүй, гансал түлхижэ унагахада бэлэн байба, хубсаһа хунараа бажуужа уһынь аждаа, саашаа хатаргабади. Хорёо гэжэ газарта хүржэ ябахаданнай, АН-2 самолёт һүүлшынгээ рейс бээдэжэ, уһанай саана харагдана. Самолёт хараһаар, бошэ нүхэд-һөөнь урда ябаһаа наһатай уһаа баһа сэхэ оломножо гарабади.

Аэропорт ерэхэдэмнай, ганса хүн байба. Машамнай яб байса ородоор хөөрөлдэжэ, Орлог ошохо хүнэй ябабал, мориеннай хоолтойнь эльгээхэт гэжэ, сомолёто хуу-гаабди даа. Һүүдэ мэдэхэдэмнай, унаемнай тусхай милиционер-нүүд мурдэлгэ хэжэ, тэхэриульһэн байба. Одоол мүнхэ саһата һарь-дагуудай хоорондуур шурган ниидэжэ ябатараа, Машамни гэртэһилгэйнгээ заабырар хада бурхадтаа зальбарха, харгыгаа ариуудаха гэжэ эдэ мүнхэ баряад, нүхэ һүбэ бээрнэ. Биньше баһал бээрэлсэбэ... Тэрэ үедэ бурхан шажан тухай хорилгын байгааһыг наань, зүрхэ сэдхэлээрээ бур-ханаа мартаагүй байгаабди гэжэ мэдэрнэб.

Самолёднай хэдхэн минута ниидээд лэ, Мондо гэжэ хууриной аэропорт дээрэ бууба. Саг орой болоһонон, хүнүүдэй хонодог га-зарта орожо хуугарнай, «Кто в Кул-турк» гэхэтэйнь сасуу, «мы, мы» гэдэжэ, машинада хуужа, хар-гыгаа үргэлжэлүүлэбди. Маши-намнай ябажа ябаһаар зуг татан, жолоошомнай хонобди гэжэ, маанадаа дахуулан, нэгэ ород айла-да оруулба. Бидэ хоёр ехээр аягүйрхэжэ, бүхэли һүниндөө унтангүй шахуу хонобди. Хойто үглөөнинь эртэ машинада хуужа, зүрхэмнай доро орожо, Култук станцидаа одоошье хүржэ эр-бээбди даа. Бинь бэлэ нүхээдөөрөө уулзажа, Машамни гансаараа Эрхүү хото оробо даа. Би Машатаа бүхэли жэл соо уулзаагүйб.

Машамни хадамда гарахадаа, аха дүүгээ суглуулжа, ехэ найр наада хэнэн юм. Олон айлаһадаа бултын найман ханатай гэр соо хаягаарнь тойруулан хуулгажа, ехэ баярлуулаа бэлэй. Би гэршэнь хадаа, гэршэнь урда носожо байһан гал дээгүүр Машаа хүтэлэн хуужа гараха байбаб, тиймэһээ хоюулар гарнуудаараа хүтэрэлсэн, нэгэ доро саб байса хүржэ, гаталжа, айлаһадаа урмашуулан, ехэ гэгшын альга ташалган доро гэртээ ороо хэмди. Мун биньше Машын нү-хэрэй түрэл болохо хүндэ хадамда гаража, хоюулан хоёр хоёр үри хүүгэдтэй болообди.

Тэрэ гэгшээр аяар табяад жэл боложо ябана. Энэ бэшэжэ хуу-хадан, мүнөөл байһаңдал үзэгдэнэ.

Машамнай ехэ амжалтатай хүдэлжэ байтараа, город ержэ, мяханай комбинатада ахалагша врачар үни удаан соо хүдэлжэ, ехэ дүршэлтэй, эрхим хирург, аку-шер-гинеколог боложо, Бурядад габыага врачай үндэр нэрэ солодо хүртөө хэн. Эндэл бүхы ажалайн үрэ дүн тобойсо гараһан. Энэ үедэ нотагайн залуу врач Очирова Людмила Матвеевна сугтаа ажал-лаһан, ехэ дулаан үгэнүүдээр маг-тап хөөрэхэдөө, намда ёһотой эмшэнэй дүй дүршэлдэ хургаа, ажадам аха захэ хүнэй туһаламжа үзүүлэ хэн гэжэ дурдан хууша. Зоной элүүр энхы тон наринаар сахижа, өөрынгөө бөөн элүүрые мартажа, саһаа урид наһа бараһа-нинь тон харамтай. Түрһэн нотаган Мария Дубжировнагай хэлэп ажал ехэ, ниитын ажадаа хам оролсохо, гартаа эмтэй, дол-борттоо домтой, ехэ хүнгэн гартай. Ёһотой эмшэн байһан юм гэжэ тэрэ үелн наһатайшуул тэмдэглэжэ юм. Тээд хүнэй наһан мүнхэ бошэ, маанадай, табяад оной залуушуулай хэжэ ябаһан ажал түүхэдэ үлэнэ бээдэ гэжэ нэгэ тэдгээр үетэн нүхээдөө дурдан бэшэбэ. Юундэб гэхэдэ, эгээл Аха нотагаймнай тү-рүүшын студентнэрэй тоодо эхи табихан байнабди. Тиймэһээ үелн-гөө нүхэдтэ сагай ошохо бүри олон боложо байһан үрэ хүүгэднай эр-хим хүнүүдэй нэрэ зүүжэ ябаг лэ гэжэ үрэнэб.

Е.ЦЫРЕМПИЛУН,
ажалай болон багшын
ветеран.

ЧЕРНИКА

Черника - дикорастущая ягода, шаровидной формы, сине-черного цвета, мякоть нежная, сочная.

В чернике присутствуют витамины С (до 6 мг%), В₁, В₂, РР, К₁, следы каротина, Р-активные вещества. В состав минеральных веществ входят калий, натрий, кальций, магний, фосфор, железо. В чернике имеются дубильные, красящие, ароматические и пектиновые вещества. Количество сахаров в ягоде - до 8%, органических кислот - до 1%.

Черника сохраняется в холодильнике при температуре 5-8°C от 5 до 10 дней.

Ягоды черники применяются как закрепляющее и вяжущее средство, в виде настоя или сиропа при гнилостном брожении в кишечнике. Смесь ягод черники и земляники используется при почечных камнях в диетическом и лечебном питании.

Благодаря оптимальному соотношению витаминов С, группы В, Р-витаминноактивных дубильных веществ, магния, железа, меди, черника обладает сосудоукрепляющим, противобактериальным, противоанемическим действием.

Сравнительно малое содержание углеводов и преобладание в них фруктозы позволяют с ведома врача использовать чернику и в питании больных сахарным диабетом.

КОМПОТ ИЗ ЧЕРНИКИ

600 г ягод, 400 мл сиропа. Ягоды промыть, уложить в прогретые банки, залить кипящим 40%-ным сахарным сиропом (190 г сахара, 280 мл воды). Стерилизовать при 100°C: пол-литровые банки - 10 минут, литровые - 15 минут, трехлитровые - 35 минут.

ЧЕРНИКА ДРОБЛЕНАЯ С САХАРОМ

7 кг черники, 500 г сахара. Ягоды промыть, поместить в эмалированную посуду, слегка раздавить, чтобы кожица была нарушена, подогреть до 60-65°C, добавить сахар, перемешать, расфасовать в прогретые банки. Стерилизовать при 100°C: пол-литровые банки - 15 минут, литровые - 20 минут.

ВАРЕНЬЕ ИЗ ЧЕРНИКИ

1 кг черники, 1,2 кг сахара, 515 мл воды.

Ягоды промыть, переложить в варочную посуду, залить горячим 70%-ным сахарным сиропом (1,2 кг сахара, 515 мл воды) и выдержать в нем 3-4 часа. После выдержки варить до готовности и расфасовать в прогретые банки. Пастеризовать при 95°C: пол-литровые банки - 10 минут, литровые - 15 минут.

ЧЕРНИКА В СОБСТВЕННОМ СОКУ

650 г черники, 350 мл сока. Ягоды промыть, уложить в прогретые банки и залить черничным соком, нагретым до 60-65°C. Стерилизовать при 100°C: пол-литровые банки - 10 минут, литровые - 16 минут.

КАБАЧКИ

Обилие минеральных компонентов делает кабачки незаменимыми продуктами питания в диабетической кухне. Блюда из кабачков являются хорошей пищей для страдающих желудочно-кишечными заболеваниями.

КАБАЧКИ СОЛЕННЫЕ

10 кг кабачков, 300 г зелени петрушки, 150 г вишневого листа, 300 г листа или корня хрена, 5 л рассола.

Соленье из кабачков вкуснее, чем соленые огурцы, так как у кабачков более нежная мякоть и тоньше кожица.

Кабачки длиной до 10 см перебрать, удалить плодоножки и соцветия, тщательно промыть, наколоть вилкой, уложить в тару для соления (стеклянную, эмалированную, деревянную), чередуя послойно с зеленью петрушки, листьями вишни, листьями или корнем хрена, залить прокипяченным, профильтрованным и остуженным рассолом. (1 л воды, 50 г соли), поставить в сухое прохладное место на 20-25 дней. При необходимости добавлять рассол (1 л воды, 20 г соли).

КАБАЧКИ

ПО-МЕЛИТОПОЛЬСКИ

610-650 г кабачков, 12 г листьев хрена, 15 г укропа, 7 г зелени петрушки или сельдерея, 0,7 г мяты перечной, 2-3 зубчика чеснока, 1 стручок перца горького, 350-390 мл заливки. Свежие молодые кабачки с нежной кожицей и недоразвитыми семенами вымыть, удалить плодоножки и соцветия, нарезать кружочками толщиной 2-2,5 см. Укроп, зелень петрушки или сельдерея, листья хрена и мяты перечной перебрать, вымыть, нарезать кусочками длиной до 5 см. Плоды перца стручкового горького вымыть, разрезать вдоль на несколько частей. Чеснок очистить, каждую дольку разрезать на несколько частей. Половину смеси подготовленной зелени и пряностей положить на дно банки, затем доверху плотно уложить кабачки, на них сверху остальные при-

правы. Залить банки горячей заливкой (1 л воды, 25 г соли, 100 мл 9%-ного уксуса). Стерилизовать при 100°C банки: пол-литровые - 5 мин, литровые - 8 мин, трехлитровые - 15 мин.

КАБАЧКИ

МАРИНОВАННЫЕ

610-650 г кабачков, по 8 горошин перца черного горького и душистого,

8 бутонов гвоздики, 0,6 г корицы, 350-390 мл заливки; для заливки: 1 л воды, 20-25 г соли, 50 мл 9%-ного уксуса.

Молодые кабачки очистить от кожицы, нарезать кружочками толщиной 2-2,5 см, удалить семена, оставшуюся мякоть нарезать кусочками шириной 3-4 см, выдержать 3-4 мин в кипящей воде, откинуть на дуршлаг,

кие плоды - целыми, крупные разрезать на кружки.

Залить кипящей водой, дать постоять 5 мин, воду слить, повторить это 3-4 раза. Слив окончательно воду, добавить в банку вместимостью 0,5 л 1 чайную ложку соли и столько же 80%-ного уксуса, залить кипящей водой и укупорить.

Поставить банки крышками вниз до охлаждения. Соотношение продуктов в банках: кабачки - 60-65%, заливка - 35-40%.

КАБАЧКИ КОНСЕРВИРОВАННЫЕ С ТОМАТАМИ

На одну банку вместимостью 0,5 л - 225 г обжаренных кабачков, 200 г свежих томатов, 1-2 дольки чеснока,

5 г соли, 20 г муки, 50 г топленого или сливочного масла.

охладить холодной водой и держать в ней до укладки в банки. Молодые кабачки вымыть, нарезать на дольки. Обваляв в муке с солью, обжарить с двух сторон на сливочном или топленом масле.

Чеснок очистить, вымыть, мелко нарезать или растолочь в ступе. Красные томаты после мойки разрезать на кусочки. Кабачки, томаты и чеснок уложить послойно в банки на 2 см ниже верха горлышка, добавить 1 ч. ложку соли на банку (0,5л), накрыть крышкой и стерилизовать 35 мин при 100°C. Банки укупорить и поставить крышками вниз для охлаждения.

КАБАЧКИ

КОНСЕРВИРОВАННЫЕ

На дно банки уложить пряности, чеснок и зелень, затем подготовленные кабачки: мел-

Оставшееся пространство заполнить горячей (75-80°C) заливкой. Стерилизовать при 100°C банки вместимостью: литровые - 9 мин, двухлитровые - 12 мин, трехлитровые - 15 мин.

Охлаждать холодной водой и держать в ней до укладки в банки.

Молодые кабачки вымыть, нарезать на дольки. Обваляв в муке с солью, обжарить с двух сторон на сливочном или топленом масле. Чеснок очистить, вымыть, мелко нарезать или растолочь в ступе. Красные томаты после мойки разрезать на кусочки. Кабачки, томаты и чеснок уложить послойно в банки на 2 см ниже верха горлышка, добавить 1 ч. ложку соли на банку (0,5л), накрыть крышкой и стерилизовать 35 мин при 100°C. Банки укупорить и поставить крышками вниз для охлаждения.

ОГУРЦЫ

Огурцы действуют на организм человека освежающе и диуретически. Низкая калорийность, высокое содержание целлюлозы и разнообразный минеральный состав делают огурцы ценным продуктом питания людей, склонных к полноте.

СОЛЕНИЕ ОГУРЦОВ С СОХРАНЕНИЕМ ЦВЕТА

На 10 кг огурцов - 350 г укропа, 170 г (3 листа) хрена, 350 г (550 листиков) смородинового листа, 20 г (одна головка) чеснока. Рассол: вода - 7 л, водка - 150 мл, соль - 200 г, квасцов алюмокалиевых - 2 г (1/5 ч. ложки).

Чтобы огурцы сохранили ярко-зеленый цвет, надо залить их горячим рассолом с алюмокалиевыми квасцами и водкой.

ОГУРЦЫ МАЛОСОЛЬНЫЕ

На дно пятилитровой банки положить укроп, сельдерея, несколько зубчиков очищенного чеснока, 10 г хрена и несколько стручков жгучего красного перца (мелкого). Плотно уложить в банку корнишоны, которые перед этим нужно подержать в холодной воде 5-6 ч, а ее за это время сменить два-три раза. Залить вскипяченным и охлажденным рассолом (в 1 л воды растворить 50 г соли). На огурцы положить ароматные приправы и завязать банку марлей. Сосуд с огурцами держать 4-5 дней в помещении с темпе-

ратурой 18-20°C. Когда рассол начнет приобретать приятно-кислый вкус, его вылить, а огурцы, промыв в охлажденной кипяченой воде, положить в банки со свежими зелеными приправами. Вылитый рассол довести до кипения, снять образовавшуюся пену. Помещенные в банку огурцы залить кипящим рассолом, не доливая 1,5 см до верха горлышка банки.

Банки герметически закупорить и сразу же стерилизовать 10-12 мин. Рассол в банках сначала будет мутным, но потом станет прозрачным.

Огурцы, предназначенные для соления, обязательно должны быть свежими. Лучше всего засаливать их в день уборки, так как каждый лишний день хранения приводит к большим потерям питательных веществ (особенно сахаров) и снижению качества огурцов. Огурцы для засола должны быть зелеными, не переросшими, с мелкими недоразвитыми семенами, без пустот, с малыми размерами семенных камер, приблизительно одного размера и возраста,

иметь твердую и упругую консистенцию. Засаливать огурцы, имеющие длину более 14 см, не рекомендуется. Переросшие плоды, желтяки, запаренные, подмороженные, пораженные болезнями и вредителями непригодны для засола.

СТЕРИЛИЗОВАННЫЕ

МАРИНОВАННЫЕ ОГУРЦЫ

Корнишоны длиной 7-8 см вымыть, плотно уложить в банки и залить маринадом, приготовленным в следующем соотношении: на 10 частей воды - 5 частей уксуса, 1 часть соли и 1 часть сахара. В каждую банку положить по два горошка черного перца, гвоздики, веточку укропа и по желанию - несколько кусочков репчатого лука. Банки стерилизовать 5 мин, перед этим герметически закупорив.

Между огурцами можно положить несколько кочешков цветной капусты и морковь, нарезанную кружками волнистым ножом. Таким образом заполняются пустые места между огурцами, а приготовленный из них салат будет выглядеть эффектнее.

Ёһо заншалаа һэргээе!

Баруун буряадудай нотагта гоё байхан зунай найр - «Зөөхэйн наада» үнгэргэгшэ юм. Нажарай дулаан сагай ерэхэдэ, тала дайдын ногооной хүхэрхэдэ, адуу малай таргалхада, тарингаа тариха дүүргэһэнэйнгөө сүлөөтэйдэ, үбһэ хурялгын урдахана Алайр тала дайдаа айл, тосхонуудаар зөөхэйн наада маргангүй найрлагша һэн. Хүн зон хүдэлхэ сагтаа яб байса хүдэлхэ, амархын үедэ амаржа байжа, сүлөө амаралтатай найрлага ёһотой, үбэлжөөгөө һайнаар гараабди гэжэ, адуу малнай ногоондо оробо гэв тингэридэ дохижо, хуу бурханһаа эхитэй юм гэжэ зальбаран, найрай бэлигын хүнэй бээдэ, ухаанда хүсэ шадал боложо шэнгээнэ. Хожомын һайнаар амаржа шадаһан зон дахин хүдөөгэй байдалай сагта бии бологшо ажалаа хэхэдэнь, урагшатай байдаг байна.

ошонгүй сугларжа, хүсэ шадалаа барилдаанда харуулха юм. Түрүүшын һуури эзэлһэниие үбгэд магтажа байжа, бэлэг гартань барюуддаг. Дууша үльгэршэн Полтон (Платон Степанов) Үшөөһэн һууринда ажаһууһан, нааданда таһарангүй ябадагыень мүнөөнэй үбгэд һанажа хөөрэдэг. Дууша Полтон нааданда ербэл, Гэсэрэй нэгэ хоёр һалаа уянгагуулжа байжа түүрээгшэ һэн. Суута үльгэршэниие аилай үхибүүд олоороо суглараад, шагнажа байха юм.

ерэдэг байһан. Алайр тосхондо Ахаһаа нүүжэ ерэхэн айл бүлэнүүд олон байха. Хитад, Росси гүрэнүүдэй хоорондо хилын бии болохо, обоонууды бодхоон, али хилын гадаһа хадхаһан юм. Тиигэжэ хилэ дээрэхи харуудла байгшаниие обоонон гэжэ нэрлэһэн. Энэ шалтагаанһаа Ахын зоние Алайр нотагта бултыень обоонон гэдэг байгаа. Мүнөө болохо, тэрэ янзань мартагдаа. Найрай шэрээдэ һүүөөр хэгдэхэ элдэбын хоол бэлдэдэг: зөөхэй шанагдана, шара тоһо

сэгээ ундан бэлэн болохо. Гашалхадаа, хиинийнь торхоһоонь гарашадаг, тэрэһэнэнь боложо, ехэ хатуу, гашуун бэшэ байдаг.

Кумыс хадаа ганса байтаһанай (адуунай) һүүөөр түрүүн эхэ закваска хэгдэжэ, тэрэнэ мэнэ һая һаагдаһан адуунай хүн соо хэхэ. һүүлэрнь хүйтэн газарта (подвал соо) хабхагтай шэлнүүд соо хахадһаань дээшэ хэжэ, эдеэнэй урдахана уухада, хүнэй хото сээжэ руу һэрюу шэнгүүдэд, эдихэ эдэе үшөө амтатай болгоодог. Алайр нотагта түрүүн санатори бии байһан, мүнөө үхибүүдэй нажартаа ержэ амарха профилатори болонхой. Мүн лэ тэндэ эдеэнэй урда кумыс уулгадаг.

Сэгээ үгэ ород хэлэн дээрэ «неспель» гэхэн удха мэдүүлнэ. «Тогоон үшөө сэгээн байна, нэрэхээр эртэшэ» (Закваска ещэ не поспела, т.е. не бродила, перегонять рановато). Ондогоор баһа «сэгээн хүн» ородоор «сепарированное молоко» гэхэн ойлгосотой, али «нежирное молоко». Эндэһээ «сэгээн» үгэ һүүөөр бэлдэһэн эдеэн ехэ хатуу бэшэ, ехэ гашуун бэшэ, ехэ тарган бэшэ гэхэн удха харуулна.

Хүдөөгэй ажал үдэрөөр барагдахагүй байха. Тиигэбэшье хүдэлмэрээ дүүргэд лэ, орой үдэшэндөө үбгэд, хүгшэдэй «сэгээгэй дуу» дуулахань ойндо мүнөөшье һанагдана. «Сэгээ дуу» сэгтэйгээр сэгээхэн унда ууһаар, бэе бээс хүндэлжэ, утаһаар татажа, уяран дуулаха юм. «Сэгээ дуун» архин гү, али архидашанай дуун бэшэ, хатар нааданайшье дуун болохогүй гэжэ үбгэд хэлэдэг.

Тарасунаа нэрээд, тогоон соохи үлэхэниие шүүжэ, бозынь абадаг. Бозодо уһа нэмээд, аарса шанаха. Аарсадаа нэгэ жаа сусэгы хэжэ уухада, гоё амтатай байха. Зунай халуун сагта хүн зон хээрэ үбһэ ногоого сабиһаа гарахадаа, али үхибүүд болон бусад эздэгэнэ түүхээ ойд ошохоодо, ганса аарса түйсэ соо абажа, нэгэ зүһэм хилээ мэндэ зөөхэй (шанагдаагүй) нябал, ямаршые хүн бүхэли үдэр соо садхалан ябаха. Аарса хүнэй ундаа хүрэхые һайн харядаг, тиигэжэ садхаадаг.

«Зөөхэй наадан» тухай өөрын һанамжаар шадаха шадалаараа бэшэһэнэ зоний анхаралда үнинэй гаргаха түсэбтэй ябааб. Энэ найр наадаар һонирходог зон олон байха. «Зөөхэйн наадан» Буряад арадай ёһо заншалай, соёлой шэмэг болоно, энэ найраа мартаха ёһогүйди. Альберт УЛАНОВ.

«ЗӨӨХЭЙН НААДАН» - НАЖАРАЙ СҮЛӨӨ САГАЙ НАЙР

Түрүүн жараад онуудаар, ХХ зуун жэлэй үеэр, миний жаа үхибүүн ябаханда, энэ найр жэл бүри үргэнөөр үнгэргэдэг байгаа. Мүнөө хадаа олон нотагуудта «Зөөхэйн наадан» мартагдадаг болонхой. Жаалда даа гэжэ һанамаар. Энэ заншалаа мартаһан үйлэ мүнөөхи сагай хүдөөгэй хатуу байдалы харуулна. Тиигэбэшье «Зөөхэйн нааданай» үйлэ хэрэгыень, шанарынь шэнжэлхэ, һэргээхэ ёһотойбди.

Үглөө эртэһээ захалжа, эдир залуушуул айл айлаар ябажа, эдэе хоол - унда, һү, тараг, аарса, зөөхэй - элдэб янзын хоол суглууддаг. һүүлээрнь үдэшэндөө, наранай орохо багаар, гэрэй газраахи хүдэлмэрээ дүүргэжэ, найраингаа үнгэрхэ газарта хүнүүд ехэ багагүй - булта барандаа сугларнад.

Тэрэ багтань найрай болохо байрада басагад, залуу эхэнэрнүүд бэлдэһэн сагаан эдеэгээ шэрээ дээрэ табина. Багашуул газра тала талмай дээрэ түлэе гаргажа, автомашинын мөөрын хуушарһан резинэ суглуулжа, түүдэг гал табидат.

Залуушуул, найр наада хүтэлбэрилэгшэд түрүүн үбгэд хүгшэдөө залаа (хадг) барихан угтажа, найраингаа шэрээгэй дунда урижа һуулгадаг. Хожом хүдөөһөө гү, али хүршэ тосхонуудһаа ерэхэн залуу айлшадаа угтажа, дуу дуулуулха, үрээл магтаалынь шагнаха юм. Хэн хэниинь һайхан хоолойтойб, үрээл магтаал гоёор хөөрөөд үгэнэб - тэдэнь урмашуулагдана, шанаһан зөөхэйн шара тоһо ууха ёһотой болоно. Али баһа хониний дүүрэн тагша шара тоһо уужа шадаһан, тэрэнь бэлэг абаха.

Наадандаа ерэхэн зонийнгоо барандаа шэрээдэ һууха зуура айл аймагтаа хүндэтэй үбгэн бодожо, сугларашадага ханджа, һайндэрөөр амаршална, үрээл хэлэнэ: «Жэл бүри наадандаа суглархадамнай, айлаймнай үхибүүд олон боложо, адуу малнай үдэжэ, хонид, ямааднай таргалжа, талха гарьямнай уржажа, һайн һайхан ажабайдалы хүсэе! Яалай, яалай!» Үбгэн үрээлээ үрээжэ, дүүрэн аяга шанаһан зөөхэйн шара тоһо гартаа барин газрашаа гаража, аман дороо шэбэнэн хурьлжа, галдаа үргэнэ.

Галнай һэдг гэмэ нижаганама шаршаганаад абажа, баяраа мэдүүлнэ. Үбгэжөөл айлшадага тэхэрижэ, тогоонийнгоо архи аягална. Урид айл соогоо суутай хүниие хүндэлжэ магтаха, дүхаряагаа бариха. Тэрэ хүниинь урдаһаань түлэлсэхэдөө, дуулаха гү, али баһа үрээл хэлэхэ, тиигэжэ өөрынгоо һанаагаар ондоо хүндэ дүхаряагаа бариха. Тэрэнь барихадаа, адли дуулаад үгэхэ, түлэлсэхэ болохоодо, дуратай хабадаа дүхаряалха, үгы һаа, миин архи аягалаашандаа тэхэрюулхэ. Энэ «Дүхарялгын наадан» өөрын удха шанартай байха - айлшан хүниие һогтоохо түсэбтэй.

Иимэ найрай үзэгдэлые манай нотагаархид ехээр гоёшоохо, һонирхохо. Шэбшэхэдэ, энэ «Дүхарялгын наадан» арадай ёһо заншалайнь шэмэг гэхэн тодорхойлогдоһоор байһаниие мэдээсэнэ.

Нэгэ хэды боложо, наһа-тайшуул найр наадандаа хүхижэ, халажа, шог зугаатай дуугаа эхилхэ. Бэе бээе мунгаажа (мохойдожо, гохойдожо, хадхажа байжа) дуулаалсаха. Энэ мунгаалгаха гэхэдэ, ород хэлээр «состязаться» гэхэн удхатай.

Хожомын ехэшүүл, багашуул барандаа газрашаа гарана, задагай галаа тойрожо ябажа, зөөлэхэнөөр, багашагаар хүлөөрөө гэххэжэ, тэрэ зангаар аалиханаар дуугаа татаһан ёохороо эхилнэ. Хүнэй шэхэндэ аяар холо талада дуулажа байһандал шагнагдаха. Саашадаа ёохор хатарай үргэлжэлхэдэ, эсэстэнь ханхинажа байха юм. Хүлөө гэххэхэ, табихань шангалһан ба шангадан, собхорхо, дэбхэрхэн аяар хормой хүрэмэ. Олон хатарашаад нэгэн болошоод байдаг, тэнгэритэй холбоотой адли. Эрьелдээшье, мушхараадшые, найгуулгааршые ёохороо хатарха хүн зон олдохо. Үхибүүд түүдэг галһаань холо

гаргана, тогооной архи нэрэнэ, кумыс, тараггэхэ мэтые бэлдэнэ. Тарасуун гэхэн үгэ ямар үгэһөө бии болоһониинь мэдэгдэнгүй. Миний һанамжаар, «Тарас ун» гэжэ хоёр

Үбгэд эсэе болбол, багашуулаа - хөөхэйнүүдээ дахуулаад, эртэшгээр гэр тээшээ хариха. Эртэшгээр гэхэдэ, заримдаа үр сайха боложо байха. «Зөөхэйн нааданда» үбгэд, хүгшэд хабаадалсажа, хатаралсаха, дуулаалсахада, өөрынгоо залуу наһанай үе саг һанаха, зүрхэ сэдхэлэйнгээ мэдэрэлэй уяралы тэниилгэжэ, гэртээ ошожо амархадань, зүүдэндэнь эдир наһанайнь түрүүшын дуран үзэгдэхэ. Тэрэнь ехэ баяр даа.

Энэ найр наадан арадай ямар ёһо заншалые харуулнаб гэхэдэ, эгээ түрүүн залуушуудда зориулагдана. Хүбүүд, басагадай саашадаа наһанайнгаа харгыда орожо, бэе бээе ололсохынь түлөө болоно. «Худа урагай долонь һайн, түлээ, уһанай дүтэнь һайн», - гэжэ нотаг нотагта адли зэргээр хэлэгшэ. Зүгөөр гэхэдэ, залуушуул холоһоо хорёод, гушаад модо саанаһаа ержэ танилсажа, ураг түрэл болохын түлөө буряад арадай эртэ урданай ёһо заншалайнь гуримаар нажар дунда, сүлөө сагта найр наадан үнгэргэдэг гээшэ.

Зуугаад жэлэй урдахана ёохор нааданда аяар холоһоо Ахын обоонон зон айлшалаад

үгэһөө бүридэнэ. «Тарасай унда» гэнэ гү, али «мангар тарааха унда» гэжэ ойлгохоодо таарана.

Мүнөө хабада ганса Алайр нотагта кумыс ёһоорынь бэлдэдэг гэжэ һанагдана, зарим нотагуудта мартагдажашье байха. Кумыс хадаа холбууһан үгэ болоно - «һүмбэй, һүн» - «ус, уһан, унда» гэхэн үгэнүүдһээ бүридэһэн, «һүмбэйн унда» (кумыс) гэжэ зүбшөөгдэнэ. Энэ унда ехэ гашуун юм гэжэ мэдэхэбди. Түүрэг хэлэн дээрэ «һүмүз» үгэ (кислота) гэхэн ойлгосотой, баһа манай кумыс шэнги адли гашуун удха тэмдэглэнэ. «Кумыс» үгэ түрүүн ехэ урданай сагта түүрэг-монгол арадуудай нэгэ хэлэнэй хүүр байһан болохоор. Мүнөө сагта ХХ зуун жэлэй үедэ казах хэлэнһээ ород хэлэндэ ба баруун буряадуудай нэгэ хэдэ хэлэлгэдэ ороһон хэбэртэй. Ондогоор хэлэхэдэ, хуушарһан үгэһөө (архаизм) һэргээгдэһэн гү гэжэ һанагдана.

Заримдаа кумысые буряадаар сэгээ гэжэ нэрлэдэг. Сэгээ унда бэлдэхэ ёһонь ондоо байха, ганса байтаһанай (адуунай) һүүөөр гү, али үхэрэй ба байтаһанай һү холижо, хоёр гурбан хоног соо һэрюухэн газарта модон торхо соо, али бидон соо байлгаханда,

БАСАГАНАЙ ДУУН

Холынгоо газарта дорюун ябаарай, Хоногууд һубарин үнгэрхэл даа. Намайгаа, инагни, дурдан һанаарай, Наадан дээрэ хамта сэнгүүл һэн даа. Амраг гансамни, бишни шамайгаа

Абынгаа гэртэ хүлээжэл байхаб даа.

Амархан мэндээ бэшээд дуулгаарай, Албанайш һургуули хүндэхэн даа. Арюухан дурандам шимни найдаарай, Ажалдаа бишни түрүүлхэб даа. Амраг гансамни, бишни шамайгаа Абынгаа гэртэ хүлээжэл байхаб даа.

Намайгаа, инагни, бүүхэн мартаарай, Наһанайм тулгуури болонхойш даа. Албаяа дүүргэһээр намдаа бусаарай, Анханай бишни золтойхом даа. Амраг гансамни, бишни шамайгаа Абынгаа гэртэ хүлээжэл байхаб даа.

АРЮУН ГООХОН

Арюун зулгы гоохомни, Алтан наран шэнгилши. Гэгээн хурсаар толоржо, Гэрэлтэһэн мэтэлши. Нэргүү энхэ нотагтаа Нэмээхэнээр намайгаа Хүлээн, хүлээн байнаш даа. Хүдөө нэмжэе нотагташ Хүхын дуунаар шамхандаа Хүрэн, хүрэн ошохооб даа. Урин хонгор нюдэншини Урялһандал эмнини. һаруул сэлмэг шарайшни һаргаан намай мһэрнэ. Нэргүү энхэ нотагтаа Нэмээхэнээр намайгаа

Гvнгаа ЧИМИТОВ

Хүлээн, хүлээн байнаш даа. Хүдөө нэмжэе нотагташ Хүхын дуунаар шамхандаа Хүрэн, хүрэн ошохооб даа. Үзэсхэлэн нэрэшини Үдэр бүри хэлэндэм. Үнжэгэнхэн бэшини Үзэгдэнэл зүүдэндэм. Нэргүү энхэ нотагтаа Нэмээхэнээр намайгаа Хүлээн, хүлээн байнаш даа. Хүдөө нэмжэе нотагташ Хүхын дуунаар шамхандаа Хүрэн, хүрэн ошохооб даа.

XVII ЖАРНАЙ МОДОН ТАХЯА ЖЭЛ
НАМАРАЙ ДУНДА ХҮХЭГШЭН ТАХЯА НАРА

Буряад литэ	9	10	11	12	13	14	15
Европын литэ	12	13	14	15	16	17	18
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Лара понед.	Мягмар Марс вторник	Лагба Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббото	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	шарагшан Гахай	сагаан Хулгана	сагагшан Үхэр	хара Бар	харагшан Туулай	хүхэ Луу	хүхэгшэн Могой
Мэнгэ	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара
Һуудал	огторгой	уһан	уула	модон	хии	гал	шорой

Гарагай 2-то шэнын 9 (сентябриин 12).

Шарагшан Гахай, 8 сагаан мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр заатагүй бурханда мүргэхэ, бурхадта, үндэр сахюусадта, тэнгэринэртэ, лусуудта үргэл үргэхэ, Аюушын хахил хүртэхэ, аршаан ба эм найруулха, бэсынгээ элшэ хүсье һайжаруулха, бэри буулгаха, эльбэ дараха, сан табиха.

Гэхэ зуура холын замда гараха, галдээрэ мяха шараха, хуушанай хэрэгсэлнүүдые наймаалха мэтн үйлэнүүдые тэбшэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 3-да шэнын 10 (сентябриин 13). Бадма-Самбаавын үдэр.

Сагаан Хулгана, 7 улаан мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, бурхадта, сахюусадта, тэнгэринэртэ, лусуудта үргэл үргэхэ, хараал дараха, Наранда, һарада болон бусад түбинүүдтэ шүтэхэ, юумэ худалдаха, ута һананай ном уншуулаха, далага абаха, хэшэг дуудаха, үри зээлиэе бусааха мэтн үйлэнүүдтэ һайн.

Гэбшье мал үүсэлхэ, хүншүү хэрбоһо гаргаха, ехэ уһа гатаха, загаһашалха мэтн үйлэнүүдые тэбшэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, бэсын тамир һайжарха, зол ушарха.

Гарагай 4-дэ шэнын 11 (сентябриин 14).

Сагагшан Үхэр, 6 сагаан

мэнгын, хада уулада һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса, тэнгэри, лусууд тахиха, нүгэлөө наманшалха, бисалгал үйлэдэхэ, амарагтай золгохо, номлол хэхэ, тэрэниэ шагнаха, гэр бариха, бэрийн хэрэг бүтэхэ, һаһа барагшые хүдөөлхэ, субарга болон мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, амгалан байдалай түлөө үргэл хэхэ, түмэрөөр, модоор дарха эрхилхэ мэтн үйлэнүүдтэ һайн.

Зүгөөр гэрһээ хэрэглэл гаргаха, замда гараха, худалдаа наймаа эрхилхэ мэтн үйлэнүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, ухаан хурса болохо.

Гарагай 5-да шэнын 12 (сентябриин 15).

Хара Бар, 5 шара мэнгын, модондо һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр номлол хэхэ, тэрэниэ шагнаха, дасан (дуган), сэргэ бурхан арамнайлаха, ном оршуулаха, тэнгэри тахиха, модо һуулгаха, абаһанаа бусааха, хулгай дээрмэ дараха, дайсание номгодохо мэтн үйлэнүүдтэ һайн.

Гэхэтэй хамта худалдаа наймаа хэхэ, газар һэндэхэ, худаг малтаха, модо отолхо мэтн үйлэнүүдые тэбшэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, аюул ушаржа болохо.

Гарагай 6-да шэнын 13 (сентябриин 16).

Харагшан Туулай, 4 ногоон мэнгын, хийдэ һуудалтай үдэр.

Тахья һарада Туулай үдэр тудабал, тон муу, харшалдаһан шанартай, тэрсүүд үдэр гэгдэдэг. Иимэ үдэр алибаа һайн үйлэ эрхилхые тэбшэхээр гэжэ хуушанай зурхайшад һэргылдэг байһан байна. Онсолбол, иимэ үдэр шэнэ гэр барья һаа, һалаха, хахасаха аюул ерэхэ гэнэ.

Бэри буулгаа һаа, нүхэрһөө һалажа ошохо гэмтэй болохо. Дасан (дуган) барья һаа, лама хубарагууд тогтохогүй. Замда гараа һаа, хулгайшад, дээрэмшэд ушарха гэдэг. Үрэхэ тарья һаа, юуныше ургахагүй. Нэрэ алдар олоһон хүн доройтохо. Мал адууһа суглуулаа һаа, зөөри болохогүй.

Хэшэг далага абаа һаа, хэшэгэй бурхан ерэхэгүй.

Иимэ үдэр хүнэй үһэшье абалтагүй.

Гарагай 7-до шэнын 14 (сентябриин 17).

Хүхэ Луу, 3 хүхэ мэнгын, галда һуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, зальбарха, далага абаха, эм найруулха, эм залаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, субарга, сэргэ бурхан бүтэхэ, шэнэ гэр бариха, хубсаһа эсхэхэ, замда гараха, үбшэ аргалха, уһан балин («чавдор»), лусуудай балин («лудор») гаргаха, буян ехээр үйлэдэхэ мэтн үйлэнүүдтэ һайн.

Харин абаһанаа бусааха, шуһа ханаха, төөнхэхэ, ном оршуулха, мал үүсэлхэ мэтн үйлэнүүдые тон ехээр тэбшэхээр.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, эг зөөри арьбажаха.

Гарагай 1-дэ шэнын 15 (сентябриин 17). Дүйсэн үдэр.

Хутагын хурса үдэр.

Хүхэгшэн Могой, 2 хара мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, эм найруулха, буян ехээр үйлэдэхэ, һаһа барагшые хүдөөлхэ, тангаригаа болоулаха, ада шүдхэр зайлуулаха, эльбэ дараха, хараал сараха мэтн үйлэнүүдтэ һайн.

Гэхын хажуугаар гэрэй һуури табиха, һүни ябаха, уйлаха, гажарха, шуһа ханаха, төөнхэхэ, хутага бүлюудэхэ мэтн үйлэнүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаагүй һаа, гээрэ.

ТРАДИЦИИ ДУХОВНОСТИ В КИЖИНГЕ

В Кижингинской долине очень давние традиции духовности. Я не говорю уж о знаменитых шаманах, о которых до сих пор вспоминают старики. Начну я с более близких времен, хорошо известных историкам и исследователям. В Кижинге в живописной местности Орот родился знаменитый автор «Зерцала мудрости» Хайбзан Галшиев. Уехав учиться в далекий Тибет, он достиг там высшего духовного звания лхарамбо (по нынешним меркам это звание можно приравнять академику по буддийской философии), чего достигали лишь немногие жители этой таинственной горной страны. Человек высочайшей учености, он, вернувшись на родину, вел простую жизнь обычного ламы, всегда готовый прийти на помощь нуждающемуся.

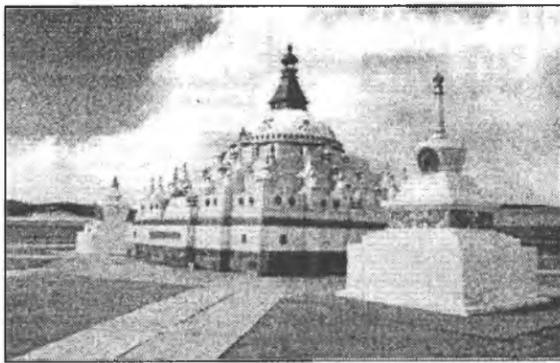
Родился и жил в Кижинге великий йогин Сагдан Цыденов, который отчетливо видел, что с наступлением XX столетия наступает совершенно иные времена. Он говорил, что будущее за тантрическим буддизмом. Он же возглавил первое государство на территории Бурят-Монголии - Балгад Хошун, носившее теократический характер.

Его ученик, великий буддийский философ Бидья-Дара Дандарон, двадцать лет провел на Колыме за свои убеждения. Свою первую книгу «Необуддизм» он написал в ГУЛАГе. Власть всю жизнь преследовали великого философа и его учеников за их убеждения. Запрещали издавать его книги и научные труды. Задолго до крушения социализма он писал, что этот тоталитарный режим исторически обречен. Он умер в тюрьме в Выдрино, куда его власти посадили по надуманному обвинению. Его последняя книга «Черная тетрадь», тайком вынесенная из тюрьмы, свидетельствует об

огромной силе духа этого человека.

Об огромном значении духовного фактора в жизни народа свидетельствуют новые времена, когда в Россию пришли демократия и свобода. За короткое время были построены новые дацаны и дуганы на месте разрушенных, возведены десятки субурганов.

Жители Кижингинской долины решили возродить одну из святынь буддизма - великую ступу Джарун-Кашор. Казалось, совсем еще недавно мы присутствовали на торжественном молебне, который отслужил достопочтимый Еши-Лодой ринпоче в присутствии Президента Республики Бурятия Леонида Потапова и Председателя Народного Хурала Михаила Семенова в честь открытия возрожденной великой ступы Джарун-Кашор. Как великолепно была эта великая ступа под лучами солнца! Чтобы возродить Джарун-Кашор в прежнем великолепии, его ганжар (шпиль) необходимо покрыть сусальным золотом. Старые люди говорят, что золоченый ганжар великой ступы был виден издали, километров за тридцать. Правда, мастеров, досконально знающих технологию холодного золочения сусальным золотом, у нас в Бурятии не так уж много. Эти же мастера должны в совершенстве знать технику шлифования покрытых сусальным золотом поверхностей. О том, что у нас это возможно, говорят золотые купола Одигитриевского собора.

В дни Сагалана великая ступа Джарун-Кашор выглядит как дитя, брошенное матерью. Краски потускнели, начали осыпаться. А ведь эта великая ступа является одним из символов нашей Бурятии!

Рядом с великой ступой талантливым кижингинским скульптором Цывановым была сооружена статуя Будды Амитабхи (Абида-бурхан). Тем самым было выполнено пожелание, высказанное нашим духовным учителем Далай-ламой XIV при посещении Бурятии в 1992 году.

Кижингинскому дацану необходимо возвести дуган у великой ступы, сделать красивые въездные ворота. Со временем надо будет возвести еще восемь субурганов вокруг Джарун-Кашор. Жители соседней Ушхайты возвели красивый Юндэн-субурган. В старину, когда в этом месте красовались величественные дуганы Кижингинского дацана, тут был самый настоящий парк, отдельные деревья которого все еще сохранились. Я верю, что в не столь отдаленном будущем зашумят молодые деревья. Обязательно в этом парке надо будет высадить кедры, деревья, которые получают космическую энергию, чтобы отдать ее людям.

Традиции духовности, заложенные нашими великими учителями, живы, дают новые ростки.

В дни Сагалана я провел три дня в Могсохоне, где посетил дуган по приглашению Бато-Далай-ламы, который является учеником Бидьи Дандарона. В свое

время он собирался поступать в Академию художеств. Встреча с Бидьей Дандароном круто изменила его жизнь. Был одним из участников процесса Дандарона. Могсохонский дуган совершенно особенный, единственный в Бурятии дуган направления буддизма Дзогчен. В западных странах много последователей этого направления.

После смерти Бидьи Дандарона Бато-Далаю посчастливилось встретить другого учителя Намхай Норбу ринпоче, который возглавляет направление Дзогчен. В Дзогчене органически соединились основные моменты традиций «красношапочников», основанной Падма Самбавой - великим учителем из Индии, прибывшим в Тибет для распространения буддийского учения и Бон-по, который многие называют тибетским шаманизмом.

В этот дзогченский дуган люди приезжают издали - из отдаленных районов Бурятии, а также из Читинской области, из Усть-Орды.

Бато-Далай-лама сам пишет буддийские иконы-танка. Некоторые его иконы развешаны в Могсохонском дугане.

Вечерами, после окончания молебнов, мы с Бато-Далай-ламой подолгу беседовали. Ведь мы знаем друг друга тридцать лет. Меня всегда поражали его обширные знания в области искусства, истории, буддийской философии. Он великолепно знает историю распространения буддизма в Тибете, в Китае и Монголии. Может часами рассказывать о каждом из Далай-лам.

Уезжая я из Могсохона с сожалением, с надеждой, что еще приеду на пару-три недели для медитации и ретрита. Преемственность традиций духовности - вещь замечательная. Не прерывается связь времен.

Бато-Доржо СОДНОМОВ.

БЭЛИГТЭЙШҮҮЛЭЙ НААДАН ХУЖАРЛАМААР

Намарай эхин нарада Буряадай оперо болон баледэй театр суута «Сорочинская ярмарка» гэхэн шог зугаатай оперо олоной үзэмжэд харуулхань. Тус оперодо мэдээж дуушан Батор Будаев дахиад Афанасий Ивановичай роль гүйсэдхэжэ, харагшадай зүрхэ сэдхэл баясуулхань гэжэ найдамаар.

Баян түүхэтэй Баргажан нютаг бэлигтэй хүбүүд басагадаараа суутай. Буряад Республикын арадай артист Батор Будаев тэдэнэй тоодо ороно. Бага балшар наһанһаа арадайнгаа дуунуудыг дуулажа захалаад, Улаан-Үдэн П.Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищида бэлиг талаангаа мүлжэ, Батор Будаев үшөөшье саашаа нуралсалай дабаануудыг дабаһан гээшэ. 1988 ондо Москвагай Гнесинэнүүдэй нэрэмжэтэ хүгжэмэй дээдэ хургуули дүүргэһэн юм. Һүүлээрнь түрэл нютагаа бусажа, Буряадай оперо болон баледэй театрта, Буряадай Гүрэнэй телерадиокомпанида ажаллажа эхилһэн байна. Тэрэ гэнээр Батор Будожапович Будаев оперно дуунуудай бүхэдэлхэйн репертуарһаа түрүү партинуудыг гүйсэдхэнэ, тэрэнэй хажуугаар түрэл арадайнгаа дуунуудыг хангюурдана. Буряадай хүгжэмшэд мэдээжэ дуушанай хоолойдо тааруулан, хүгжэмэй зохёолнуудыг найруулдаг байна.

Гадна Буряадай оперо болон баледэй тайзан дээрэ наадаһан Манрикийн парти (Дж. Верди «Трубадур»), Калафагай (Дж. Пуччини «Турандот»), Каниогой (Р.Леонкавалло «Паяцы»),

Владимир Игоревичэй (А.Бородина «Князь Игорь»), Дархан, Дүшэ үбгэнэй дүрэнүүдыг харуулан рольнууд олоной сэдхэлдэ хадуутдажа абаа.

Энэ удаа «Сорочинская ярмарка» оперын Поповичой парти Батор Будаев гүйсэдхэхэн. Тон үнэншэмөөр энэ геройн роль наадажа, оперно искусства дуратайшуулай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн юм. Шог ёрто оперно зүжэгэй онсо шэдиеннь харагшадтаа уран найханаар харуулхань бээ.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Сорочинская ярмарка» зүжэгһөө хэһэг.

«РАДУГА» КЛУБТА АЯТАЙ ЗОХИД ДАА!

Тус клубай эдиршүүл директор Эржена Дамдиновна ЛАВРИНАГАЙ кабинет соо суглардаг заншалтай. Эндэ тэдэнэр багшынгаа хөөрэнэ һонирхолтой ушарнуудыг шагнаад һууха дуратай. Эржена Дамдиновна энэ клубта 2001 онһоо ажаллана. Тэрэ өөрөө биологийн багша гэхэн мэргэжэлтэй. Эржена Дамдиновна Баргажанай аймагай Баянгол тоонтотой. Хүдөө нютагһаа ниислэл хото зөөжэ эрхэдээ, шатар наада үхибүүдтэ заадаг болоо. Эржена Дамдиновна шатар наадаха мүнөөшье ехэ дуратай юм, тэрэ ходо үхибүүдээр наададаг.

ехэ һонирходог, ходо тетрадь соогоо ойлгоогүй юумээ бэшэжэ абадаг заншалтай.

«Радуга» клубта тус шатар наада багша Дарима Евдокимовна Бальжинимаева заадаг. Тэрэ шатараар түрүүшын разрядтай. Үхибүүд энэ наадаар

Клубайхид хажуудахи ветерануудай байрын үбгэд, хүгшэдтэ ходо концерт гүйсэдхэдэг юм. Тиин тэдэнтэй шатаршыг наададаг ха. Клубай коман-

данууд республиканска, хотын, аймагай мурьсөөнүүдтэ ходо түрүү һуури эзэлдэг, элдэб янзын шагналнуудта хүртэдэг юм.

Мүнөө үе сагта хүүгэдэй клубуудта мүнгэ һомологонь тон тулюур, тэдэнэр грантнуудыг бэшэжэ, конкурсуудта хабаадана. «Радуга» клуб долоон грантнуудыг бэшэ, долоодохи грантаараа Бүхэроссин конкурсо түрүү һуури эзэлэ. Тиигээд тэдэндэ һаян үдэрнүүдтэ микроавтобус «Газель» бэлэг ерэхэ юм. Бэшэ конкурсуудта хабааданайнгаа түлөө «Радуга» клуб хотын Эрдэм нуралсалай управленийн талаһаа мүнгэнэй туһаламжада хүртөө. Энэ зундаа тэдэнэр Байгалай эрьедэ майхануудыг табижа, арбан үдэрэй туршада амараа.

Клубта хүүгэдэй талмай ажалаа ябуулаа. Үхибүүд үг-лөөнһөө үдэшэ болотор сэнгэжэ, наадажа, сагаа үнгэргөө.

«Радуга» мүнгэнэй талаар буряадай мэдээжэ бизнесмен А.Г.Зыбынов туһалдаг юм. Тэрэ үнгэтэ телевизор, часы бэлэглээ.

Эндэ үхибүүд гансашье шатар наадана бэшэ, хатар наадаңда һурана, теннис наададаг, гоё гэгшын бүтээлнүүдыг зохёон хэдэг юм.

«Радуга» клубта аятай зохидаа, - гээд үхибүүн бүхэн хэлэхэ бээ.

Янжама ЖАПОВА.

ФОТО-ЗУРАГ ДЭЭРЭ: клубай директор Э.Д.Лаврина.

Мария Прокопьевна МУРУЕВА

Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Хүн зоной эрхэнүүдэй талаар комиссийн түрүүлэгшэ байһан, Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ хуули хазгайруулан зоние хэһээлтэһээ сагааруулгын асуудалнуудай талаар комиссийн гэшүүн, Буряад Республикын габьяата юрист Мария Прокопьевна Муруева хүндэ үбшэндэ дайрагдажа, 69 наһатайдаа наһа бараба.

М.П.Муруева Улаан-Үдэдэ алба хаагшадай гэр бүлэдэ түрэнэн юм. Дунда хургуулия дүүргээд, Буряадай хүдөө ажыхын институтта ороһон байна. Нэгэдэхи курс дүүргээд, Мария Прокопьевна хуби заяанайнгаа харгы тад ондоо тээшнэ залажа, Ахын аймагай сүүдтэ секретаряар хүдэлжэ захиалан юм. Удаань Свердловско юридическэ институт дүүргээд, Улаан-Үдэдэ ажаллажа эхилээ. Мария Прокопьевна Буряадай АССР-эй Верховно сүүдэй консультантаар хүдэлөө, Буряадай адвокатуудай коллегийн гэшүүнээр һунгадһан байна.

1976 ондо Мария Прокопьевна Муруева Октябрьска районной арадай судьягаар һунгагдажа, хорёод жэлэй туршада эндэ хүдэлөө. Тэрэл үедэ Мария Прокопьевна амжалтатайгаар хүдэлжэ, юриспруденцийн асуудалаар гүнзэгэй мэдээ гэршэлжэ, үнэн сэхэ, ёһо гуримтай абари зангаа харуулан гээшэ.

Наһанайнгаа амаралтада гаража, Мария Прокопьевна олонийтын ажаябуулгада эрбхитэйгээр хабаадаа. Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Хүн зоной эрхэнүүдэй талаар комиссийн түрүүлэгшээр томилогдоһон байна.

Энэ ажалда хүдэлхэдөө, Мария Прокопьевна арад зонийнгоо дунда эрхэнүүдтэ хабаатай асуудалаар гэгээрэлэй ажал үргэнөөр ябуулаа. Республикын ажаһуугшадай мэдүүлэгнүүдэй, гуйлтануудай асуудалаар ехэ оролдожо хүдэлөө. Саашадаа Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ Хүн зоние хэһээлтэһээ сагааруулгын асуудалнуудай талаар комиссийн бүридэлдэ оруулагдаһан байна.

Тиигэжэ М.П.Муруева олонийтын урда уялгая үнэн сэхээр дүүргэжэ, хуули хазгайруулан зонтой хүдэлжэ, тэдэнээ зүб мурэй харгыда оруулхын тула оролдоо. Мария Прокопьевнагай наһанай дүй дүршэл комиссийн гэшүүдтэ ехэ туһа хүргөө, тон зүбөөр, үнэнөөр алибаа асуудалнуудыг шийдхэхэ арга боломжодо заатагүй хэрэгтэй байгаа.

Мария Прокопьевна Муруевагай гэрэлтэ дурасхаал хэтэ мүнхэдөө манай зүрхэ сэдхэлдэ үлэхэ.

А.В.Потапов, А.Г.Лубсанов, К.А.Будаев, И.М.Егоров, В.Б.Малкин, И.Н.Егоров, И.И.Калашников, Ф.П.Ботова, В.И.Халанов, Б.В.Данилов, Б.Г.Бальжиров, С.Г.Ефимов, В.В.Переляев, О.В.Хышктуев, Л.Д.Турбянов, Н.И.Быков, И.Б.Дагбаев, А.О.Хориноев, О.И.Вилик, В.В.Харханов, С.Н.Буддаев, М.А.Магомедова, С.А.Тимин, Г.А.Айдаев, М.Ц.Гармаев, Д.Ц.Будаев, Т.И.Быкова, Л.Д.Ибрагимова, А.К.Санхядова, С.М.Манзанова, Б.Г.Дандарон, Е.П.Спиридонова.

Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Хүн зоной эрхэнүүдэй талаар комиссийн түрүүлэгшэ байһан, Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ Хүн зоние хэһээлтэһээ сагааруулгын асуудалнуудай талаар комиссийн гэшүүн, Буряад Республикын габьяата юрист

Мария Прокопьевна МУРУЕВАГАЙ

наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Президент болон Правительство гэр бүлэдэнь, түрэлхидтэнь гүнзэгэй шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Буряад Республикын габьяата юрист, отставкада судья, комиссийн түрүүлэгшэ байһан

Мария Прокопьевна МУРУЕВАГАЙ

наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Хүн зоной эрхэнүүдэй талаар комиссийн гэр бүлэдэнь, түрэлхидтэнь гүнзэгэй шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Отставкада судья, Буряад Республикын габьяата юрист, комиссийн гэшүүн

Мария Прокопьевна МУРУЕВАГАЙ

наһа бараһан ушараар Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ Хүн зоной хэһээлтэһээ сагааруулгын асуудалнуудай талаар комиссийн гэр бүлэдэнь, дүтын зондо шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Хүн зоной эрхэнүүдэй талаар комиссийн түрүүлэгшэ байһан, Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ Хүн зоние хэһээлтэһээ сагааруулгын асуудалнуудай талаар комиссийн гэшүүн, Буряад Республикын габьяата юрист

Мария Прокопьевна МУРУЕВАГАЙ

наһа бараһан ушараар Буряад Республикын хүдэлмэришэдэй хүдэлөөнэй хороон гэр бүлэнхидтэнь гүнзэгэй гашуудалаа мэдүүлнэ.

Российн Федерацийн болон Буряад Республикын габьяата барилгашан, экономикын министрэй орлогшо байһан, ажалай ветеран

Филимон Михайлович МОТОРИНОЙ

наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Президент болон Правительство гэр бүлэдэнь, түрэлхидтэнь гүнзэгэй шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директорэй - ахамад редакторай уялгануудыг дүүргэгшэ Т.В.САМБЯЛОВА.

Редакторай уялгануудыг дүүргэгшэ Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА. РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, И.Б.ДАГБАЕВ (Буряад Республикын Правительство), Ф.П.БОТОВА, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), А.А.АНГАРХАЕВ (генеральна директор-ахамад редактор), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо, редактор), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.А.ГОНЧИКОВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн".
E-mail: unen@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 6

хуудан хэмжээтэй. Индекс 13877. Хамтын хэһэг - 28000. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг - 17.00.

"Республиканска типографи" гэхэн ОАО-д бэлэндиапозитивүүдхээ газетэ 6000 хэһэгээр хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 21-40-45.

Б-0165-дахы номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дхи орлогшо-ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутандай ажабайдалай болон олонийтын хүдэлмэрийн, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламнын - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлгье хазгайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакцийн наһамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад.